

Univerzita Karlova v Praze, Filozofická fakulta
Katedra pedagogiky

Diplomová práce

Bc. Daniela Plocková

Výuka mateřštiny u seniorů z krajanské komunity v Buenos Aires
z hlediska sociálně pedagogického

Teaching of the Maternal Language to the elderly of the Czech Compatriot Community in
Buenos Aires from the Social Pedagogy Perspective

Praha, 2012

PhDr. Jitka Lorenzová, PhD.

Poděkování

V souvislosti se zpracováním diplomové práce bych touto cestou ráda poděkovala vedoucí práce paní PhDr. Jitce Lorenzové, PhD. za její přínosné rady, náměty a připomínky při tvorbě této závěrečné práce.

Současně patří mé poděkování všem, kteří mi ochotně zprostředkovali informace a kontakty pro empirický výzkum, i členům rodiny za pomoc při výchově dcery po dobu mého studia.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně, že jsem řádně citovala všechny použité prameny a literaturu a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne

podpis

ANOTACE:

PLOCKOVÁ, Daniela. *Výuka mateřštiny u seniorů z krajanské komunity v Buenos Aires z hlediska sociálně pedagogického*. Praha: Filozofická fakulta Karlovy Univerzity, 2012. 60 s. Diplomová práce.

V Argentině žije pravděpodobně třetí nejpočetnější česká krajanská komunita na světě. Vztah jejích členů k původní vlasti předků přetrval několik desítek let politicky nepříznivé atmosféry v obou zemích k navazování vzájemných vazeb. Po návratu staré i nové vlasti k demokracii český duch v Argentině znovu ožil. Život krajanské komunity je čím dál pestřejší a umocněn specifickým vztahem především starších členů komunity ke vzpomínkám na své dětství formované odkazem národní identity předků i mateřským jazykem. Komunita se snaží navázat na aktivní a dobře fungující spolkovou činnost z doby před více než šedesáti lety. Česká vláda tyto iniciativy podporuje v rámci zachování národního kulturního dědictví, mimo jiné prostřednictvím vysílání učitele českého jazyka. Ten by měl, vzhledem k charakteru komunity a věkovému složení studentů, kromě samotné výuky češtiny zastávat i roli sociálního pedagoga a komunitního pracovníka, aktivizujícího celé společenství i podporujícího a oceňujícího jednotlivé jeho členy. Empirickým šetřením jsme mezi učícími se krajany seniory zjišťovali vnímání sociálně pedagogické dimenze kurzů českého jazyka pořádaných v hlavním městě Buenos Aires, včetně vlivu na kvalitu jejich života, role češtiny jako životní pomoci, vztahu ke krajanské komunitě i významu osobnosti učitele.

Klíčová slova: krajanská komunita, senioři, kvalita života, celoživotní vzdělávání;

ANNOTATION:

PLOCKOVÁ, Daniela. *Teaching of the Maternal Language to the elderly of the Czech Compatriot Community in Buenos Aires from the Social Pedagogy Perspective*. Praha: Faculty of Arts, Charles University in Prague, 2012. 60 p. Thesis.

The probably most populated Czech community in the world lives in Argentina. The relation of community members survived several ten years of political inconvenient atmosphere in making each other bindings. After come back of an old and new homeland to the democracy, the Czech spirit came alive again in Argentina. The life of compatriot community is becoming more and more varied and is powered by specific relation especially of elder community members to their memories about their childhood formed by national identity of their ancestors and their mother tongue. The community is trying to continue in active and well working associonational activity which started already more than 60 years ago. The Czech government supports these initiatives within considering of national culture heritage, besides other things delegating of a teacher of Czech language. The teacher should, relating the community character and relating the age composition of students, hold the role of social educator and community worker, apart from the teaching itself, he should motivate and support all the community and appreciate all members. We provided with the empirical research among the learning compatriots, seniors the perception of social pedagogical dimension of Czech language courses held in Buenos Aires, including the impact on the quality of their life, the role of Czech as the life help, as an important relation to the compatriot community and the meaning of personality of teacher.

Key words: community, elderly, quality of life, education;

Obsah diplomové práce

Úvod	7
1. Komunita krajanů	10
1.1 Komunita krajanů v Buenos Aires	11
1.2 Kontext migrace a asimilace krajanů v majoritní společnosti, otázky národní identity	12
1.3 Osvětová činnost krajanské komunity v minulosti	16
1.4 Soudobé vzdělávací aktivity krajanské komunity	21
1.5 Role učitele pomáhající a aktivizující	23
2. Stáří	26
2.1 Životní styl seniorů – krajanů v Argentině	27
2.2 Proces návratu krajanů seniorů k mateřskému jazyku	28
2.3 Role vzdělávání a volnočasových aktivit v životě seniora	30
2.4 Význam sociální opory a kontaktů v rámci komunity	33
3. Empirická část: Vnímání sociálně pedagogických aspektů výuky mateřštiny v Buenos Aires účastníky v seniorském věku	35
3.1 Charakteristika výzkumného problému	35
3.2 Charakteristika vzorku dotazníkovým šetřením	36
3.2.1 Shrnutí výsledků dotazníkového šetření	41
3.3 Šetření hloubkovými rozhovory	42
3.3.1 Průběh šetření	43
3.3.2 Analýza a interpretace zjištěných dat	45
3.4 Vyhodnocení šetření	56
Závěr	59
Seznam literatury a odborných pramenů	
Seznam tabulek a příloh	
Přílohy	

ÚVOD

Titul této práce zní možná paradoxně, pro někoho až exoticky. Senioři v jižní Americe se učí své mateřštině? Ano, je tomu tak a nejedná se o autochtonní indiánskou kulturu. Jde o seniory s českou krví, kteří ač většinu, respektive celý život, žijí na opačné zemské hemisféře, nezapomněli na své kořeny a ožívováním jazyka svých předků jim vzdávají hold a v sobě podporují smysl života.

Cílem práce je seznámit čtenáře a zájemce o problematiku českých krajanů žijících v zahraničí s komunitními vzdělávacími aktivitami a především jejich sociálně pedagogickým rozměrem. Prostřednictvím krajské komunity v Buenos Aires a kurzu českého jazyka, který je zde od roku 2004 pořádán za finanční a organizační podpory českých vládních institucí usilujících o zachování národní identity jako součásti národního kulturního dědictví. Na příkladu několika krajanů žijících v hlavním městě Argentinské republiky hlouběji pronikneme do jejich vnímání přínosu účasti na kurzu na jejich osobní i komunitní život.

Přesný počet českých krajanů v Buenos Aires není znám, ovšem řádově se k české krvi hlásí několik stovek rodin. V této práci se zaměříme na jedince z druhé generace přistěhovalců, kteří vykazují vzhledem k prostředí socializace a ke svému dnes již seniorskému věku zvláštnosti ve vztahu k edukační činnosti, vzdělávací výkonnosti, vnitřní motivaci k učení, respektive oživení mateřské řeči, prvního naučeného jazyka, jazyka rodičů i kraje původu a rodinných kořenů.

Odkud pramení toto motivační napětí vyvolávající potřebu obnovení znalosti českého jazyka, který má v majoritní španělsky hovořící populaci pramalé možnosti praktického užití?

Je zřejmé, že zaměření této práce se týká hned několika základních sociálně pedagogických kategorií, jako je prostředí původní rodiny, skupiny či společenského hnutí, komunity, lokálního prostředí, též tématu volnočasových vzdělávacích aktivit, kvality života a životního stylu.

První kapitola teoretické části této práce pojednává o komunitě. Existují komunity spjaté s českým prostředím, ačkoliv jejich hlavní činnost neprobíhá na území České republiky. Jedná se o společenství osob s kolektivní identitou odvozenou od českého původu svých členů, o tzv. krajské komunity. Členy nejsou pouze čeští státní příslušníci žijící v cizině trvale či

dlouhodobě. V mnoha případech se příslušnost k české národnosti přenáší z generace na generaci a dědicové této hodnoty, aniž by kdy navštívili vlast svých předků, udržují zvyky, tradice a jazyk, tak jak je jejich rodiče naučili. To je případ i českých krajanů v Argentině, země vzdálené od České republiky téměř dvanáct tisíc kilometrů. Považujeme za důležité zmínit společenskohistorický i psychologický kontext emigrace, podmínky lokálního prostředí pro udržení národní identity a samozřejmě edukační činnost komunity v minulosti i současnosti, včetně sociálně pedagogické role učitele českého jazyka vysílaného vládou České republiky.

Ve druhé části práce se zaměříme na specifika námi zkoumané věkové kategorie krajanů v seniorském období života. Budeme se zabývat otázkami stáří a problémy stárnutí z hlediska sociálního, pedagogického i psychologického. Ve vzdělávacích i volnočasových aktivitách krajanů seniorů v rámci komunity se tato hlediska snoubí v touze po sdílení společných zájmů i zážitků, potřebě celoživotního vzdělávání i díky vzpomínkám na dětství a předky. Náš zájem se zaměří na životní styl seniorů, kvalitu jejich života, sebepojetí, význam sociální opory a kontaktů v rámci komunity.

S výsledky empirického šetření se seznámíme ve třetí části. Autorka této práce na základě předchozích kontaktů se členy krajské komunity i učiteli pracovně vysílanými do Buenos Aires zastává názor, že kromě jazykového přínosu, směřujícímu bezpochyby k zachování národní identity a šíření kulturního povědomí, poskytuje výuka mateřského jazyka i psychosociální pomoc a má pozitivní vliv na kvalitu života, především žáků v postproduktivním věku. Tedy, že neoddělitelnou součástí je kromě lingvistických cílů zatím nedefinovaný ani neprobádaný sociálně pedagogický obsah.

Za účelem ověření existence a charakteristiky sociálně pedagogických aspektů kurzu českého jazyka u krajské komunity v Buenos Aires jsme zkoumali vnímání výše zmiňovaných kategorií vybranými účastníky. Nejprve jsme se zaměřili na průzkum a charakteristiku výzkumného vzorku prostřednictvím dotazníkového šetření mezi současnými i bývalými studenty. Ke zkonkretizování dílčích aspektů jsme následnými hloubkovými rozhovory zkoumali vnímání jednotlivých sociálně pedagogických jevů účastníky kurzu v seniorském věku. Vyhodnocení šetření, analýzu a interpretaci hloubkových rozhovorů najdete v poslední části práce.

Vzhledem k interdisciplinárnosti, některými teoretiky zdůrazňované transdisciplinárnosti, sociální pedagogiky není možné, abychom v práci nevyužili poznatků i ostatních humanitních věd a jejich aplikovaných oborů, konkrétně vývojové a sociální psychologie, andragogiky, antropologie, sociologie či filologie.

1. Komunita krajanů

Pojem komunita patří do oblasti zkoumání sociální pedagogiky z pohledu oboru, který si mimo jiné klade za cíl pomáhat osobnosti k růstu a k možnosti začlenění do širší vztahové struktury v povzbuzujícím prostředí. (Hartl, 1997). Sociologickou terminologií bychom mohli komunitu nazvat skupinou. Přesnější definování by pak mohlo odpovídat jak skupině malé tak velké. Počet členů komunity není rozhodující, členové se mohou osobně znát, ale také nemusí. Může se jednat jak o skupinu neformální, tak formální. Její vznik může vyplynout spontánně a mohou udržovat vztahy i dosahovat společných cílů bez nutnosti oficiálního ustanovení anebo mohou od počátku či v průběhu času ustanovit formální strukturu, zaregistrovat svou činnost a řídit se předem definovanými normami. Jaký je ale rozdíl mezi definicí sociální skupiny a komunity? V obou případech je důležitá vnitřní identifikace členů s hodnotami i cíli skupiny či naopak vědomí, že „sem nepatřím“. Na komunitu ale nehledíme jako na něco statického. Vnímáme ji z pohledu činnosti jejích členů, kteří mají individuální názory, jak společných cílů dosáhnout. Komunita se stále vyvíjí, někam směřuje. Lidé patřící do určité komunity by měli mít možnost svým úsilím své společenství vytvářet, dosahovat společných cílů, ctít sdílené hodnoty, spolehnout se na vzájemnou funkční komunikaci, kooperaci, mezilidské vztahy a vzájemnou pomoc. Podle Hartla je „*problém komunity problémem vztahu jedince a skupiny*“ (Hartl, 1997, s. 17).

Autoři věnující se problematice komunit rozdělují tyto podle různého zaměření: terapeutické, výchovné, spirituální (morální, psychické) či občanské, popř. podle určujících hranic: geografických (sídelních), ekonomických, politických, či sociálních nebo odlišných ideových znaků: duchovní hnutí, životní styl, společné kulturní dědictví, zájmy či víra apod.

Pojem komunita je běžně užíván i v souvislosti s krajany. Kdo je krajan? A co je krajanská komunita? Laicky řečeno: krajan je člověk pocházející ze stejného kraje. Ať už jde o obec, region či vlast. O ideovém základu, společných hodnotách a emočním poutu vyplývajícím z příslušnosti k „rodnému kraji“ hovoříme v dalších částech této práce. Zde se vymezíme sdělením, že tato práce se zabývá krajany žijícími v zahraničí. Tedy lidmi, jejichž původ souvisí s územím dnešní České republiky, ale dlouhodobě či celoživotně žijí v jiné zemi. Krajanská komunita je tedy společenství lidí s kolektivní identitou vztahující se ke stejnému národnímu původu a vykazující sdílení hodnot, zájmů a cílů související s vědomým úsilím o udržení společného kulturního dědictví.

Naše práce pojednává o komunitě občanské, krajanské, vymezené geograficky na území Argentinské republiky, konkrétně hlavního města Buenos Aires a přilehlé stejnojmenné

provincie. Na tomto území figuruje několik v zemi působnosti formálně registrovaných občanských sdružení organizačně zaštiťujících krajanské aktivity.

1.1 Komunita krajanů v Buenos Aires

Pro upřesnění geografického vymezení námi zpracovávaného tématu uvádíme, že název Buenos Aires nese jak hlavní město Argentinské republiky, tak přilehlá provincie. Dohromady tvoří území o rozloze přibližně čtyřikrát větší než je celá Česká republika. Avšak v této práci budeme pojmem Buenos Aires označovat vzájemně propojený územní celek, tzn. hlavní město a přilehlá předměstí zahrnující část jedné z dvaceti tří argentinských provincií. V této aglomeraci, místními nazývané velké Buenos Aires, žije přibližně deset miliónů obyvatel. A mezi nimi neevidovaný počet osob s českou krví.

Je prakticky nemožné dopátrat se skutečného počtu českých potomků v Argentině. Přesnou evidenci neumožnily mimo jiné historické a politické dějiny obou zemí druhé poloviny 20. století i multikulturní charakter argentinské společnosti.

Jak již bylo řečeno, pro život komunity je důležité vědomí identity a vůle ke vzájemné podpoře a pomoci při cestě za společným posláním. Prostřednictvím aktivit několika krajanských spolků i formálně nesdružených osob se k českým kořenům hlásí a o jejich udržení usiluje několik stovek rodin. V mnohonárodnostní Argentině jde o méně významnou národní komunitu. (A to i v případě, že bychom komunitu krajanů pojímali jako souhrn lidí s českými předky, jejichž přibližný a těžko ověřitelný počet se v pramenech uvádí okolo třiceti tisíc.) V porovnání s ostatními českými komunitami v zahraničí jde každopádně o nejpočetnější na území Jižní Ameriky a celosvětově pravděpodobně druhou, popřípadě třetí, v pořadí po komunitě ve Spojených státech amerických a Kanadě. (Zajac, MZV, 2012). Nicméně naším úmyslem není zabývat se otázkami komunity krajanů v Argentině z hlediska kvantitativního, nýbrž v následujících kapitolách přiblížit schopnost skupiny i jednotlivců udržet vědomí národní identity v průběhu času v odlišném majoritním prostředí v rámci komunitního života.

1.2 Kontext migrace a asimilace krajanů v majoritní společnosti, otázky národní identity

Území Argentiny bylo odjakživa oblastí málo osídlenou původními obyvateli, ba i po kolonizaci Evropany vzniklo jen několik významnějších center. Po osamostatnění od španělské nadvlády a novém ústavněprávním uspořádání země se od druhé poloviny 19. století stala vhodným cílem pro mnoho imigrantů, nejvíce Italů a Španělů, jejichž kulturní dědictví vtisklo Argentině tvář. Přicházelo i mnoho dalších národností, etnik, lidí různých náboženských vyznání a také obyvatelé tehdejšího Rakouska-Uherska.

Po vzniku samostatné Československé republiky v roce 1918 se k emigraci rozhodlo hlavně z ekonomických důvodů a za přičinění propagace migračních agentů i mnoho Čechů, Moraváků, Slováků i obyvatel Podkarpatské Rusi. Nejpočetnější vlna přistěhovalců z území dnešní České republiky přišla do Argentiny ve 20. až 30. letech 20. století. Většinou museli prodat veškerý majetek, aby mohli zaplatit cestovní výdaje. Jednotlivci často odjížděli s vidinou možného návratu po výdělků patřičného obnosu peněz. Ale bylo i mnoho případů, kdy se stěhovaly celé rodiny, ba i obce, a to za snem snazšího života. Šlo většinou o chudé, ale kulturní a relativně vzdělané a podnikavé lidi. Živili se buď jako zemědělci a ti pak odcházeli za prací a novým domovem většinou na venkov na severu Argentiny. Nebo šlo o drobné řemeslníky, kteří se usazovali na jižním předměstí hlavního města. Přijížděli i lidé vzdělaní, úředníci, odborníci, kteří v nové vlasti s větším či menším úspěchem hledali uplatnění ve svém oboru. Nejistota v naplnění potřeby seberealizace a uplatnění profesní role představovala zátěž, kterou vedle vytržení ze sociálního zázemí museli imigranti překonat.

Je třeba si uvědomit, že nikdo z nich neovládal plynně oficiální jazyk, španělštinu. Orientaci v novém prostředí by samostatně těžko zvládli. Byli tak odkázáni na vzájemnou pomoc, podporu, zprostředkování informací, kontaktů, apod. Nacházeli se v podmínkách přirozeně nahrávajících životu v komunitě.

Komunitu krajané vnímali jako svůj domov, jako významnou součást svého bytí. V tehdejší době bez možnosti snadného přístupu k informacím byly národnostní komunity soudržnější a jejich členové vzájemně vstřícnější a na svépomoci závislejší než je tomu v současné globální informační postmoderní společnosti. Tehdy nebyly nabízeny sociální služby zaměřené na psychosociální pomoc a na bezproblémovou integraci imigrantů do většinové společnosti. Dá se předpokládat, že jistá rivalita mezi jednotlivci různých komunit mohla existovat, ale ne nevraživost či vzájemné napadání. Jednotlivé subkultury se vedle sebe naučily žít, udržovat vztahy a být otevření vůči odlišnosti.

Jednou z hodnot, která tehdy pomáhala a kterou jistě většina přistěhovalců v novém domově neztratila, byla křesťanská víra. Tu Argentina zdělila po španělských středověkých kolonizátorech a udržuje většinově dodnes. Společně s, pro přistěhovalecké multikulturní země vítanou, tolerancí k ostatním náboženstvím i největší židovské komunitě na světě. Víra, která se v současnosti v podání fanatiků stává zdrojem konfliktů, bývala faktorem, který nahrazoval nyní tolik potřebnou výchovu k toleranci i nutnost poskytování psychosociální pomoci. Křesťanská etika a s ní spojené mravní normy pomáhaly imigrantům v těžkých nových začátcích.

Přistěhovalci z Čech a Moravy záhy po příplutí zjistili, že v Argentině na nikoho nečekal ráj na zemi, ale tvrdá práce a budování nového zázemí, ve kterém chtěli najít jistotu a bezpečí, tolik nezbytné základní lidské potřeby. Pro mnohé byly vzpomínky na domov o to bolestnější, že možnost návratu se vzhledem k výši výdělku stala nereálnou. V myslích a duších těchto lidí domov nezemřel, ba naopak stal se vysněným ideálem umocněným prvorepublikovou hrdostí k nově vzniklé vlasti, masarykovskými idejemi i zděděnou kulturou národního obrození. Ukázky dobových textů uvedené v následující kapitole jsou důkazem o nacionálních postojích a vnitřních pohnutkách tehdejších krajanů.

S vědomím identity přežíval dál i rodný jazyk jako nástroj myšlení i dorozumívání, i když se do něj mísily praktické místní výrazy. Jeho udržení nebylo pro přistěhovalce pragmatickou záležitostí ani nutností. Krajané by se bez češtiny časem obešli. Zachování českého jazyka bylo výrazem duchovní hodnoty a etiky, vnímání pocitu chráněného prostředí, obranného prostředku, všudypřítomné uchování vlasti. Z uživatelů jazyka se krajané stali jeho proživateli.

Ať už byl návrat domů nereálný či nechtěný, mladí či ovdovělí přistěhovalci začali zakládat rodiny a vychovávat další generaci „Čechoslováků“ v nové vlasti. Často preferovali sňatek s někým z komunity a často v této tendenci pokračovaly i jejich děti. V takových případech se vědomí národní identity a jazykové mikroprostředí zdělilo, utvrdilo a posílilo.

Děti vyrůstaly v převážně česky mluvícím společenství, kde mezilidské vztahy rodiny a přátel spojovalo udržování tradic a zvyků. V prvních letech života si potomci krajanů prostřednictvím každodenních interakcí s českými předky osvojili kulturu, kterou během další, tzv. sekundární, socializace systém sociální kontroly většinové společnosti utlumil. S nástupem do instituce školy v šesti, sedmi letech začínali malí krajánci pomalu chápat, že je potřeba užívat hlavně španělštinu. Jazyk majoritní společnosti se učily děti krajanů většinou

až ve škole, což jim samozřejmě přineslo nevýhodnění v kompetencích vůči ostatním vrstevníkům, jak o tom referují někteří účastníci našeho výzkumu. Interkulturní faktory na vzdělávání, výchova k sociální kooperaci ani možnosti zhodnocování diverzity tehdy ještě bohužel nebyly popsány a propagovány. Očekávání a požadavky ohledně výchovy narážely na nepochopení.

V rámci dotazníkového šetření účastnice č. 7, téměř šedesátiletá krajanka, na otázku co jí pomohlo v rozhodování, přihlásit-li se na kurz češtiny španělsky odpověděla (uvádíme s překladem autorky do češtiny): „*Uno de los motivos era poder leer y escribir, ya que de chica en casa sólo se hablaba el idioma pues mis abuelos y padres eran checos, pero no me habían enseñado a escribir y leer. Debido que cuando comencé el 1 ° grado la maestra sito a mis padres y les dijo que ellos se debían esforzar en hablarme castellano, ya que yo le respondía en checo cuando ella me hablaba....Me tuvo todo el año al lado de ella sentada en su escritorio en calidad de castigada....recuerdo que mi padre iba a la famosa academia Pitman para tratar de mejorar su castellano, corría el año 1960. Y fue así que fui perdiendo la fluidez que tenía de pequeña (¡¡¡horrores de la educación¡¡¡)*“

Překlad: „Jedním z důvodů bylo umět číst a psát, protože když jsem byla malá, doma se mluvilo pouze česky, protože moji prarodiče i rodiče byli Češi, ale nenaučili mě psát a číst. Takže když jsem začala chodit do 1. třídy, učitelka si zavolala moje rodiče a řekla jim, že se mají snažit mluvit na mě španělsky, protože jsem jí odpovídala česky, když na mě mluvila...Celý rok jsem musela sedět vedle jejího stolu v roli potrestané....pamatuji si, že otec chodil na slavnou akademii Pitman, aby se pokusil zlepšit svou španělštinu, to bylo roku 1960. A tak se stalo, že jsem postupně ztratila plynulost, kterou jsem jako malá měla (zvěrstva vzdělávání!!!)“

Prostředí původní rodiny má zásadní vliv na vnímání identity vychovávaného jedince. Rodina je primárním činitelem socializace a je také primárně zodpovědná za udržení jazyka, respektive za vybudování vztahu dítěte k jazyku. V bilingvním prostředí je vyšší riziko lhostejnosti, pohodlnosti a pochybností rodičů o potřebnosti češtiny v mezinárodních souvislostech. Děti pochybujících rodičů po desítkách let mezi komunitou krajanů už asi nenajdeme, postupná ztráta jazykové kompetence během socializace byla rychlejší a trvalejší.

Na uchování vědomí české příslušnosti a na osobní odhodlání postupně stárnoucích přistěhovalců k udržení českých tradic, včetně jazyka, mělo v letech po druhé světové válce vliv politické klima obou zemí. Od padesátých let minulého století neměl ani nacionalismus propagovaný prezidentem Perónem, ani komunistický režim v Československu zájem na rozvíjení krajanských národnostních aktivit a mezistátních styků. Bohatý kulturní život krajanských spolků pomalu upadal v zapomnění a umíral spolu s prvními přistěhovalci. Komunity přestávaly mít sílu, nenacházely vlastní zdroje k řešení problémů ani cíle svého úsilí. Z vyprávění účastníků našeho výzkumu víme, že každá rodina se s postupnou asimilací vyrovnávala po svém. Postupné přijímání kultury majoritní společnosti a opouštění zvyků bylo pochopitelné a někdy i vzhledem k politické perzekuci nutné. Hrdost příslušnosti ke komunitě byla shora utlačována. Druhá generace krajanů se plně asimilovala v argentinské společnosti, ale někde v hloubi podvědomí český prvek zvnitřněný během primární socializace přežíval dál.

Jak již bylo uvedeno, Argentina je typickou přistěhovaleckou multikulturní zemí. V Buenos Aires žije téměř třetina všech obyvatel země, ve kterých se odráží různorodá paleta národnostních rozmanitostí. Dvě stě let od vydání vládního rozhodnutí na podporu imigrace je tato paleta o to pestřejší, o kolik tyto národnosti mezi sebou nevraživě nesoutěžily, ale dokázali se mísit, spojovat v nových manželstvích a rodinách a využívat společného bohatství a diverzity pod zastřešující argentinskou sounáležitostí.

Je zřejmé, že tomuto vývoji přispěla i politická snaha (nezřídka autoritativní) o integrovanou argentinskou národní identitu neuznávající statut menšin a propagující pocit sounáležitosti související s teritoriem státu, nikoli s jazykem a kulturou, jak jsou na to historicky zvyklí Češi.

Státní příslušnost tradičně uděluje Argentina těm, kteří se na jejím území narodí. V běžném kontextu dnes mnohým lidem splývají pojmy národnost a státní příslušnost. Tento, z našeho pohledu odlišný způsob nabývání občanství, vychází z tradice kdysi řídce osídlené na přistěhovalcích vybudované země. Zároveň tento systém dovoluje cizím státním příslušníkům žít dlouhodobě v zemi bez nutnosti měnit své občanství. Tak tomu bylo i v případě meziválečných přistěhovalců, kteří žijí, respektive až do své smrti žili s československým státním občanstvím.

1.3 Osvětová činnost krajské komunity v minulosti

Většina krajských spolků vznikajících v místech, kde se usazoval větší počet rodin migrujících z tehdejšího Československa do Argentiny, byla založena za účelem vzájemné pomoci, udržení národního povědomí a to jednak sdružováním se při společenských akcích, ať už kulturních či sportovních, ale také prostřednictvím vzdělávání dětí, často narozených již v nové vlasti. Komunitní život vyzýval k aktivitě členů, měl charakter dobrovolné iniciativy a snažil se řešit problémy z vlastních zdrojů a svépomocí. Komunita nabízela udržení specifčnosti původní identity a tím částečně i potřebné jistoty v těžkém období adaptace na nové normy chování, formy komunikace a sociokulturní odlišnost majoritní společnosti.

Rodiče, kteří se účastnili života komunity a záleželo jim na udržení češtiny jako plnohodnotného nástroje komunikace a kulturním přenosu i na další generaci, mohli využívat od konce 20. let do začátku 50. let minulého století tzv. doplňovací školy.

Šlo v podstatě o komunitní školy zřízené na několika místech Argentiny s hustší koncentrací krajanů a doplňující edukační působení argentinských základních škol. Vznikaly v zázemích dobře organizované krajské komunity, která tak vycházela vstříc vzdělávací poptávce svých členů. Ne každá komunita měla ve svém středu člověka vzdělaného s pedagogickým nadáním a tak ve většině z nich působil učitel vyslaný československou vládou. Československý stát oficiálně podporoval vysílání českých učitelů prostřednictvím Ministerstva školství a národní osvěty i Ministerstva zahraničí, dále pak prostřednictvím Československé matice školské v Argentině. Čeští učitelé vzdělávali děti nejen ve znalostech českého jazyka, ale i kulturních reálií vlasti předků. Byli váženými osobami, které povznášely kulturní úroveň komunity a dokázaly využívat i jejího potenciálu a vlastních zdrojů. Členové komunity se zapojovali do výuky například při praktické výchově ručních prací, vedením knihoven či hudebním doprovodem při školních vystoupení. Níže uvádíme výčet doplňovacích škol a v příloze A této práce i historii jedné z nich ve vzpomínkách její zakladatelky.

Spolkový život v Buenos Aires se díky rozloze města a jeho okolí vyznačoval velkým množstvím sdružení. Ta vydávala několik krajských novin, pořádala lidové slavnosti, tancovačky, divadelní představení, tělovýchovná vystoupení. Postupně většina ze spolků zřídila školu nebo alespoň knihovnu. Ne každá rodina ale mohla kvůli vzdálenosti od bydliště

české školy využívat. V provincii Chaco například komunita vybudovala vedle školy penzionát, kde děti během školního roku bydlely.

Všeobecně byl mezi českými přistěhovalci rodičovský postoj ke školnímu vzdělávání zodpovědný, což patří mezi charakteristiku národního odkazu Jana Amose Komenského. Bezesporu měly doplňovací školy vliv na sociolingvistickou situaci komunity a jejich kurikulum obsahovalo sociálně pedagogické cíle. Pechův Příruční slovník pedagogický z roku 1937 vymezuje sociální pedagogiku „*podle společenského celku, ke kterému přihlíží.*“ (s. 322) Výchova humanitní k celému lidstvu, výchova státoobčanská ke státnímu útvaru a výchova národní k národu. Právě tato poslední patřila mezi základní obsahy vzdělávání v doplňovacích školách.

K dokreslení sociálně pedagogické a osvětové činnosti spolků té doby, včetně výchovy k vědomí národní identity, zdravému životnímu stylu a aktivizaci komunity jsme využili krajská periodika, v nichž se odráží i dobová atmosféra a rétorika vlastenectví.

Z dobového tisku, mj. časopisu Nová doba (ročník 1946, 1949), Velehrad (1957) či ročenky a kalendáře Tábor (1943), lze usoudit, že organizovanost komunitního života byla na vysoké úrovni a díky ní se udržovala i sounáležitost a národní cítění k původní vlasti.

Mezi prvními byl založen spolek Sokol v Buenos Aires a to již v září 1908, neboť „*Sokolstvo před jinými povoláno jest, zachovati národ svůj při jarosti všestranné, která národům nedá odumřít, při síle svěží, při zdravosti tělesné, duševní a mravní, která nižádné zkáze vzniknouti nedá.*“ (Nová doba, 1946, s. 3) Při příležitosti roční Tělocvičné akademie v roce 1946 apeloval vzdělavatel František Křivánek na přítomné krajanů: „*Vy milujete svoji starou vlast a právě proto se na Vás obracíme se žádostí, abyste v okruhu krajanů, upozorňovali na to, aby učili svoje děti naší mateřštině. Všimněte si, kolik dětí našich krajanů neumí česky mluvit, kolik už je jich pro naši národní věc ztraceno. Jsme národ příliš malý nežli bychom si mohli dovolit takové ztráty.*“ (Nová doba, 1946, s. 3)

Je zřejmé, že tělovýchovná jednota Sokol měla mezi svými cíly vzdělávání potomků k udržení národní identity. Zaměřme se nyní na iniciativy a spolky u nichž byl záměr zřídit vzdělávací instituci, tedy doplňovací školu, primárním cílem. Z oblasti Buenos Aires to byly: Československý domov Berisso, Kulturní spolek “J.A. Komenský” Villa Devoto, Československé národní sdružení Avellaneda, Československé národní sdružení Villa Dominico. Doplňovací škola fungovala i při sdružení Sportovní klub Slavia v Temperley.

Československý domov Berisso, neboli Hogar Checoslovaco Berisso

Berisso leží v jižní části provincie Buenos Aires, necelých 65 km od hlavního města republiky. Je okrajovou čtvrtí města La Plata. Za svůj rozvoj vděčí především společnosti Swift, která se na začátku 20. století rozhodla vybudovat zde mrazírenské závody. Pracovní příležitost v tomto, tehdy moderním, kolosu přilákala velké množství přistěhovalců, včetně Čechoslováků. O podmínkách v podniku stejně jako krajanů se zmiňují i cestovatelé Hanzelka a Zikmund, kteří v roce 1948 Berisso navštívili.

Rudolf Mutek, předseda krajanského spolku v Berisse, a jednatel Rudolf Liška, oba zaměstnanci mrazíren, čekali už před branou a hned na nás sypali čísla: je tu zaměstnáno 6500 lidí, ti odpraví za den 1 500 krav a býků, 5 000 ovcí; v době největší prosperity – rozumějte za druhé světové války – se poráželo krav a býků 3500 za den, ovcí dokonce tisíc každou hodinu. (...) „A to není všechno,“ řekli nám krajané, když už jsme byli za branou Swiftových mrazíren. „Podívejte se, v jakých barácích tu bydlíme, vedle otevřených kanálů se splašky z města i z jatek. Z hubených výdělků si ještě musíme kupovat zástěry, nože i ocílky.“ (Hanzelka, Zikmund, 1963, s. 58, 60)

Přestože v dnešní době již v Berisso žádný krajanský spolek nepůsobí, je pro nás zajímavé, neboť zde byla v roce 1928 založena oficiálně nejstarší doplňovací škola v Argentině. Její historii můžeme sledovat ve vzpomínkové knize tehdejší učitelky Boženy Čvančarové. Ukázky zaměřené na sociálně pedagogické působení zakladatelky školy uvádíme v příloze A této práce.

Kulturní spolek “J.A. Komenský” Villa Devoto neboli Club Komensky Villa Devoto

V srpnu 1928 se krajané usazení v okrajové části hlavního města Buenos Aires jménem Villa Devoto shodli na založení spolku pro vybudování československé školy, „*kteřá by v prvé řadě zachránila našemu národu děti čsl. příslušníků narozené v cizině.*“ (Tábor, 1943 s. 188) Škola nesla jméno učitele národů J.A.Komenského a byla jedinou krajanskou školou na území hlavního města. Výuka zpočátku probíhala v domě krajana Metoděje Kozáka. V roce 1930 spolek zakoupil stavební pozemek v ulici Simbrón č.p. 4359 a v roce 1932 byla škola předána svému účelu. V roce 1942 byla ještě přikoupena přilehlá zahrada. Kromě výuky se děti účastnily dramatického kroužku a mezi předměty nechyběl ani tělocvik. Ve školním roce 1948 bylo přihlášeno 25 žáků. (Nová doba, 1949, č. 373, s. 4) Mezi učitele na této škole patřili: krajan Josef Hajda, řídící učitel Jan Pulkrábek, učitelka L.Pulkrábková, krajan Baloun, paní Hegerová, odborný učitel D.Bučenec, paní Mertová, učitelé O.Skála, M.Brunclík, K.Vejman. V ročence a kalendáři časopisu Tábor z roku 1943, na straně 190

apelují členové spolku: „*Posílají děti do nár. školy znamená odváděti národu daň, kterou finančně necítíme, ale náš národ a naše kolonie cítí její blahodárny účinek. Jsme větví národa a proto plníme naši povinnost!*“

Československé (národní) sdružení Avellaneda, neboli Asociación Checoslovaca Avellaneda (slovo „národní“ muselo být z názvu na žádost argentinských úřadů vypuštěno)

Za jižní administrativní hranicí hlavního města v provinční čtvrti Avellaneda krajané založili spolek s nedělní doplňovací Masarykovou školou v roce 1933. S myšlenkou přišel krajan Jan Bobalík a hned po ustavující schůzi mělo sdružení 73 členů. Vyučovalo se v počátcích v arménské škole, posléze u krajana Matěje. Díky nadšení a ochotě členské základny, zakoupil spolek dva pozemky pro stavbu spolkového domu v ulici Choele-Choel č.p.2048. Krajané vybudovali prostorný sál s velkým jevištěm, restauračním zařízením, a samozřejmě učební místností. V roce 1936 navštěvovalo školu, kde probíhala výuka již dvakrát týdně, až 60 žáků. Vyučovali krajané T.Skoumal, Kručinský, Raška, učitelé O.Skála, M.Brunclík, Bartoš, slečna Milada Pulkrábková učila děti ručním pracem a kuchyňskému umění, krajan Kozár vedl cvičící odbor. Při spolku působil i divadelní sbor dospělých ochotníků pod vedením krajana Paducha. Členové měli k dispozici knihovnu. (Tábor, 1943, s. 161, 179 – 181)

Spolkový dům v ulici Choele-Choel nyní č.p. 52 spadající v současnosti do čtvrti Valentin Alsina byl v nedávné době rekonstruován a měl by znovu sloužit ke sdružování krajanů žijících v Buenos Aires. Organizaci aktivit v tomto sídle převzalo soudobé sdružení Český spolek v Argentině – Český dům.

Československé národní sdružení Villa Dominico, neboli Alianza Checoslovaca Villa Dominico, (později Společenský a sportovní klub Sparta, Club Social y Deportivo Sparta)

Zhruba 10 km jižně od hlavního města ve čtvrti Villa Dominico krajané založili spolek s doplňovací školou dr. Edvarda Beneše v roce 1933. Škola i spolková místnost byla tehdy umístěna u krajana J.Odstrčila. V březnu 1939 krajané dokončili stavbu budovy v ulici Giles (dnes S.Soreda) č.p. 4964, k jejíž stavbě obdrželi základní žulový kámen od obecné a měšťanské školy z Kožlan, rodné obce druhého československého prezidenta E.Beneše. Vzhledem k událostem v Československu, okupaci německými vojsky, nesla se inaugurace školní budovy v duchu smutných vzpomínek na původní vlast. „*Všichni krajané ve vzpomínce na svůj drahý domov toužili po tom, aby měli vlastní českou školu, v níž by se jejich děti učily krásným zpěvům a mluvě, která nám byla a jest naším největším pokladem, vírou a nadějí*

v dobách minulých i budoucích.“ (Tábor, 1943, s. 182) Na škole působili: krajané Dohnal, Cigánek, paní Rozkošková, mateřskou školu vedla paní Bezemková a Vyhňáková, učitelé Skála, Brunclík, Bučenec a Pulkrábková. V roce 1942 bylo přihlášeno 29 žáků.

Jeden příklad doplňovací školy navíc ...

Tato práce se zabývá komunitou krajanů žijící v hlavním městě Buenos Aires a přilehlé stejnojmenné provincii. Nesmíme ale zapomenout, že minimálně stejně početnou a díky svému venkovskému prostředí dodnes soudržnější československou komunitou je ta z provincie Chaco na severu země. I tam se v roce 1922 začalo 15 dětí krajanů organizovaně vzdělávat v českém jazyce od učitele J. Jandy. Nejdříve u krajana Osičky na *čakře* (*chacra* je argentinský název pro farmu, v české literatuře se často používá český fonetický přepis *čakra*). Usilovnou snahou tamního československého podpůrného spolku Slavia, jeho následným sloučením se Zemědělským sdružením, vznikl Československý podpůrný spolek T.G. Masaryk, který za spolupráce s místní T.J. Sokol „*vzal si za úkol udržovat a podporovat čsl. školu T.G. Masaryk v P.R. Sáenz Peña.*“ (Tábor, 1943, s. 160) V roce 1940 byla postavena nová školní budova a pensionát, ve kterém zhruba 30 žáků bydlelo, aby nemuselo denně dojíždět někdy až 50 kilometrů ze svých domovů z okolních čaker. Takový byl i případ jednoho z účastníků našeho empirického šetření, který v mládí Československou doplňovací školu T.G. Masaryk ve městě Presidencia Roque Sáenz Peña navštěvoval a v pensionátu bydlel. Přestože jde o komunitu více než tisíc kilometrů vzdálenou od Buenos Aires, považovali jsme za nutné připomenout i její existenci a edukační aktivity, které mimochodem probíhají i v současnosti.

Československá matice školská v Argentině

Zastřešující organizací vzdělávacích institucí měla být Československá matice školská v Argentině, která byla založena 27. prosince 1937 na popud tehdejšího československého vyslance Františka Kadeřábka s cílem starat se o čsl. doplňovací školy, spravovat knihovnu a navázat na již existující vzdělávací aktivity z dob „*kdy touhu po vzdělání a záchraně rodného jazyka bylo nutno ukojiti vlastními silami*“ (Tábor, 1943, s. 158). Naděje zakladatelů, které provolávali pod heslem „*Co Čechoslovák usedlý v Argentině, to člen Čsl. matice školské*“ se nenaplnily a po pěti letech existence, v roce 1942, počítala Československá matice školská v Argentině s 285 členy. Spolky, které provozovaly školy, byly navíc zatíženy nákladnými stavbami a nemohly pravidelnými příspěvky Matici dlouhodobě podporovat. Ani z Prahy v té

době nemohla Matice počítat s finanční podporou. Protektorátní vláda doplňovací školy nepodporovala, ba dokonce nařídila jejich uzavření. (Tábor, 1943, s. 158-9)

V období druhé světové války vznikla federace československých krajanských spolků v Argentině. I na opačném konci světa krajané prožívali osudy své rodné vlasti, dokázali spolupracovat a v roce 1939 založili Československé sjednocení. Jednalo se o hnutí *druhého odboje* sdružující tyto spolky: TJ Sokol Buenos Aires, TJ Sokol Villa Dominico, TJ Sokol La Plata, TJ Sokol Chaco, Československý klub Buenos Aires, Československý klub Córdoba, Československý klub Comodoro Rivadavia, Československý klub Santa Fé, Československý klub Olivos, Československé národní sdružení Avellaneda, Československé národní sdružení Villa Dominico, Československé národní sdružení Mendoza, Československé národní sdružení Tafi Viejo, Československý domov Rosario, Československý domov Berisso, Kulturní spolek "J.A. Komenský" Villa Devoto, Kulturní spolek "Svornost" Buenos Aires, Sdružení československých katolíků v Buenos Aires, Slovenský spolok "Štefánik" Bajo Hondo, Československý sportovní klub "Slavia" Temperley, Československý sportovní klub "Morava" Presidencia Roque Sáenz Peña, Svobodné Československo Presidencia Roque Sáenz Peña, Československý kulturní a podpůrný spolek "T.G.Masaryk" Presidencia Roque Sáenz Peña i Československý hospodářský a vzdělávací spolek v Carmen del Paraná z Paraguaye. (Tábor, 1943, s. 139) Tento výčet uvádíme především pro ilustraci počtu spolků působících na konci 30.let 20. století. Zároveň slouží jako jeden z důkazů tehdejší vzájemné ochoty ke spolupráci a možnosti zastřešení pod jednou společnou organizací.

Jak již bylo, uvedeno vlivem politické situace se aktivity krajanských komunit od padesátých do devadesátých let dvacátého století snižovaly, až se většina organizovaných spolků vytratila úplně. V jednotlivcích kolovala dál česká krev a v rámci sousedských vztahů často udržovali povědomí o stejné národní příslušnosti. Svým potomkům, tedy třetí a čtvrté generaci potencionálních krajanů, již přestaly intenzivně předávat kulturní dědictví, jazyk, zvyky, tradice.

Po návratu politických systémů k demokratickému zřízení, v Argentině po roce 1983, v Československu po roce 1989, se krajanská komunita opět začala probouzet k životu.

1.4 Soudobé vzdělávací aktivity krajské komunity

Krajané, kteří vyrůstali v období rozkvětu činnosti spolků, dospěli a zestárli. Většinu života prožili asimilovaní v argentinské společnosti. Počátkem devadesátých let dvacátého století a s přibývajícím věkem se v nich začal opět ozývat český duch podněcující k hledání kořenů a ztracených vazeb. Mnozí navštívili vlast svých předků, našli příbuzné rodiny, někteří navázali kontakt s českým zastupitelským úřadem v Buenos Aires. Nebyli však dlouho schopni zorganizovat se do spolků, které by navázaly na zašlou slávu z doby před čtyřiceti lety.

V roce 2001 se mladší, tzn. většinou třetí, generace potomků v Buenos Aires rozhodla zorganizovat do zprvu „virtuálního“ sdružení se záměrem zastřešit prostřednictvím webových stránek a databáze elektronických adres jednotlivé krajany i skupinky, jejich individuální zkušenosti, příběhy, činnost i dovednosti. Český spolek v Argentině – Český dům se postupně stal nejorganizovanějším sdružením v Buenos Aires, které systematicky pracovalo na obnovení kontaktů mezi krajany i s oficiálními institucemi. Pořádáním krajských setkání, včetně ukázky lidových tanců a nabídky typických jídel postupně rozšiřovali svou členskou základnu, z které čerpali další možnosti rozvoje komunitního života. Stejně jako jejich předci se musí potýkat s rozlohou velkoměsta a tudíž nedostatečným pokrytí všech lokalit a uspokojení potřeb všech svých členů. Sladování potřeb a názorů jednotlivců i nedostatek zdrojů vyvolává občasné napětí, které ovšem ke skupinové dynamice a komunitnímu životu patří.

Z organizovaných forem samostatně působí Soubor lidových tanců České republiky Sokol a další na kulturu zaměřené a s osobou svého zakladatele spjaté organizace jako České kulturní centrum v Argentině nebo Kulturní centrum Jana Amose Komenského. Na předměstí Buenos Aires dosud působí původní TJ Sokol ve čtvrti Villa Dominico a Společenský a sportovní klub Sparta.

Český spolek v Argentině – Český dům jako reprezentant nejpočetnější skupiny krajanů v roce 2003 vznesl žádost o zapojení do Programu podpory českého kulturního dědictví v zahraničí. Jednou z aktivit a forem pomoci tohoto českou vládou kontinuálně podporovaného a dotovaného programu, je vysílání učitelů českého jazyka. Výuka češtiny je podle vládního usnesení vybraným českým krajským komunitám v zahraničí poskytována a organizována prostřednictvím Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy a Ministerstva

zahraničních věcí České republiky. Pro období let 2011 až 2015 je platné Usnesení vlády České republiky č. 262 z 9. dubna 2010.

Do Argentiny jsou čeští učitelé vysíláni od roku 2004 již devátým školním rokem, který na jižní polokouli probíhá od března do prosince. Konkrétním zajištěním podmínek pro působení, práci i pobyt učitele je pověřeno místní krajanské sdružení, tedy v případě Buenos Aires jde o Český spolek v Argentině – Český dům. Výuka češtiny probíhá díky vstřícnosti a českému původu jednoho z představitelů soukromé vysoké školy Universidad Argentina John F. Kennedy na její akademické půdě v centru hlavního města. Podmínkou vyslání bylo také zajištění spolupráce a působnosti učitele nejen v hlavním městě, ale i u komunit ve městech Rosario, Santa Fé, Presidencia Roque Sáenz Peña, Resistencia, a dalších. V současnosti pokrývají potřebu všech zmíněných komunit dva vysílání učitelé. Ostatní odlehlejší krajanské spolky se snaží udržovat český jazyk díky lektorům z vlastních řad, kteří mají možnost účastnit se kurzů metodiky výuky českého jazyka. Jednotliví krajané mohou využít i stipendijních studijních pobytů na veřejných vysokých školách v České republice.

Vláda České republiky chce tímto způsobem českým krajanům v zahraničí pomoci usilujíc o zachování jejich identity jako součásti národního kulturního dědictví. Navazuje tak na původní doplňovací školy vznikající v Argentině před druhou světovou válkou. V osobách některých studentů to platí doslova. Žáci tehdejších českých škol navštěvují i soudobé kurzy češtiny. Zásadní rozdíl od poptávky krajanů v minulosti je totiž současné věkové složení studentů. V případě výuky v Buenos Aires nenajdete mezi frekventanty kurzu osoby mladší dvaceti let. A jak vyplývá i z výsledků našeho empirického výzkumu, resp. charakteristiky vzorku, velká část jich dosáhla, popřípadě se blíží důchodovému věku.

Je logické, že ti, co si udržují vzpomínky na vlast svých předků i jejich řeč, jsou dnes v důchodovém věku. Přesto mnohým věk, prostorová dostupnost ani jiné překážky nebrání v aktivní účasti na výuce. Pro mnohé krajany, a zvláště ty dříve narozené, je totiž účast na kurzech češtiny nejen vzdělávací aktivitou, ale též citovou záležitostí vyplývající ze specifík vývojového stadia, které právě prožívají a kterému se budeme věnovat v druhé části této práce.

Nyní se ještě zastavme u role učitele v prostředí krajanské komunity.

1.5 Role učitele pomáhající a aktivizující

O osobě učitele českého jazyka vysílaného ke krajanské komunitě rozhodují prostřednictvím výběrového řízení zaměstnanci Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy, resp. příspěvkové organizace Dům zahraničních služeb, a Ministerstva zahraničních věcí. Uchazeč musí splňovat podmínky absolvování vysokoškolského studia, výhodou je nejméně dvouletá praxe ve výuce češtiny. Mezi požadavky na učitele v Argentině patří i znalost španělského jazyka. Vítané jsou organizační dovednosti, umění hry na hudební nástroj či divadelní, a další. Mezi charakterovými vlastnostmi učitele, které uvádí Dům zahraničních služeb na svých webových stránkách (www.dzs.cz), patří samostatnost, aktivita, komunikativnost a tolerance. S učitelem je před odjezdem podepsána pracovní smlouva na jeden rok, na základě které mu je vyplácen plat a jsou hrazeny cestovní náhrady. Před ukončením smlouvy musí učitel podat písemnou zprávu o své činnosti za celý rok. Dům zahraničních služeb zajišťuje i potřebné učební pomůcky.

Konkrétní působnost a metody výuky učitele v místě samozřejmě záleží na jeho profesionálních zkušenostech, dovednostech, osobnostních vlastnostech i zájmovém zaměření. Ačkoliv je jeho práce oficiálně nazývaná učitel češtiny, často konkrétní náplň vychází ze zakázky a poptávky komunity s ohledem na její jedinečnost i věkové složení žáků. V případě studentů v Buenos Aires by měl mít učitel povědomí o principech vzdělávání dospělých, kterým se budeme věnovat i v podkapitole o roli vzdělávání v životě seniorů.

Být učitelem českého jazyka u krajanské komunity nevyžaduje pouze pedagogickou odbornost, ale tato činnost obsahuje i prvky komunitní práce a sociálně pedagogické aspekty. Jeho práce je navíc ztížena kulturně odlišným prostředím, dočasným cizím zázemím, odloučením od svých blízkých a sociálních kontaktů.

Stejně jako lingvistické znalosti musí učitel u krajanské komunity ovládat i způsoby profesionálního pomáhání. Zvlášť při práci s lidmi v postproduktivním věku, u nichž by vzdělání mělo plnit především posilující funkci, přispívat k aktivizaci, rozvoji a kultivaci zájmů. (Mühlpachr, 2009) Od učitele starší studenti očekávají empatii, porozumění a možnost sdílení životních zkušeností. Prostřednictvím pozorného naslouchání, přijetí a vhodných reakcí obsahující ocenění může učitel předcházet možným psychosociálním problémům jednotlivých žáků pramenícím ze specifických vzdělávacích potřeb dospělého studenta, vlivu fyziologického stavu, vysokého věku, osamělosti, pocitu nepotřebnosti či obav z blížící se smrti. Svým profesionálním přístupem by měl zároveň umět předcházet vlastnímu vyčerpání a vyhoření, které s pedagogickou prací souvisí.

Kromě vlastních vyučovacích hodin českého jazyka by měl učitel spolupracovat s komunitou jako celkem. V případě komunity v Buenos Aires byl jednou z hlavních zakázek zájem aktualizovat povědomí o současném životě české společnosti. Dlouholetá odmlka ve vzájemných vztazích způsobila, že krajané při obnovení svých aktivit navázali na zvyky a informace získané od svých rodičů a prarodičů. Na zachování dobových krojů měla tato pauza jistě dobrý vliv, ovšem zakonzervované praktické představy o životě v České republice, resp. v myslích stále živém Československu, bylo potřeba oprášit, obnovit a zasadit do soudobého kontextu. Díky dostupnosti informačních technologií se tento cíl daří uspokojivě naplňovat.

Na druhou stranu uchování kulturního dědictví spočívá i v udržení tradic a obyčejů. Učitelé podle svých schopností a dovedností mohou s krajany nacvičit klasické divadelní představení, hudební či taneční vystoupení, napéct vanilkové rohlíčky, uvařit knedlo vepřo zelo nebo uplést velikonoční pomlázku. Učitel tak plní funkci animátora, oživuje a objevuje kreativní týmovou práci, pomáhá rozvíjet lidské zdroje prostřednictvím neformálních skupin uvnitř komunity. Působí jako koordinátor volnočasových aktivit a motivátor k různorodým činnostem. Nežádka plní roli prostředníka i konzultanta při řešení a získávání důležitých informací a aktuálních sdělení. (Lorenzová in Kraus, 2001)

Komunitní učitel by měl umět nejen vzdělávat, ale i pomáhat k svépomoci jednotlivců a komunity. Musí být na tuto roli připraven a počítat s různorodostí názorů uvnitř komunity, rozmanitostí návrhů k dosažení cíle, vnímat individuální vlastnosti studentů vyplývající z věku, zájmů i místních kulturních zvyklostí.

2. Stáří

V české odborné literatuře najdeme mnoho informací o různých aspektech stárnutí a stáří. Většina se jich zaměřuje na zdravotní a sociální problémy tohoto vývojového stadia člověka, které se odborně rozděluje na rané stáří, týkající se 60 až 75 let věku, pokročilý věk neboli vlastní stáří, od 75 do 90 let věku, a na vysoký věk, kmetství či dlouhověkost nad 90 let věku člověka. (Říčan, 2004)

Rozdělení lidí do kategorií podle věku a připisování příslušných rolí patří k součásti světového řádu. Věková kategorie stáří se ze společenského hlediska vyvíjí a mění. Dnes je za starého člověka většinou považován jedinec, který dosáhl šedesáti pěti let věku. (Langmeier, 1998)

Fyzická a psychická kondice je u každého člověka jiná v důsledku individuálních faktorů tělesného i duševního vývoje a průběhu životní dráhy. Globálně počet roků, kterých se člověk v současnosti dožívá, stoupá úměrně s pokrokem společnosti. Souvisí to s vývojem v lékařství, zlehčením životních podmínek prostřednictvím technického pokroku, ale i uvědomění si možnosti aktivně a radostně prožívat stáří. Ve věkové kategorii senior se tak mohou potkat lidé dvou generací. Nezřídka se rodiče kromě vlastního stáří dožívají důchodového věku svých dětí.

První světoví myslitelé zabývající se vývojovou psychologií stáří ve svých teoriích opomíjeli. Mezi prvními se jím zabýval Erik Homburger Erikson (1902 – 1982), který poslední, podle něj osmou, etapu osobnostního vývoje člověka označil jako fázi integrity „já“ versus zoufalství. Jedná se o další specifickou krizi, jež musí člověk ve svém životě potkat. Dosud musel jedinec projít sedmi předchozími krizemi, jejichž úspěšné překonání ho dovedlo až k celistvosti „já“, k důvěře, k přijetí vlastního života, který nemohl být prožit jinak. Pokud se během životního běhu některou z předchozích krizí nepodařilo zdárně vyřešit, znamená stáří zoufalství spojené se strachem ze smrti, s nepřijetím života jako poslední možnosti, se zatrpklostí z nemožnosti vyzkoušet jinou životní cestu. (Erikson, 2002)

Erikson dal základ sociálně psychologickému pohledu na vývoj osobnosti během celého života. Každý z nás má možnost utvářet společenskou atmosféru pojetí stáří, která zpětně ovlivňuje sebepojetí starých lidí. Každý z nás má do značné míry volbu, jak bude jeho stáří vypadat. I když biologickou podstatu stárnutí nelze, i přes snahy farmaceutického a kosmetického průmyslu být mocnější než příroda, než respektovat.

V České republice se objevují kampaně na obranu seniorů se snahou destigmatizovat status stáří. Veřejnost si prostřednictvím masových médií utváří představu o stáří, někdy optimistickým pohledem, jindy s důrazem na potřebnost sociálních služeb. Každý ve vlastní rodině může vnímat proces stárnutí rodičů a prarodičů a zaujmout k němu vztah, ať už ovládaný rozumem, city či předsudky. Představa o stáří, i o tom vlastním, se totiž utváří od mládí a v celém průběhu života. V závislosti na kulturním svědectví, antropologických i sociálních proměnných.

2.1 Životní styl seniorů - krajanů v Argentině

Česká národní mentalita je spíše racionální, na rozdíl od té tak zvané jižanské přenesené do společenské atmosféry v Argentině ze Španělska a Itálie, která je založena na emocích. Argentinci se nemusí teoreticky a zvnějšku vzdělávat o nutnosti respektu ke starým lidem, jim v tomto pomáhá zvnitřněná křesťanská morálka.

Téma srovnání mezigeneračních vztahů v odlišných kulturách by mohlo být podnětem k samostatnému empirickému zkoumání. Nicméně z vlastního několikaletého pozorování rodinných životů autorka práce ví, že v Argentině přežívá duch tradičních rodin umocněn družným charakterem jejích členů. Argentinci se o nedělích schází při společných obědech, bdí u lůžek svých nemocných blízkých osob, ctí zkušenosti a moudrost rodičů a prarodičů. A ti naopak respektují životy svých potomků a akceptují jejich odpovědnost za rozhodování i láskyplné oslovování vieja / viejo, čili stará / starý. Mezigenerační výměna věkově nediskriminuje, i když ageismus jako společenské téma v Argentině také existuje.

Emoce se projevují i v komunikaci, ať už na verbální či neverbální rovině, ať už v pozitivní či negativní konotaci. Nejen víra, ale, podle etnolingvisty zpracované teorie jazykového relativismu, i jazykové prostředí spoluvytváří způsob vnímání a cítění člověka. Jazyk ovlivňuje tvorbu kognitivních i emocionálních struktur a potažmo chování jedince po celý život. (Průcha, 2010)

Významně na začátku života, ale nezbytně i během jeho průběhu. Většina dětí přistěhovalců z československé komunity v Argentině se novému jazyku naučila až na základní škole. Pojem mateřský jazyk v názvu této práce se tedy v tomto smyslu vztahuje k jazyku, kterému se krajané naučili jako prvnímu a mají k němu pozitivní vztah.

Pozdní bilingvismus, tedy osvojení druhého jazyka až v období okolo šestého roku dítěte, mělo vliv na utváření základních komponent osobnosti člověka. Jejich rodiče se většinovému jazyku nového domova mnohdy ani řádně nenaučili. Čeština hrála hlavní úlohu v raném dětství současných krajanů seniorů.

V průběhu dalšího života jedince i celé české subkultury jazyk makroprostředí ovládl jazykové mikroprostředí rodiny a komunity. Dominantním jazykem českých krajanů se postupnou asimilací, akulturací a sekundární socializací stala španělština. Tento proces společenské a kulturní transmise ovlivnil po většinu života další kognitivní vývoj krajanů. Emocionální výrazy, vřelost i oceňování patří do španělského slovníku českých krajanů. Upevňují vzájemné rodinné i společenské vztahy, utváří síť sociální opory.

Nejen jazyk, ale celá majoritní společnost se svými vzorci chování, hodnotami, normami i očekáváním způsobila změny v osobnostním vývoji každého krajana. Krajané senioři, kterým je věnována tato práce, mají sice české kořeny, ale žijí celý život v Argentině, zde podstoupili proces socializace, všudypřítomná lokální atmosféra ovlivňuje jejich návyky, způsob myšlení, chování a kompetence. Vnímání každého jedince má přímý vliv na pojetí kvality života, pocíťované potřeby i mechanismy vyrovnávání se s omezeními spojenými s přibývajícím věkem.

Není možné v rozsahu této práce podrobně se zaměřit na interkulturní odlišnosti kognitivních a emocionálních struktur, ale je nutné s nimi počítat při vyhodnocování našeho empirického šetření.

Jednu odlišnost v pojetí stáří v České republice a v Argentině jsme při našem šetření sjednotili, tou byla dolní věková hranice šedesáti let. V Argentině je k odchodu do důchodu nutné dovršit šedesát pět let a v České republice se tato věková hranice brzy též posune. Jde především o politické rozhodnutí, které ve svém důsledku na náš hloubkový výzkum nemá vliv, neboť se ho účastnili pouze krajané starší 65 let. Pro tuto práci každopádně využíváme hledisko českých odborníků, kteří stále ještě uvádějí počátek raného stáří od šedesáti let věku.

2.2 Proces návratu krajanů seniorů k mateřskému jazyku

Zaměříme se na oblasti vývojové psychologie, které mají stárnoucí lidé společně zřejmě napříč civilizovanými kulturami. Jde o potřebu realizace i v postproduktivním věku, tedy po odchodu do důchodu, o potřebu emocionálního zakotvení, pozitivního přijetí od blízkých osob, zakořeněnost. Starší lidé, stejně jako děti, jsou emocionálně zranitelnější a více ohroženi

sociální izolací. Ke konci života jedince, stejně jako na začátku stoupá význam rodiny. (Langmeier, 1998)

Stoupá význam nejen založené rodiny a vztah k vlastním potomkům, ale významné jsou pro život seniora i vzpomínky na původní rodinu, život a osudy rodičů, příběhy z dětství. Ten, kdo prožil celý život v jednom místě, může své paměti spojovat s konkrétními blízkými lokalitami. Ten, jehož původ není spojen s jedním městem, obcí, domem, jehož kontinuita životního příběhu byla narušena, snaží se potvrdit svůj původ hledáním kořenů své identity v různých koutech země či Země.

Čeští krajané v Argentině dlouhá léta svůj původ nevnímali. Ať už to bylo vědomými či nevědomými vlivy společnosti, z politických důvodů nebo čistě osobních. Na obrat v této situaci mělo vliv několik faktorů.

Jak již bylo uvedeno, od osmdesátých let dvacátého století pominuly politické překážky po návratu obou zemí k demokracii. Masivnější zájem o Českou republiku však ještě čekal na další impulzy. Byla jím jednak obnovená snaha českého státu o navázání kontaktů, která musela být po tolika letech pasivity podmíněna počáteční aktivizací krajanské komunity prostřednictvím zastupitelského úřadu.

Druhým impulzem byla celonárodní finanční krize, která od konce roku 2001 způsobila sociální problémy a spustila vlnu potřeby potvrzení kořenů z ekonomických důvodů. V Argentině platný způsob nabývání státního občanství podle tak zvaného práva místa, *ius soli*, lze kombinovat se způsobem užívaným ve většině evropských zemí, tedy nabytí podle práva krve, *ius sanguinis*. V období sociálněekonomických problémů měli především mladí Argentinci zájem o potvrzení a získání, kromě svého místem narození determinovaného státního občanství, i státní občanství zděděné pokrevně po evropských předcích. Otevírala se jim tak možnost získat pracovní a studijní podmínky jako nabízí země původu předků na svém území svým občanům. Více možností nabízelo i členství pravlasti v Evropské unii, což se od 1. května 2004 týká i České republiky. Mnoho Argentinců hledalo v evropských zemích stabilní podmínky k životu, které jim momentálně jejich rodná zem nemohla poskytnout. Vzhledem k počtu krajanů, době od emigrace předků, vytracení znalosti češtiny i složitosti státoobčanských zákonů nezpůsobila tato migrační vlna v České republice takové problémy jako třeba ve Španělsku či Itálii.

Třetím, a pro naši práci nejvýznamnějším, impulzem rozšíření zájmu o Českou republiku, bylo věkové složení krajanů. První přistěhovalci již zemřeli. Jejich děti narozené jako první generace krajanů již v Argentině vyrůstaly v prostředí organizovaných spolků udržujících

české tradice, slýchávaly doma český jazyk, jedly knedlíky a ctily odkaz Tomáše Garrigua Masaryka. Nyní již nejsou dětmi, zestárli, dovršili seniorský věk a pocítili potřebu návratu ke kořenům, atmosféře původního domova a také k mateřskému jazyku. Někteří pocit české identity vnímali celý život, pro jiné se stala důležitou po smrti rodičů. Další zaktivizovala vnoučata hledající dědečkův pas dokazující původ rodiny z Evropské unie.

S niterným nutkáním po znovuoobjevení české identity by se nebýt aktivit znovu tvořící se komunity každý krajan musel vyrovnat po svém. Díky podstatě komunitního života, který má svým členům v každodenním životě poskytovat emocionální podporu a praktickou pomoc (Hartl, 1997, s. 35), získali šanci své pocity sdílet s vrstevníky. Vyprávění podobných rodinných příběhů, pocit sounáležitosti, kontakt s vrstevníky i dávnými známými poskytuje seniorům pocit bezpečí mezi svými. Vzpomínkami a tak zvanými reminiscenčními aktivitami jednak zaměstnávají své myšlení a paměť, a také si potvrzují svou identitu i kontinuitu svého života. (Janečková, 2005)

2.3 Role vzdělávání a volnočasových aktivit v životě seniora

Vzdělávání dospělých patří do oblasti zájmu andragogiky, vzdělávání seniorů do podoboru gerontopedagogika. Celoživotní vzdělávání však není ničím novým a praktikuje se od nepaměti, ať už šlo o osvětu národní, kulturní, sociální. O nevyhnutelnosti vzdělávání se po celý život, jeho potřebě a vhodnosti hovořil již Jan Amos Komenský. Světoví vládci a politici se jej rozhodli oficiálně propagovat až v posledních desetiletích. Současní senioři mají tak nebývalé možnosti využití Univerzit třetího věku, klubů aktivního stáří, lekcí cizích jazyků, počítačové gramotnosti a podobně. Dalo by se říci, že jde v českém prostředí o módu. Čeští senioři mohou cítit absenci možnosti otvírat si obzory z dob svého mládí v uzavřeném a jednostranně založeném komunistickém režimu. Také vliv současné rychle se měnící a rozvíjející se společnosti vyžaduje nové dovednosti nezbytné k běžnému přežití. To vše nutí starší lidi kontinuálně se vzdělávat, orientovat se a vstřebávat nové vědomosti.

Soudobé vzdělávání dospělých se vyznačuje i vlastní terminologií. Ten, kdo učí, se nazývá vzdělavatel nebo lektor, ten, který se učí je vzdělávaný neboli učící se. Toto označení vyplývá z předpokladu respektu k autonomii vzdělávaného, jeho samostatné aktivitě v učení, sebeřízení a vlastní kontrole nad učením. Vzdělavatel je spíše průvodcem a partnerem, který metodicky pomáhá, jak dosáhnout cíle. Cíl lektora by měl vycházet z cíle vzdělávaného. Dále

by měl posilovat důvěru v učení, podporovat aktivní zapojení do výuky, umět se dívat na učivo pohledem učícího se. (Hartl, 1990)

I učitel češtiny v Buenos Aires by měl znát specifika andragogiky a gerontopedagogiky. Umět učit různými formami, užívat metody vhodné při vzdělávání dospělých, být si vědom faktorů ovlivňujících efekt vzdělávacího procesu. Základním předpokladem úspěchu vzdělávání dospělých je i respekt k jedinečnosti každého studenta, jeho životní dráze i příběhu, k různorodosti kvalifikací i profesí ve skupině. Kromě pedagogické je nezbytná i psychologická erudice lektora.

Je nutné uvědomovat si cíl vzdělávacího úsilí, skutečnost že učící se starší lidé nehledají ve vzdělávání odborné vědomosti samy o sobě, ale prostřednictvím nich hlavně novou životní perspektivu. Učením uspokojují svou potřebu kontaktu, sebepotvrzení prostřednictvím zpětné vazby, komunikace. Účast na vzdělávací aktivitě jim poskytuje životní pomoc, povzbuzení a orientuje je na rozvoj a osobnostní růst, navzdory snižující se intelektuální výkonnosti, horšícím se biologickým podmínkám, sociálním rolím i ekonomické neproduktivitě.

Vzdělávání má bezpochyby vliv na kvalitu života jedince. Jde ovšem o pojem podmíněný subjektivním prožíváním. Kvalitu života ovlivňují různorodé potřeby, fyziologické, psychické či sociální, a možnostmi jejich uspokojování. (Mühlpachr, 2009)

Cílem vzdělávání lidí v postproduktivním věku více než akademický titul či zvýšení kvalifikace je právě uspokojování individuálních vzdělávacích potřeb a smysluplná kultivace volného času stárnoucích dní. Vzdělávání tak plní funkci komunikační, posilovací, rehabilitační a preventivní ovlivňující pozitivně kvalitu života. (Haškovcová, 2010)

Smysluplnou kultivací volného času chápeme hledání, nalezení a vědomé prožívání oblíbené činnosti, zájmu. Pojem volného času nemusíme chápat pouze fyzikálně. Vnímání času je zprostředkováno i fyziologickými, biologickými a psychologickými faktory každé osobnosti. Díky rozmanitosti tělesného rytmu a relativnosti jasnosti vnímání a soustředění, zaujetí, temperamentu i naladění prožívá každý jednatel svůj čas individuálně a přikládá mu v souvislosti s prožitkem i jedinečný smysl. (Jirásek, 2008)

Všeobecně v dnešní době je pojem volný čas užíván pro čas zbytkový, pracovní, se kterým si může každý nakládat podle své vůle. Aktivní senioři považují za předsudek, že mají volného času dostatek. Se zpomalením životního tempa, úbytkem sil, psychomotorické výkonnosti i intelektuálních možností ubývá i činností, které mohou a dokážou běžně vykonávat. To, co dříve stihli během chvíle, jim nyní zabere více času. Opět záleží na

osobnosti, individuálních schopnostech, limitech, čínorodosti a vzorcích chování zaujímaných ve vztahu k fyzické či psychické aktivitě.

Starší lidé, kteří si v průběhu života našli a udrželi celoživotní záliby, v nich často mohou pokračovat. Ostatní zprvu po ukončení pracovní kariéry tápou a hledají. Nové informace a vzdělávání v novém oboru kladou větší nároky na paměť a schopnost vstřípivosti. Náročnost studia často odrazuje. Ideálním se jeví návrat ke známým tématům, na která nezbyl v průběhu aktivního pracovního vytížení čas, energie ani myšlenka. Návrat k oživení nepoužívaného mateřského jazyka je tak dobrou formou udržení intelektuální aktivity, smysluplné využití času, schopností, zkušeností, činností naplňující prožitkem a sdílením.

Jak již bylo uvedeno stáří má mnoho společného s dětstvím. Prožitky starších lidí, stejně jako dětí, jsou intenzivnější i křehčí. Pro psychiku jedince a udržení důvěry sám v sebe je tedy důležité být si vědom konkrétního zájmu a mít možnost se mu věnovat.

Dostupnost zájmových aktivit a služeb poskytujících vzdělávání seniorů hraje důležitou roli. Ať už jde o finanční stránku, možnosti dopravního spojení nebo samu existenci a přístupnost služby. Pokud jde o kurz češtiny v Buenos Aires je jeho existence s odkazem na vše dosud uvedené opodstatněná. Díky dotacím české vlády jsou finanční náklady účastníka kurzu spojené pouze s administrativním poplatkem za pojištění studenta. I okolnosti volby místa konání kurzů češtiny v Buenos Aires mají svou historii a vývoj. Od počátku působení vysílaného učitele češtiny se kurzy konají na půdě místní soukromé univerzity v centru města. Velká rozloha Buenos Aires nebude nikdy vstřícná ke snadné dopravní dostupnosti pro všechny. Místo výuky i přes hodinové dojíždění i díky relativní bezpečnosti čtvrti většině krajanů vyhovuje. Vliv akademického prostředí má na důvody dojíždění do školy ze vzdáleného domova také svůj podíl. Potažmo i na pojetí prestiže kurzu, přestože není součástí univerzitního vzdělávacího programu a není primárně určen místním studentům. V současnosti se však jedná o možném přemístění kurzů do zrekonstruované krajaňské budovy na předměstí Buenos Aires. Ať už se tak stane, či nikoliv a bude to účastníkům vyhovovat méně či více, vezmeme-li v úvahu územní rozlohu Buenos Aires, je až s podivem kolik lidí dokáže při pravidelných aktivitách spojit vůle k udržení identity prostřednictvím českého jazyka.

2.4 Význam sociální opory a kontaktů v rámci komunity

Téma soudržnosti a sdílení jsme již zmiňovali v souvislosti s komunitním životem i vývojovými specifiky stárí. Stejně tak jako interkulturní rozdíly zvnitřněné krajany v průběhu socializace ve většinové argentinské společnosti. K těmto rozdílům v souvislosti s tématem sociální opory musíme přiřadit i zjevnou vstřícnost a větší interpersonální otevřenost než je tomu u osob žijících celý život pouze v českém prostředí. Chceme se vyhnout zevšeobecnujícím soudům, ale nelze než uvést, že pro Čechy je typická jistá míra osobní uzavřenosti pramenící z historického vývoje země, politického kontextu a jistě i klimatických podmínek. Tyto a další faktory utvářejí charakter českého občana a jeho umění a vůli navazovat a udržovat mezilidské vztahy.

V kontextu postmoderní západní společnosti je za normální a běžné považováno odklonění od tradičního pojetí soudržné rodiny, omezené udržování vazeb v širší rodině, autonomie prokrečních, nukleárních, neolokálních rodin, tzn. nepočítající se starší generací a usazující se mimo místo bydliště své původní rodiny.

Ani argentinské společnosti se industriální pojetí a s ním spojená geografická i sociální mobilita občanů nevyhnula. Také Argentina prošla různými formami diktatur a její obyvatelé museli v jistém období čelit strachu z krutých a násilných praktik vládních struktur. I přes některé shodné, globální i lokální, aspekty vývoje společnosti je řada tradičních hodnot týkající se rodiny v argentinské společnosti oproti té české zachována. Na tomto místě se můžeme jen spekulativně dohadovat, je-li to zásluhou jižanského temperamentu, zvnitřnělé křesťanské morálky nebo slunečným a teplým klimatem dovolujícím duši a tělu snáze se uvolnit a otevřít.

Ve vlastnostech českých krajanů seniorů se snoubí obě národní mentality zvnitřnělé během primární i sekundární socializace. Již zmiňovaná osobní otevřenost a nenucenost při vyjadřování emocí v každodenním jednání charakteristická pro latinoamerické národy přispívá ke snazšímu navazování interpersonálních vztahů a možnosti vytváření širší sítě sociální opory. Hloubka přátelství a intimita vztahů samozřejmě záleží na individuálních hranicích, introverzi a extroverzi každého jedince.

Ukončení pracovní aktivity znamená pro starší lidi změnu nejen v zaměření seberealizace, ale také v okruhu sociálních kontaktů. V Argentině mnoho seniorů vzhledem k nízkým starobním důchodům preferuje pokračovat podle svých sil alespoň v částečné výdělečné

činnosti. Přesto jednoho dne musí nastat okamžik, kdy zaměstnání ukončí a pak i komunita krajanů může nahradit společenské vazby.

Pro seniory je důležité vědomí generační sounáležitosti. Mezi vrstevníky nacházejí citovou i existenční jistotu, bezpečí. V rámci krajanské komunity se tito lidé přirozeně přitahují, jednak pro sdílení podobných životních osudů, k obnově staronových přátelství a také proto, že jsou zřejmě poslední generací, která si autenticky osvojila řeč svých předků. Během společných setkání mají možnost ji spolu oživovat a udržovat.

V rámci komunity mohou senioři nabídnout a rozvíjet i jiné své dovednosti a schopnosti, zpěv, tanec, kulinářské umění, organizační schopnosti. Mohou se podílet na organizaci pravidelných setkání, připravit a zúčastnit se kulturního vystoupení, přispět občerstvením, popřípadě si i přivydělat prodejem tradičních pokrmů. V mnohonárodnostní Argentině se organizují celostátní přehlídky krajanských spolků a aktivní zapojení do činnosti jednoho sdružení může znamenat rozšíření kontaktů o členy jiných komunit.

V následující části se seznámíme s průběhem a výsledky našeho empirického šetření.

3. Empirická část: Vnímání sociálně pedagogických aspektů výuky mateřštiny v Buenos Aires účastníky v seniorském věku

3.1 Charakteristika výzkumného problému

Autorka této práce má osobní zkušenost se členy krajanské komunity v Buenos Aires z doby, kdy v letech 2002 až 2006 pracovala na konzulárním oddělení Zastupitelského úřadu České republiky v Argentině. Od roku 2004 byly v Buenos Aires prostřednictvím vládního usnesení a programu na podporu českého kulturního dědictví v zahraničí zahájeny kurzy českého jazyka podporované českým státem i jinde na světě. Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy a Ministerstvo zahraničních věcí finančně a organizačně podporují, vybírají a vysílají učitele, tam, kde početná a tradičně významná krajanská sdružení projeví zájem.

V hlavním městě Argentiny a jeho blízkém okolí je aktivních několik krajanských sdružení. Jeden z nich, Český spolek v Argentině – Český dům, jako zástupce krajanské komunity a všech místních zájemců o studium češtiny předložil v roce 2003 žádost o vyslání učitele českého jazyka.

Vlastním pozorováním mohla v té době autorka sledovat, že mezi zájemci o výuku mateřštiny jsou pouze dospělé osoby a podstatná část z nich v seniorském věku. Vystaly otázky typu: Existuje nějaký vztah mezi výukou mateřštiny a věkem účastníka? Co vede seniory ke studiu mateřštiny, respektive návratu k zapomenuté řeči předků? Je jejich motivace čistě lingvistická nebo jim účast na kurzu může přinést kromě jazykových znalostí další obohacení osobního života?

Studiem literatury jsme částečně tento problém dokázali objasnit v teoretické části. V našem empirickém šetření jsme si položili konkrétnější výzkumné otázky. Například, jestli účastníci vnímají vliv kurzu na svůj osobní život anebo na komunitní život krajanů. Zeptali jsme se na roli prostředí původní rodiny, prostředí komunity a osobnost učitele češtiny. Vnímají-li senioři sociálně pedagogické aspekty výuky mateřštiny.

Cílem našeho šetření bylo jednak ověřit věkovou a národnostní strukturu účastníků a následně doložit sociálně pedagogické aspekty výuky mateřštiny prostřednictvím výpovědí učících se krajanů v seniorském věku.

Toto šetření nesleduje aspekty individuálních kurzů českého jazyka, které poskytují jednotlivci a soukromé osoby žijícími dlouhodobě v Argentině. Ani v současné době též vládně podporovaný, avšak v Buenos Aires zatím nezrealizovaný, projekt Českých škol bez hranic zaměřených na výuku dětí a mládeže.

Dříve než jsme mohli proniknout hlouběji do tématu, museli jsme prozkoumat charakteristiku výzkumného vzorku, ověřit současné věkové a národnostní složení frekventantů kurzu, jejich důvody ke studiu a stanovisko k případnému vlivu kurzu na osobní a krajanský život. Cílem bylo získat základní přehled, zaměřit se na krajany v postproduktivním věku a zorientovat se v otázkách jejich vztahu ke studiu češtiny. Metodou bylo zvoleno dotazníkové šetření. Výhodou této techniky sběru informací je efektivita při postižení většího počtu jedinců v poměrně krátkém časovém období. (Disman, 2002) Vzhledem ke specifičnosti tohoto šetření nebylo možné využít žádného standardizovaného dotazníku, proto byl vytvořen dotazník vlastní, dvojjazyčný. Do dotazníku bylo kromě 6 položek týkajících se osobních dat respondentů zařazeno 7 otázek s nabídkou odpovědi polouzavřených (otázky číslo 1, 2, 5) i otevřených (otázky číslo 3, 4, 6, 7). Vzorový dotazník, který byl předkládán respondentům k vyplnění, je přiložen v příloze B této práce. Výstupy z tohoto šetření jsou uvedeny v následující části.

Jedním z výsledků dotazníkového šetření byl i výběr účastníků pro hloubkové rozhovory. Při těch jsme se zaměřili již výhradně na učící se v seniorském věku příslušníky krajanské komunity. Prostřednictvím hloubkových rozhovorů jsme podrobněji rozpracovali téma prostředí, ve kterém vyrůstali, současného životního stylu i participaci na komunitním životě. Zkonkretizovali jsme dopady kurzu na osobní i komunitní život. Popsali vnímání jednotlivých sociálně pedagogických aspektů v souvislosti s věkem, původem, životním stylem a komunitní příslušností účastníků.

:

3.2 Charakteristika vzorku dotazníkovým šetřením

Prostřednictvím organizačního koordinátora kurzů češtiny z krajanského sdružení Český spolek v Argentině – Český dům jsme v prosinci 2010 distribuovali dotazníky současným i bývalým účastníkům kurzů. Zvolili jsme jednak cestu elektronické pošty.

Zároveň byly dotazníky rozdány na setkání krajanů u příležitosti slavnostního ukončení školního roku dne 18. 12. 2010.

Každým rokem se do kurzu češtiny v Buenos Aires přihlásí necelá stovka zájemců. Počet rozeslaných dotazníků byl sto. Počet vrácených vyplněných dotazníků dvacet osm. Dvanáct odevzdali respondenti k 9. 1. 2011 elektronickou poštou, šestnáct dotazníků v tištěné podobě se vrátilo k 15. 2. 2011. Na nízkou návratnost 28 % měl zřejmě mimo jiné vliv i fakt organizování distribuce dotazníků na dálku.

Pro formální nedostatky byly hned v úvodu vyřazeny 2 dotazníky, v prvním případě respondent odevzdal vyplněný dotazník duplicitně elektronicky i písemně a v druhém případě respondent navštěvoval kurs jinde než v Buenos Aires. Ze všech vyplněných dotazníků jich tak bylo hodnoceno 26. Každému dotazníku jsme přiřadili pořadové číslo, pod kterým jsme dále registrovali i jeho respondenta. Další selekci dotazníků podle uvedených osobních dat jsme zaměřili na výběr respondentů s českými předky, tzn. krajanů. Těch bylo dohromady 18. Zatímco zbylých 8 dotazníků bylo vyplněno studenty, jež nemají české předky. Poté jsme ze skupiny 18 respondentů krajanů vybrali ty, kteří věkem přesáhli hranici 60 let. Takových bylo celkem 14. S těmito čtrnácti dotazníky jsme dále podrobněji pracovali v našem výzkumu a hodnotili informace v nich uvedené.

V tabulce č. 1 jsme zachytili data z dotazníků týkající se věku, informace o tom, zda-li je respondent důchodce a počet roků kolik frekventuje kurz češtiny. Připomínáme, že sběr dat dotazníkového šetření proběhl ke konci školního roku 2010, počet let v kurzu mohl být tedy maximálně 7.

Zpracování osobních dat respondentů krajanů seniorů

Poř. č. respondenta	Věk	Důchodce	Počet roků v kurzu
3	77	Ano	7
6	70	Ano	1
9	60	Ano	7
11	64	Ne	7
12	80	Ano	7
13	76	Ano	1
14	74	Ano	7
15	74	Ano	5

16	72	Ano	6
17	70	Ano	4
18	65	Ano	4
19	65	Ne	1
20	60	ne	4
21	74	ano	7

Tabulka č. 1: Shrnutí osobních dat respondentů krajanů 60+.

Než se seznámíme s výstupy z námi analyzovaných dotazníků, uvádíme zde pro srovnání údaje o složení studentů, které jsme získali od učitelky češtiny vyslané ve školním roce 2011.

K datu zahájení kurzu v březnu 2011 se přihlásilo 61 žáků, z nichž nejmladší studentce bylo 21 let a nejstarší 81 roků. Během školního roku se počet přihlášených zvýšil zhruba o 15 osob, bez bližších informací o jejich věku. V tabulce č. 2 jsou uvedeny počty žáků podle ročníku narození se zaměřením na věkovou kategorii 60+.

Věkové složení studentů ve školním roce 2011

Ročník narození	Věk ve školním roce 2011	Počet žáků
1930 - 1931	80 – 81	1
1932 – 1936	75 – 79	5
1937 – 1941	70 – 74	4
1942 – 1946	65 – 69	4
1947 - 1951	60 – 64	5
1952 - 1990	21 – 59	33
Datum narození neuvedeno	-	9
Celkem		61

Tabulka č. 2: Věkové složení studentů ve školním roce 2011.

Z těchto dat vyplývá, že 19 žáků, tedy 31% přihlášených, patřilo do kategorie 60+. Třiceti třem žákům, tzn. 54%, bylo 59 roků a méně. U devíti osob (15%) neznáme datum narození.

Tyto údaje potvrdily naši domněnku, že v průběhu osmi let konání kurzu přetrvává tendence vysokého počtu seniorů v kurzech českého jazyka v Buenos Aires.

Vzhledem k charakteru otázek byla data v dotazníku vyhodnocena kombinovaně. Informace z otázek s uzavřenými, resp. polouzavřenými možnostmi odpovědi byly zpracovány kvantitativně (otázky číslo 1, 2, 5), resp. kombinovaně v těch případech, kdy respondent využil příležitosti a rozšířil svou odpověď. Kvalitativním přístupem byly vyhodnoceny odpovědi získané u otázek otevřených (otázky číslo 3, 4, 6, 7).

Otázka číslo 1: Jak jste se dozvěděl o kurzech češtiny?

Hlavních zdrojů informací, odkud se respondent může dozvědět o konání kurzu češtiny, je několik. Celkem 11 účastníků (79%) se o kurzech češtiny dozvědělo prostřednictvím krajské komunity, šest díky webovým stránkám sdružení, pět pak na setkání krajanů. Dva respondenti (14%) se o výuce češtiny dozvěděli na Zastupitelském úřadě. Jeden respondent (7%) tuto odpověď nevyplnil.

Otázka číslo 2: Jaký byl Váš důvod zapsat se a naučit se (nebo zlepšit) češtinu?

V odpovědi na tuto otázku jsme dali respondentům šanci zaškrtnout až tři možnosti a následně své důvody rozvést podrobněji. Největší počet odpovědí (12) bylo zaškrtnuto u důvodu účasti na kurzu pro obnovu znalosti mateřského jazyka. Osm odpovědí z důvodu potřeby být v kontaktu s ostatními krajanů, pět proto, mít volnočasovou aktivitu, tři, aby poznali současnou realitu ČR a jedenkrát odpověď aktivně se účastnit na kulturních akcích komunity. Nejzajímavější motivy jsme se dozvěděli z podrobněji rozvedených odpovědí, v nichž se nejčastěji objevovaly důvody zmiňující připomenutí jazyka rodičů s použitím výrazů jako: úcta, znovu prožití, láska, nostalgie. Také je zdůrazněna potřeba komunikace jak s ostatními krajanů, tak s příbuznými v České republice. Za všechny zde uvádíme rozšířenou odpověď o důvodech, které přivedly ke studiu češtiny respondentku č.20 : „*Amor por la enseñanza de mis abuelos y padres, cada vez más presentes en mi alma.*” (překlad: „*Láska k výchově od mých prarodičů a rodičů, čím dál víc přítomnějších v mé duši.*“)

Otázka č. 3: Co Vám pomohlo při rozhodování zapsat se? (např. kurzy se konají blízko mého bydliště; jsou zdarma , ...)

Účastníci v odpověď na tento dotaz nejčastěji uváděli jako pozitivní faktor při rozhodování vlastní přání, potěšení a chuť naučit se český jazyk, i když i fakt, že jsou kurzy zdarma, bylo, zejména pro důchodce, skutečností hodnou zřetele.

Otázka č. 4: Co Vás negativně ovlivnilo při rozhodování zapsat se? (např. nevyhovující čas konání; cítil/a jsem se starý/á na naučení se cizího jazyka, etc.)

Ne u všech hodnocených dotazníků byla u této otázky odpověď vyplněna. Ti, co využili možnost vyjádřit se, uvedli mezi negativní faktory při rozhodování především délku a časovou náročnost cesty na výuku (až dvě hodiny z příměstských oblastí), důležitou roli hraje i osoba vyslaného učitele, resp. způsob výuky. Respondentka č.13 například uvedla: „*Es lejos, soy vieja, pero fui igual*“ (překlad: „*Je to daleko, jsem stará, ale stejně jsem šla.*“)

Otázka č. 5: Co nejvíce očekáváte od kurzů?

V páté otázce dotazníku jsme dali respondentům možnost vybrat jedno ze tří typů očekávání, které od výuky češtiny má. Mezi lingvistická očekávání jsme zařadili např. zlepšení gramatiky nebo rozšíření slovní zásoby. U této možnosti jsme zaznamenali nejvíce odpovědí, celkem 9. Očekával-li respondent od kurzu především setkání s přáteli, pravidelnou aktivitu či osobní rozvoj, zaškrtl kolonku osobní očekávání. Tak učinili 2 respondenti. Vzdělávací očekávání zaškrtl v případě, že měl zájem hlavně o rozšíření vědomostí nebo zvýšení vzdělání. To uvedli 3 respondenti.

Z takto zpracovaných dat jakoby vyplývalo, že největší podíl představují jazyková očekávání. Nicméně z doplňujících odpovědí, kdy nejvíce účastníků, kteří využili tuto možnost, uvádělo touhu dohovorit se a porozumět si se svými příbuznými v České republice, lze též vyvodit závěr, že tato očekávání lingvistická úzce souvisí s osobními, naplňujícími vnitřní potřebu komunikace s širší rodinou.

Otázka č. 6: Mají kurzy češtiny nějaký vliv na život krajanské komunity v Buenos Aires? (např. zlepšila se komunikace mezi členy, atd.)

V odpovědích respondenti jasně potvrzují vliv výuky češtiny na život krajanské komunity v Buenos Aires. V šesti případech souhlasí se zlepšením komunikace mezi krajany. Další doplňují pojmy jako přátelství, radost ze setkání. Mezi pozitivními faktory též zmiňují postupnou a nutnou aktualizaci komunity se současnou realitou České republiky. Respondent č. 9 například uvedl: „...*desde que estoy con el checo mi vida cambio radicalmente, me reuní con paisanos amigos de mis padres que no veía desde pequeño... Estoy en el conjunto de danzas Checas SOKOL y en el grupo de canto checo Rosmary.*“ (překlad: „...od doby, kdy jsem s češtinou, se můj život radikálně změnil, setkal jsem se s krajany, přáteli mých rodičů, které jsem od dětství neviděl...Jsem ve sboru českých tanců SOKOL a ve skupině českého zpěvu Rosmary.“)

Otázka č. 7: Mají kurzy češtiny nějaký vliv na Váš osobní život?

Za pozitivní vliv kurzu češtiny na osobní život respondenti považují především pocit radosti, uspokojení, hrdosti. Též vyvolání vzpomínek na své předky, české kořeny. Dále dobrý vliv na procvičování paměti a vyplnění volného času. Podpora rodiny a přátel hraje v osobním životě také důležitou roli. Za všechny uvádíme odpověď respondentky č. 13: „*Mis hijos y nietos se alegran al verme estudiar. Y tengo con mi hermana momentos buenos hablando.*“ (překlad: „*Moje děti a vnuci se radují, když mě vidí studovat. A trávím hezké chvílky při rozhovorech s mojí sestrou.*“)

Pro doplnění obrazu o dalších, než jazykových/lingvistických aspektech výuky češtiny, uvádíme souhrn některých odpovědí i z námi nehodnocených dotazníků od respondentů, kteří nemají české předky a chodí na kurz češtiny z důvodů pracovních či studijních (mezi nimi například historička, politoložka, veterinář cestující na kongres do ČR, student) anebo rodinných jako manželka krajana, která chce s mužem sdílet společnou aktivitu. I oni si všímají faktoru sounáležitosti komunity, což respondentka č. 2 (Argentinka, 47 let) vystihla v odpovědi na otázku číslo 6 o pozitivním vlivu kurzu na krajanskou komunitu slovy: „*Alegría de hablar con personas que comparten códigos comunes, más allá del idioma. La emoción de ver que recuperaban sabores de infancia o melodías era algo fantástico.*“ (překlad: „*Radost mluvit s lidmi, kteří sdílejí společné kódy, kromě společného jazyka. Dojetí vidět, jak obnovují chuť z dětství nebo melodie, bylo to něco fantastického.*“)

Mezi krajany, kteří zatím nepřesáhli věkovou hranici šedesáti let (nicméně všichni již byli více jak čtyřicetiletí), se objevovala podobná argumentace ke studiu češtiny jako u jejich starších kolegů. Respondentka č. 7 (krajanka, 58 let) uvedla: „*El curso hizo que comencé a hablar con mi madre nuevamente el checo ya que por tener esposo e hijas argentinas no lo hablábamos*“ (překlad: „*Díky kurzu jsem opět začala mluvit česky s mou matkou, což jsme dříve nemluvily, neboť mám manžela a dcery Argentince.*“)

3.2.2 Shrnutí výsledků dotazníkového šetření

Informace získané prostřednictvím dotazníkového šetření nám pomohli zorientovat se mimo jiné v základních údajích o věku a příslušnosti ke krajanské komunitě účastníků. Tato data poté sloužila k selekci dotazníků a zaměření se na vyhodnocování výpovědí u respondentů odpovídajících profilu krajan ve věku šedesát a více let. Zjistili jsme, že z 26

hodnocených dotazníků tomuto zadání odpovídalo 14 respondentů, tzn. 54. procentní podíl. Nejstaršímu respondentovi bylo 80 let. Celkem 11 respondentů (tzn. 79%) je již v důchodu. Šest ze čtrnácti námi sledovaných studentů (tzn. 43%) navštěvuje kurzy od počátku jejich konání, tedy celkem již 7 let, což lze považovat za úspěch a výpověď o jisté kvalitě kurzu a zároveň o vytrvalém a neutuchajícím odhodlání studentů být v kontaktu s českým jazykem.

Prostřednictvím dotazníků jsme také zmapovali jednak osobní přístup námi sledovaných studentů a jejich názory na vztah výuky mateřštiny a komunitního života krajanů v Buenos Aires.

Role komunity je bezesporu významná již v šíření informace o konání kurzu. A naopak konání kurzu má zpětně pozitivní vliv na komunitní život. Na setkávání starých i nových přátel, trávení jejich volného času při aktivitách spojených s českým jazykem a kulturou. Na modernizaci a aktualizaci pohledu na současnou realitu České republiky, která je vzhledem k dlouhodobému řídkému kontaktu s vlastní předků v době komunistického režimu nezbytná.

V osobní rovině největší počet respondentů vidí ve výuce češtiny především možnost obnovení mateřského jazyka. Jazyka, kterým komunikovali se svými rodiči či prarodiči a který v nich vyvolává vzpomínky, nostalgii, lásku. Emoce a prožitky spjaté s prožíváním člověka v postproduktivním věku a důležité pro tuto životní etapu. Znalost jazyka předků zároveň umožňuje komunikaci s příbuznými dosud žijícími v České republice. Tento kontakt mimo jiné rozšiřuje sociální oporu jedince, jeho kulturní obzory i pomáhá objasňovat rodinou historii. Některé překážky v docházce na výuku, jako je např. vzdálenost bydliště od místa výuky nebo subjektivně nevyhovující způsob výuky, překonává touha a chuť být v kontaktu s mateřským jazykem. Naplnění tohoto přání pak vyvolává pocit radosti, uspokojení a hrdosti.

Dle našeho názoru dotazníkové šetření charakteristik zkoumaného vzorku odpovědělo na výzkumné otázky a v mezích řešení výzkumného problému splnilo cíl, který jsme sledovali.

3.3 Šetření hloubkovými rozhovory

Na základě dat získaných šetřením charakteristik zkoumaného vzorku jsme mohli začít dávat do souvislosti účast na kurzu s věkem a kvalitou života studentů. Přistoupili jsme k hloubkovému šetření zaměřenému na vnímání sociálně pedagogických aspektů výuky mateřštiny v Buenos Aires účastníky v seniorském věku. Sociálně pedagogický potenciál kurzu češtiny jsme analyzovali prostřednictvím hloubkových rozhovorů s vybranými

frekventanty, kteří mají české předky a jsou starší 60 let. Výběr účastníků rozhovorů proběhl na základě výsledků výše uvedeného dotazníkového šetření. Klíčové koncepty šetření, tedy definice pojmů výzkumného problému jako je sociálně pedagogický potenciál kurzu i učitele, témata stáří a vzdělávání, kvalita života seniorů, jsou uvedeny v teoretické části této práce.

Položili jsme si následující výzkumné otázky:

Má podle účastníků výuka mateřštiny vliv na kvalitu života, zvyšuje jejich kompetence?

Souvisí prostředí původní rodiny se vztahem účastníků seniorů k českému jazyku?

Má kurz češtiny dopad na komunitní život krajanů v Buenos Aires?

Jak účastníci vnímají osobnost učitele v kontextu sociálně pedagogickém?

Vnímají krajané senioři sociálně pedagogické aspekty výuky mateřštiny?

Cílem empirického šetření bylo upozornit na dosud nepopsaný sociálně pedagogický rozměr výuky mateřštiny pořádané pro krajany v Buenos Aires. Doložit sociálně pedagogické aspekty kurzu češtiny prostřednictvím výpovědí učících se krajanů seniorů

3.3.1 Průběh šetření

K získání odpovědí na výzkumné otázky, řešení výzkumného problému a naplnění cíle výzkumu jsme provedli hloubkové rozhovory s šesti účastníky kurzu češtiny z Buenos Aires. Zkoumali jsme členy určité sociální skupiny v jejich prostředí s cílem získat pochopení jejich jednání. (Švaříček, 2007) Připravili jsme si témata a otázky k vedení polostrukturovaného rozhovoru, avšak pro autentické proniknutí do hloubky problému jsme v průběhu rozhovoru navazovali na sdělené informace a využili i nestrukturovaný narativní způsob zachycení výpovědi. Volbu jazyka rozhovoru jsme nechali na účastníkovi a jeho pocitu a potřebě uvolněné a přirozené konverzace k vyjadřování vnitřních pohnutek a názorů. Ve většině případů jsme hovořili španělským jazykem, který ani autorce nekladl limity ve vyjadřování a pochopení skutečností. První rozhovor byl uskutečněn v červenci 2011, poslední rozhovor v únoru 2012.

K získání důvěry účastníků pomohly předchozí vzájemné kontakty, popřípadě reference od místních zprostředkovatelů a učitelky češtiny. Bohužel ve většině případů nebylo možné, aby se autorka setkala s účastníky osobně. Pouze jeden rozhovor se uskutečnil v České republice, kdy autorka využila krátkodobý pobyt účastníka na dovolené. S ostatními

účastníky byl veden rozhovor prostřednictvím informačních technologií a programu volání přes internet Skype, v některých případech s využitím video přenosu kamerou. Rozhovory byly nahrávány a následně přepisovány. Pět ze šesti rozhovorů bylo vedeno ve španělském jazyce. Autorka práce tyto rozhovory přeložila do českého jazyka. Kompletní přepisy cizojazyčných odpovědí jsou uvedeny v příloze C této práce.

Pro analýzu dat šetření jsme zvolili techniku otevřeného kódování. Po realizaci, zaznamenání a přepsání rozhoru jsme tento rozdělili na jednotky a přidělili jsme kódy. Neboli zvýraznili jsme datové úryvky a klíčová sdělení v textu vztahující se podle témat k sociálně pedagogickým kategoriím. Tyto indikátory dílčích aspektů jsme shromáždili a z nich rozkrývali skryté významy.

Seznam témat, kategorií a kódů

TÉMA (sociálně pedagog. jev)	KATEGORIE (proměnná)	KÓD / POJEM (koncepty)
A) Prostředí	AA) Původní rodina	AAA) Mluvílo se česky
		AAB) Kulturní přenos
	AB) Lokální – majoritní	ABA) Izolace rodiny, postavení menšiny
		ACA) Sdílení, podpora
	AC) Komunita	ACB) Aktivizace komunity
		ACC) Národní identita
B) Volnočasové komunitní vzdělávání	BA) V dětství	BAA) Vzdělávání imigrantů, doplňovací školy
	BB) Stáří	BBA) Kurz češtiny – motivace, očekávání
		BBB) Vnímání kurzu
C) Životní styl	CA) Kvalita života	CAA) Čeština jako životní pomoc, uspokojení, radost
		CAB) Sociální opora (v Arg., příbuzní v ČR)
		CAC) Sebepojetí, subjektivní pocit stáří
		CAD) Trávení volného času
D) Role osobnosti učitele	DA) Učitel jako sociální pracovník	DAA) Učitel pomáhající
	DB) Učitel jako komunitní pracovník	DBA) Učitel aktivizující

Tabulka č. 3: Seznam témat, kategorií a kódů.

3.3.2 Analýza a interpretace zjištěných dat

V této části práce uvádíme analytický souhrn zjištěných dat a jejich interpretaci. Z hloubkových rozhovorů s jednotlivými účastníky našeho empirického šetření jsme pořídili přepis a případně i překlad do českého jazyka. V každém přepisu, respektive českém překladu, jsme zvýraznili klíčová sdělení a přiřadili jsme je v tabulce k příslušnému kódu. Každý kód se vztahuje ke kategorii a sledovanému sociálně pedagogickému tématu. Po analytickém souhrnu dat jsme interpretovali skryté významy.

Kompletní zpracování hloubkových rozhovorů uvádíme v příloze C této práce. Zde předkládáme základní informace o každém účastníku, tabulky shrnující klíčová sdělení každého rozhovoru a interpretaci zjištěných dat.

Představení účastníka č. 3: Účastník je 78letý důchodce. Narodil se v Argentině českým rodičům. Rodiče provozovali restauraci v sídle Sokola v Buenos Aires. Oženil se s dcerou Čechoslováků. V rodině se tedy udržovalo vždy české povědomí, které se i účastí na kurzu češtiny snaží udržet. Kurzů češtiny se účastní od počátku jejich konání. Dříve navštěvoval soukromé individuální kurzy češtiny. Je aktivním členem krajanského sdružení Český dům a spoluorganizuje společenská setkání a kulturní akce komunity. Několikrát navštívil Českou republiku a také prováděl české turisty v Buenos Aires.

Analytický souhrn dat z rozhovoru, kategorizace klíčových tvrzení

Seznam kódů	Datové úryvky, indikátory
AAA) Mluvílo se česky	<i>jazyk (český) byl vždy přítomný; s babičkami, tedy s našimi matkami, se vždy mluvilo česky</i>
AAB) Kulturní přenos	<i>provozovali restauraci Sokolu Buenos Aires; abych byl přesnější moravsky; abychom je mohli předat generaci vnuků a kmotřenců;</i>
ABA) Izolace rodiny, postavení menšiny	
ACA) Sdílení, podpora	<i>Máme mnoho přátel s českými kořeny;</i>
ACB) Aktivizace komunity	<i>pořádaly setkání, festivaly a divadelní představení, ...orchestry; (sdružení...se) snaží uchovávat tradice;</i>
ACC) Národní identita	<i>Argentinec od narození; zvláštní lásku k (českým) tradicím;</i>
BAA) Vzdělávání imigrantů, doplňovací školy	<i>Byli i učitelé češtiny, ale já jsem se (výuky) neúčastnil, protože to bylo daleko;</i>
BBA) Kurz češtiny – motivace, očekávání	<i>dobrý způsob, jak být v kontaktu s přáteli; abychom je (tradice) mohli předat generaci vnuků a kmotřenců</i>
BBB) Vnímání kurzu	<i>možností, jak nezapomenout; být v kontaktu</i>

	<i>s učiteli, kteří mají přímý původ (z ČR), podněcuje naše znalosti i přesto, že gramatické obraty jsou v našem věku problematické; velkým přínosem k zachování tradic a snaže rozšířit jazyk;</i>
CAA) Čeština jako životní pomoc, uspokojení, radost	<i>zvláštní lásku k (českým) tradicím; Chodíme s mojí manželkou; nabízí znovuprožít situace, které vyprávěli naši rodiče;</i>
CAB) Sociální opora (v Arg., příbuzní v ČR)	<i>souvislý kontakt s příbuznými; s přáteli turisty; Chodíme s mojí manželkou; je to zadostiučiněním, že stále můžeme sdílet s českými přáteli;</i>
CAC) Sebepojetí, subjektivní pojetí stárí	
CAD) Trávení volného času	<i>doprovázel skupiny, které přijíždějí z Česka;</i>
D) Role osobnosti učitele	<i>být v kontaktu s učiteli, kteří mají přímý původ (z ČR), podněcuje naše znalosti i přesto, že gramatické obraty jsou v našem věku problematické;</i>
DAA) Učitel pomáhající	
DBA) Učitel aktivizující	<i>S vhodnými profesory je (kurz) motivem setkání kolektivu.</i>

Tabulka č. 4: Analytický souhrn dat z rozhovoru s účastníkem č. 3

Interpretace dat:

Z rozhovoru s účastníkem zřetelně vyplývá přenos vzorců z původní rodiny, včetně převzetí aktivní role v krajanském sdružení. Latentní vědomí o českém, resp. moravském, původu nikdy z života účastníka nevymizelo, ačkoliv v mládí nenavštěvoval českou školu, nicméně sňatkem s krajankou mohl tradice udržovat i v prokreační rodině. Předávání a pokračování tradic a jazyka považuje za důležité a označuje ho za jedno z hlavních osobních očekávání od účasti na kurzu češtiny, stejně jako setkávání s ostatními krajany. Prostředí společenství komunity bylo v jeho životě důležité jak v dětství, tak v současnosti. Přesto jasně deklaruje, že je Argentinцем. Několikrát zmiňuje roli manželky, která je mu stejně jako kontakt s příbuznými a přáteli v České republice sociální oporou a podporuje tak jeho motivaci ke studiu češtiny. Navíc má možnost užívat češtinu i v praktickém životě jako občasný cestovní průvodce českých turistů v Argentině. Tato seberealizace dodává jeho životu smysl a zlepšuje jeho sebepojetí jako aktivního a potřebného důchodce. Na roli osobnosti učitele zdůrazňuje především možnost zprostředkování přímého kontaktu se současností České republiky. Aktivizující učitelem se stává, je-li jeho vhodný přístup důvodem k větší účasti krajanů na kurzu.

Představení účastníka č. 11: Šedesátipětiletá krajanka zdělila lásku k českému prostředí po otci. Respektive až po jeho smrti v roce 1997 a zjištění, že od svých zhruba dvacetiosmi let do konce života otec tajil svůj židovský původ, kvůli kterému emigroval v roce 1939 z Prahy. V Argentině si otec pozměnil příjmení, oženil se s Argentinkou, mluvil česky jen sporadicky a české tradice udržovali doma jen v podobě knedlíků a jídel s mákem. S krajanskou komunitou nebyl otec v kontaktu. Účastnice rozhovoru je vysokoškolsky vzdělaná, povoláním zubařka, dosud pracovně aktivní. Kurzů češtiny se účastní od jejich začátku. Již dvakrát získala stipendium české vlády na čtyřtýdenní studijní pobyt českého jazyka v Dobrušce.

Analytický souhrn dat z rozhovoru, kategorizace klíčových tvrzení

Seznam kódů	Datové úryvky, indikátory
AAA) Mluvil se česky	<i>otec doma nemluvil česky; když telefonoval, bylo: „Jak se daří?“ ;</i>
AAB) Kulturní přenos	<i>český receptář; nemluvil o tématu války, já jsem se dozvěděla, že je židovského původu až po jeho smrti; Když zemřel, ... začala milovat vše české; otec naučil vařit něco českého; můj syn, který vaří knedlíky; беру s sebou je můj tříletý vnuk; moji velké lásce k otci; nejvíc lituji ve svém životě je, že jsem nikdy nemohla mluvit; dala jsem dohromady všechny dopisy; opravdu lituji, že nemůžu mluvit se svým otcem. To je jedna z nejhorších věcí, že on už zemřel;</i>
ABA) Izolace rodiny, postavení menšiny	<i>otec měl několik českých přátel; velké sociokulturní rozdíly, že nepotkával spřízněné lidi;</i>
ACA) Sdílení, podpora	<i>On se neúčastnil místních krajanských setkání; velké sociokulturní rozdíly, že nepotkával spřízněné lidi; nebuduju přátelství trávající mimo společná setkání; více spřátelily; díky nim jsme se více poznali;</i>
ACB) Aktivizace komunity	<i>sblížily, byly to kurzy vaření;</i>
ACC) Národní identita	<i>Trpěla jsem, brečela jsem, že mě nemohli utiшит; Když zemřel, ... začala milovat vše české; Já mám české občanství; v dospělosti jsem se dozvěděla, že můj otec byl Žid a začaly všechny mé pochybnosti;</i>
BAA) Vzdělávání imigrantů, doplňovací školy	
BBA) Kurz češtiny – motivace, očekávání	<i>Mě se líbí, když se učíme pomalu; Mě by bavilo dělat rozhovory v češtině; mám ráda i čtení v češtině;</i>
BBB) Vnímání kurzu	<i>Pro mě to bylo příliš námahy; Z kurzu češtiny jsem nadšená, nadšená;</i>

CAA) Čeština jako životní pomoc, uspokojení, radost	<i>Trpěla jsem, brečela jsem, že mě nemohli utišit; díky nim jsme se více poznali; Co by asi říkal můj otec, kdyby viděl to, že pravnuček počítá česky a zdraví dobrý den, jak se máš? “; jsem se pustila do znovuzískání jedné vily v Praze; Odtamtud mám spoustu přátel; Praze, mám ji velice ráda; Jakoby šlo o hrozný blok; opravdu lituji, že nemůžu mluvit se svým otcem. To je jedna z nejhorších věcí, že on už zemřel; s láskou ke všemu českému;</i>
CAB) Sociální opora (v Arg., příbuzní v ČR)	<i>beru s sebou je můj tříletý vnuk; Stýskalo by se mi po synech, vnucích, mé matce, která žije; mojí velké lásce k otci;</i>
CAC) Sebepojetí, subjektivní pojetí stáří	<i>já jsem, jsem ... je mi 65 let;. jsem moc dobrá žačka češtiny;</i>
CAD) Trávení volného času	<i>dala jsem dohromady všechny dopisy;</i>
D) Role osobnosti učitele	<i>učitelku ... výbornou, moc oblíbenou, fantastickou; Učitelka je velmi důležitá; Některé profesorky lidi vystraší;</i>
DAA) Učitel pomáhající	<i>ony mě říkají, že ano, že umím;</i>
DBA) Učitel aktivizující	<i>sblížily, byly to kurzy vaření;</i>

Tabulka č. 5: Analytický souhrn dat z rozhovoru s účastníkem č. 11

Interpretace dat:

Rodinný příběh účastnice je odlišný od těch většinových, přesto ne ojedinělým ani v Argentině ani v české krajanské komunitě. Prezentovaný vřelý citový vztah účastnice k českému prostředí je umocněn skutečností, že se o pravém původu, resp. náboženském vyznání otce, dozvěděla až jako dospělá po jeho smrti. Odhalení tajemství identity otce a rodinné historie účastnici velice zajímá a dojíká a je velkým impulzem k jejím aktivitám, včetně účasti na kurzech češtiny a cestách do České republiky. Přestože si je vědoma jistých předsudků či otažitosti vysokoškolsky vzdělaného otce vůči ostatním členům krajanské komunity a v dětství se krajanských setkání neúčastnila, sama se nyní ráda s komunitou schází a aktivně zapojuje i svého vnuka. S ostatními krajany se ale mimo spolková setkání nepřátelí, i když cítí větší sblížení se spolužačkami z posledního ročníku kurzu češtiny. A to i díky osobnosti učitelky a jejích komunitu aktivizujících schopností. Účastnice si uvědomuje význam role osobnosti učitelů. Jejich podpora a ocenění jí pomáhají. Uspokojení a radost jí přinášejí i organizované neformální mimoškolní setkání se spolužáky. Uvádí konkrétní očekávání i příklady svých zklamání z kurzu češtiny. Sama se umí též ocenit, i když si ve spojitosti s tradičním a „akademickým“ typem vzdělávání uvědomuje své limity související s věkem. Účastnice má dobré sociální zázemí, cítí oporu ve své rodině.

Představení účastníka č. 16: Narodil se v Argentině, je mu 73 let. Jeho rodiče pocházeli z Československa, odkud emigrovali do Argentiny. Usadili se v zemědělské oblasti v provincii Chaco, v blízkosti města Presidencia Roque Sáenz Peña, kde respondent v mládí navštěvoval Československou doplňovací školu T.G.Masaryk. Účastník je prostředním ze tří sourozenců. Je vysokoškolsky vzdělaný, pracoval jako chemický inženýr, byl profesorem na universitě. Z prvního manželství s Argentinkou španělsko-italského původu má dvě dcery a syna, který žije v současné době s rodinou v Praze. Účastník má 4 vnoučata. Je podruhé ženatý s Češkou, kterou poznal na kurzu češtiny v Buenos Aires. Přestože je již důchodcem, je zároveň ředitelem soukromé firmy. Vede aktivní život, je činorodý, hraje golf, a jak sám říká: „nemám zkušenost volného času“. Kursů češtiny se účastnil v letech 2004 – 2007/8.

Rozhovor byl vedený v českém jazyce. I přes omezené užívání mateřského jazyka respondentem, jisté jazykové opotřeby a dominanci španělštiny v běžné komunikaci, udržuje si dostatečné vyjadřovací schopnosti. Přepis byl proveden dle záznamu rozhovoru ze dne 28.července 2011, bez lingvistických oprav. Podle názoru autorky jde o zdůraznění autentičnosti, aniž by bylo ubráno na srozumitelnosti.

Analytický souhrn dat z rozhovoru, kategorizace klíčových tvrzení

Seznam kódů	Datové úryvky, indikátory, úč.č. 16
AAA) Mluvílo se česky	<i>Jedině česky;</i>
AAB) Kulturní přenos	<i>cítím odmalička; ta kultura česká ta byla ve mně; otec vždycky mluvil o tých Slovanů; jedli černý chléb s kmínem;</i>
ABA) Izolace rodiny, postavení menšiny	<i>kilometr nebo dva kilometry není nikdo;</i>
ACA) Sdílení, podpora	<i>v Buenos Aires těžko; ne víc než to;</i>
ACB) Aktivizace komunity	<i>začali jsme se poznávat mezi námi; dobrý ten vliv;</i>
ACC) Národní identita	<i>jsem Argentinec; národnost, myslím si já, je hlavně jazyk. Ztratí se jazyk, tak pomali se ztratí všechny ten přitah tej národnosti k tej původní vlasti; Já se cítím Argentinec, já jsem Argentinec, ale vím, že tady pocházím odtud' a taky se cítím Slovan;</i>
BAA) Vzdělávání imigrantů, doplňovací školy	<i>Českou školou;</i>
BBA) Kurz češtiny – motivace, očekávání	<i>Chtělo se mě mluvit česky. Chtěl jsem slyšet ten jazyk; Mluvit a slyšet mluvit česky;</i>
BBB) Vnímání kurzu	<i>Moc ne. Jiné ne.</i>
CAA) Čeština jako životní pomoc, uspokojení, radost	<i>a byl jsem rád; je dobré v mojím životě; To mi dělalo dobře.</i>
CAB) Sociální opora (v Arg., příbuzní v ČR)	<i>žiju s jednou bývaloj mojí učitelkou; dcery...bydlí se mnou...bydlíme 30 metrů od</i>

	<i>sebe;</i>
CAC) Sebepojetí, subjektivní pojetí stáří	<i>když měli léta důchodu, tak šli do důchodu. V současné době, normální lidi pracují dále... když pracujete, tak to dělá dobře mozku a tělu; kolik roků mám, tak říkám tak patnáct, dvacet; jsem rozumný člověk; inženýr myslí jako inženýr.</i>
CAD) Trávení volného času	<i>Já nemám zkušenost volného času; hraju golf;</i>
DAA) Učitel pomáhající	
DBA) Učitel aktivizující	<i>učiteli, ale byli takové katalyzátory, které pomohli ty Češi shromáždit se; To učiteli se snažili, abychom byli dohromady.</i>

Tabulka č. 6: Analytický souhrn dat z rozhovoru s účastníkem č. 16

Interpretace dat:

Z vyprávění účastníka lze vyvodit přímý vliv prostředí původní rodiny na vztah k českému jazyku. Nebýt intenzivního kulturního přenosu v dětství, umocněného prostorovou izolací rodiny vůči majoritní argentinské společnosti, nezakořenila by mateřská řeč v jedinci do takové míry. Organizovaný komunitní život v době mládí respondenta byl dalším pozitivním faktorem pro udržení národního povědomí a jazyka v době zahájení základní školní docházky. Pocit národní identity účastník dává do souvislosti především s jazykem. On sám se cítí být Argentincem i Slovanem, potažmo Čechem. Je zajímavé, že primárně nevnímá vliv kurzu češtiny na kvalitu svého života a osobní sebepojetí. Je to způsobené jednak jeho dobrým sociálním zázemím, oporou od potomků a manželky a aktivním způsobem života. On sám považuje za důležité, že ačkoliv je v důchodovém věku je stále vedoucím pracovníkem soukromé firmy a má volnočasovou zálibu, golf. Se stářím se vyrovnává konstruktivně, je si vědom svých výkonů a budoucích vyhlídek. Přes zjevnou racionalitu v uvažování prezentuje pozitivní dopady účasti na kurzu češtiny na emocionální úrovni a sentimentální vztah k mateřskému jazyku. Účastník explicitně nevnímá sociálně pedagogický rozměr kurzu češtiny a jeho dopady na osobní život, nicméně je zřejmé, že latentně na jeho psychiku kladně působí. Uznává jasnou sdružující funkci učitele pro krajanskou komunitu, nicméně je skeptický k dalšímu osobnímu sbližování jedinců uvnitř komunity, především z důvodů velké rozlohy hlavního města.

Představení účastníka č.18: Účastnicí je 66letá důchodkyně. Oba její rodiče byli českého původu a seznámili se na krajanském setkání. Češtinu užívali především její prarodiče, od nichž znala základní běžné výrazy. Po smrti rodičů několik desítek let čeština zmizela z jejího

života. Od roku 2007 navštěvuje kurzy češtiny se svou mladší sestrou, která český jazyk neznala téměř vůbec.

Analytický souhrn dat z rozhovoru, kategorizace klíčových tvrzení

Seznam kódů	Datové úryvky, indikátory
AAA) Mluvil se česky	<i>zachovali jazyk byli moji prarodiče;</i>
AAB) Kulturní přenos	<i>jsme znali to každodenní; nedělní obědy;</i>
ABA) Izolace rodiny, postavení menšiny	
ACA) Sdílení, podpora	<i>přátelím se s nimi;</i>
ACB) Aktivizace komunity	<i>V komunitě se účastníme mnoha akcí.</i>
ACC) Národní identita	<i>národnost je argentinská; ve svém srdci velmi důležité místo pro všechno české; váš jazyk; vaší země;</i>
BAA) Vzdělávání imigrantů, doplňovací školy	<i>nechodila do české školy;</i>
BBA) Kurz češtiny – motivace, očekávání	<i>Ale je toho tolik, co nám schází znát, že nám na to nestačí zbytek života; dokázat přečíst knihu; oživit jazyk prarodičů a rodičů;</i>
BBB) Vnímání kurzu	<i>Na kurzu mě baví všechno.</i>
CAA) Čeština jako životní pomoc, uspokojení, radost	<i>náš projev obdivu a přiblížení se k našim kořenům, které tolik milujeme; To, co jsem dokázala až dosud mě udělalo velmi šťastnou.</i>
CAB) Sociální opora (v Arg., příbuzní v ČR)	<i>mám velkou radost z jejího (sestry) pokroku; (rodina) byla spokojená; s bratranci mého otce (v ČR);</i>
CAC) Sebepojetí, subjektivní pojetí stáří	<i>ale moje kapacita pro vstřebání je velmi pomalá. To jsou ta léta, co mám. Ale je toho tolik, co nám schází znát, že nám na to nestačí zbytek život.</i>
CAD) Trávení volného času	<i>ubrala jsem času, který jsem věnovala vnoučatům; V komunitě se účastníme mnoha akcí.</i>
D) Role osobnosti učitele	<i>nejlépe ukazuje tradice;</i>
DAA) Učitel pomáhající	
DBA) Učitel aktivizující	

Tabulka č. 7: Analytický souhrn dat z rozhovoru s účastníkem č. 18

Interpretace dat:

Jazykový a kulturní přenos nebyl v původní rodině ani během dalšího života účastnice tak intenzivní. Po smrti prarodičů a rodičů se přerušily vazby úplně. Cítí se být především Argentinou, což dokládají i slova, která používá ve vztahu k českému prostředí („váš“). Český původ přesto vnímá jako svou součást, své kořeny a vyjadřuje se o nich s pozitivními emocemi, láskou. Radost, a spokojenost prezentuje v souvislosti s pokroky v učení, jak svými,

tak své sestry. Nicméně uznává, že na učení má vliv věk, i na dosažení úplné spokojenosti se znalostmi. Má podporu svého blízkého okolí ke studiu. Stýká se a přáteli s ostatními členy české komunity. Osobnost učitele je podle ní důležitá především tím, že pochází z České republiky. I přes realistický pohled na věk, kvalitu života účastnice podporuje její pozitivní životní naladění, otevřenost novým obzorům, dobré rodinné zázemí a přátelská povaha.

Představení účastníka č. 19: Oba rodiče 66letého účastníka pocházeli z Moravy. On se narodil v Argentíně, v dětství doma slyšel češtinu a účastnil se s rodiči krajaňských setkání. S českým prostředím udržoval pasivní kontakt díky své zálibě, literatuře. Kurz češtiny začal pravidelně navštěvovat v roce 2010. Účastník je vysokoškolsky vzdělaný, bezdětný. Vzhledem ke stylu jeho, občas až filozofického, vyprávění nechali jsme rozhovoru narativní průběh s občasným usměrněním některých jeho nedokončených myšlenek.

Analytický souhrn dat z rozhovoru, kategorizace klíčových tvrzení

Seznam kódů	Datové úryvky, indikátory
AAA) Mluvílo se česky	<i>Běžně se doma mluvilo česky;</i>
AAB) Kulturní přenos	<i>Moji rodiče chodili často do československého klubu v Chacabuco, já jsem také chodil; Já jsem vyrostl mezi lidmi, kteří byli přátelé mých rodičů a byli Češi. můj první způsob myšlení byl v češtině; mám moravský přízvuk; Když jsem byl malý, chodili jsme do dvou nebo třech sdružení nebo klubů, které zmizely;</i>
ABA) Izolace rodiny, postavení menšiny	
ACA) Sdílení, podpora	<i>být součástí skupiny 7 nebo 8 osob, se kterými jsme měli úplně stejné zájmy; mluvit s lidmi, poznat lidi a vejít dovnitř našich rodin...my se začleňujeme; prostřednictvím jazyka se cítíme spojeni a součástí něčeho malého, ale součástí něčeho; k našemu začlenění prostřednictvím češtiny;</i>
ACB) Aktivizace komunity	<i>tady nežije málo Čechů, ale jsme velice oddělení, a jestliže není podpora od státu nebo od ambasády, je toho málo, co se může dělat;toto není výnosná záležitost;</i>
ACC) Národní identita	<i>se považují za Čechy; my Češi jsme velmi zajímaví lidé;</i>
BAA) Vzdělávání imigrantů, doplňovací školy	
BBA) Kurz češtiny – motivace, očekávání	<i>Vždycky jsem se chtěl naučit česky a vždycky jsem udržoval kontakt prostřednictvím</i>

	<i>literatury, kterou mám rád; Nejde jen o mluvení, není to jen o jazyku. Je potřeba mluvit s někým, kdo umí mluvit jazykem, kdo šíří kulturu, aby ho to bavilo a věděl, co cítí lidé; jsem chtěl být v kontaktu s Čechy a zajímalo mě číst a znát nějaký slovanský jazyk; a proto mě zajímá, a být s vámi v kontaktu, abych věděl, abych poznal; poznat lidi a kvůli tomu je potřeba znát jazyk;</i>
BBB) Vnímání kurzu	<i>Kurz češtiny mi udělal moc dobře; nechodí mladí lidé; Doufám, že budou dál posílat lidi a toto všechno bude pokračovat.</i>
CAA) Čeština jako životní pomoc, uspokojení, radost	<i>Z mnoha důvodů jsem měl vždycky citový vztah, vždycky se mi líbila česká součást, proto mluvím s nostalgií. mám nostalgii z mnoha důvodů; je potřeba znát svůj vlastní jazyk; český jazyk vám dovolí mnoho věcí, pomůže vám otevřít mysl, otvírá mozek; slova, vracejí se mi samy; poznat lidi a kvůli tomu je potřeba znát jazyk; cítím nostalgii, jako všichni starší lidé; prostřednictvím jazyka se cítíme spojení a součástí něčeho malého, ale součástí něčeho; Cítí se nostalgie k něčemu, co člověk miluje a co by rád vrátil a měl a znovuprožil;</i>
CAB) Sociální opora (v Arg., příbuzní v ČR)	<i>být součástí skupiny 7 nebo 8 osob, se kterými jsme měli úplně stejné zájmy; jsem chtěl být v kontaktu s Čechy a zajímalo mě číst a znát nějaký slovanský jazyk;</i>
CAC) Sebepojetí, subjektivní pojetí stáří	<i>cítím nostalgii, jako všichni starší lidé;</i>
CAD) Trávení volného času	<i>zajímá me literatura; Vždycky jsem se chtěl naučit česky a vždycky jsem udržoval kontakt prostřednictvím literatury, kterou mám rád;</i>
D) Role osobnosti učitele	<i>Letošní učitelka má velmi dobrou všeobecnou kulturní úroveň, umí odpovědět skvěle o kultuře, historii, víře.</i>
DAA) Učitel pomáhající	<i>Nejde jen o mluvení, není to jen o jazyku. Je potřeba mluvit s někým, kdo umí mluvit jazykem, kdo šíří kulturu, aby ho to bavilo a věděl, co cítí lidé.</i>
DBA) Učitel aktivizující	

Tabulka č. 8: Analytický souhrn dat z rozhovoru s účastníkem č. 19

Interpretace dat:

Účastník v úvodu rozhovoru dlouze hovořil o svém vzdělání a profesní dráze specializovaného inženýra i působení na akademické půdě. V jeho životě hraje vzdělání a vzdělávání se významnou roli. Je stále aktivní ve svém oboru.

Kulturní přenos z původní rodiny probíhal jak prostřednictvím jazyka, tak českých přátel rodičů. Lidský faktor vyzdvihuje účastník jak v souvislosti se získáním osobního kulturního dědictví a národní identity, tak se soudobou účastí na kurzu češtiny a kontaktu s ostatními členy komunity. Ve vztahu k českému prostředí často emotivně zmiňuje nostalgii a potřebu začlenění se. Vzhledem k tomu, že sám nemá potomky, spolužáci z kurzu češtiny a blízký vztah, který s několika z nich navázal, pro něj znamená potřebnou sociální oporu. Právě sdílení a poznávání lidí stejného původu je pro něj v rámci kurzu češtiny největším obohacením života.

Cítí se být Čechem a dělá mu dobře být součástí komunity lidí se stejnými zájmy, i když jde podle jeho názoru o komunitu nepočetnou a očekávající stmelující podporu shora, respektive od českých institucí.

Protože navštěvoval kurz češtiny pouze jeden rok, oceňuje osobnost pouze jedné učitelky češtiny a její všeobecný přehled. Za důležité považuje účastník, aby učitel nejen uměl mluvit česky, ale měl svou práci rád a věděl, co cítí lidé.

Je si vědom pozitivního přínosu kurzu češtiny na svůj fyziologický i emocionální stav.

Představení účastníka č. 21: Účastníci je sedmdesát pět let. Je přímým potomkem Čechů, kteří přijeli do Argentiny již jako manželé. Zná přesné místo původu rodičů i rodinné příběhy. Češtinu užívala v konverzaci s rodiči až do jejich smrti. Mluví velmi dobře, přesto si pro rozhovor zvolila španělský jazyk: „*Španělsky rozumím víc.*“ Kurz češtiny navštěvuje od jeho prvního ročníku, přestože místo konání je vzdáleno hodinu cesty od jejího domova. Je vitální, společenská, nemá problém s používáním výpočetní techniky, chce se udržet aktivní a moderní. Žije sama, má dvě děti a čtyři vnoučata. Má české státní občanství. Udržuje kontakty s českými příbuznými i s krajanskou komunitou, kde však postrádá širší znalost a užití českého jazyka.

Analytický souhrn dat z rozhovoru, kategorizace klíčových tvrzení

Seznam kódů	Datové úryvky, indikátory
AAA) Mluvil se česky	<i>s rodiči mluvili jsme doma česky, smíšeně: „půjdu do almacénu (obchodu), koupím mantequu (máslo)“, skloňovali jsme ve španělštině, „koupím maso do carnicerie (v masně)“. Všichni tak mluvili. moje maminka v devadesáti jedna. A poslední roky, kdy zůstala u mě doma na mě ve dvě ráno volala (česky): „Liduško, dej mě tu kávu a trochu mlíka a kousek chleba, já mám hlad.“</i>

AAB) Kulturní přenos	<i>s rodiči mluvili jsme doma česky, smíšeně: „půjdu do almacénu (obchodu), koupím mantequu (máslo)“, skloňovali jsme ve španělštině, „koupím maso do carnicerie (v masně)“. Všichni tak mluvili. Neměla jsem možnost učit své děti česky. Moje děti říkají, že nemají čas a moji vnuci nemají zájem mluvit česky.</i>
ABA) Izolace rodiny, postavení menšiny	<i>Všichni tak mluvili.</i>
ACA) Sdílení, podpora	<i>Potkávám se s lidmi a povídáme si.</i>
ACB) Aktivizace komunity	<i>chodím na setkání spolku; dříve nás bývalo víc;</i>
ACC) Národní identita	<i>Lidé mluví španělsky, nemluví česky. Ani předseda neumí mluvit česky.</i>
BAA) Vzdělávání imigrantů, doplňovací školy	
BBA) Kurz češtiny – motivace, očekávání	<i>Neuměla jsem číst, ale mluvit ano. Já umím číst, ale nejde mi psát. Když přemýšlím, tak to nenapišu. Pro mě je lehčí mluvit. To psaní mi komplikuje život, tam mi chybí kroužek, tam háček, píše se tam V nebo B, I nebo Y. Konverzovat je pro mě snažší.</i>
BBB) Vnímání kurzu	<i>není to mnoho času; to, co učili jsem znala; Do začátečníků se zapisují vnuci, ale ti opouštějí, protože nerozumí skloňování. V mé třídě je nás osm, někteří mladší, ale všichni jsme děti Čechů.</i>
CAA) Čeština jako životní pomoc, uspokojení, radost	<i>Já se snažím mluvit česky i po telefonu se spolužačkami a nutím je přemýšlet. Čeština byla vždycky přítomná v mém počítači, což je můj mozek.</i>
CAB) Sociální opora (v Arg., příbuzní v ČR)	<i>učitelka byla týden u mě doma a mluvily jsme česky. A také mě chodily navštěvovat její matka a bratr, když tu byli. S nimi jsem mohla konverzovat česky. Můj syn mi vysvětlit Skype. S mým bratrancem z Jablonce mluvím každou sobotu česky;</i>
CAC) Sebepojetí, subjektivní pojetí stáří	<i>Člověk musí zůstat moderním, snažím se nezůstat zaseknutá.</i>
CAD) Trávení volného času	
D) Role osobnosti učitele	<i>Nikdy nemůžete předvídat, že bude takový jaký vy chcete, ale já jsem vděčná vždycky, když Ministerstvo školství nám učitelku pošle.</i>
DAA) Učitel pomáhající	<i>učitelka byla týden u mě doma a mluvily jsme česky. A také mě chodily navštěvovat její matka a bratr, když tu byli. S nimi jsem mohla konverzovat česky.</i>
DBA) Učitel aktivizující	<i>každý měl svůj styl a pořádali aktivity, které sdružovaly lidi, jednou měsíčně přibližně.</i>

	<i>Učitelé chodí na setkání spolku.</i>
--	---

Tabulka č. 9: Analytický souhrn dat z rozhovoru s účastníkem č. 21

Interpretace dat:

Mluvená česká řeč je pro účastnici přirozeným nástrojem konverzace. V původní rodině se čeština udržovala až do smrti rodičů ve vysokém věku a účastnice jí má vžitou. Uznává, že česky mluví bez nutnosti přemýšlet o teorii gramatiky, což ovšem musí překonávat na kurzu češtiny, kde se naučila číst a učí se psát gramaticky správně. Míňe kriticky se vyjadřuje ke skutečnosti, že třetí generace krajanů, mezi něž patří i představitelé krajanského spolku, česky nemluví. Podle jejího názoru vůle naučit se česky u mladší generace ztroskotává na gramatické obtížnosti jazyka. Díky společenské povaze se přátelí se spolužáky i učiteli. Pravidelně se účastní mimoškolních aktivit i krajanských setkání, kde vyhledává především možnost konverzovat česky. Mluvená řeč, více než udržování zvyků a tradic, je pro účastnici radostí i prostředníkem ke sdílení životního příběhu. Sociální oporu nachází, kromě nejbližší rodiny v Argentině, i u příbuzných v České republice. Pravidelně je prostřednictvím výpočetní techniky ve spojení s českými příbuznými.

K osobnosti učitele přistupuje s tolerancí i nadějí. Za dobu trvání kurzu zažila různé způsoby výuky, všech se účastnila. Nekritizuje, naopak je otevřená všem dalším budoucím. Oceňuje spolupráci učitele s komunitou, jeho pravidelnou účast na krajanských setkáních i organizaci mimoškolních kulturně vzdělávacích aktivit. Ve vlastním životě je pro ni učitelka přítelkyní a byla ráda i za možnost seznámit se a hovořit česky s učitelky příbuznými na návštěvě v Argentině.

3.4 Vyhodnocení šetření

Ve výše uvedených interpretacích můžeme nalézt odpovědi na naše výzkumné otázky.

1. Má podle účastníků výuka mateřštiny vliv na kvalitu života, zvyšuje jejich kompetence?
2. Souvisí prostředí původní rodiny se vztahem účastníků seniorů k českému jazyku?
3. Má kurz češtiny dopad na komunitní život krajanů v Buenos Aires?
4. Jak účastníci vnímají osobnost učitele v kontextu sociálně pedagogickém?
5. Vnímají krajané senioři sociálně pedagogické aspekty výuky mateřštiny?

Odpovědi na první a pátou otázku můžeme shrnout do následujících zjištění. Účastníci explicitně nevnímají vliv výuky mateřštiny na kvalitu svého života. Z jejich výpovědí však vyplývá, že účast na kurzu češtiny uspokojuje jejich psychosociální potřeby a zvyšuje jejich kompetence. Je zřejmé, že v tomto smyslu kurz pozitivně zasahuje do jejich osobních životů i subjektivních emocí. Objektivně lze potvrdit, že výuka mateřštiny má vliv na kvalitu života účastníků a zvyšuje jejich kompetence, ovšem subjektivně účastníci sociálně pedagogický potenciál kurzu cítí pouze latentně, nepřemýšlí o něm a neumí ho přesně pojmenovat.

Odpovědi na druhou otázku potvrzují teoretické předpoklady. Z výpovědí je evidentní, že vztah k českému jazyku zřetelně citově podbarvený pochází z období života účastníků v původní rodině. Ať už doma v dětství běžně slýchávali češtinu či nikoliv, jazyk je prostředníkem emočního sepjetí s matkou, otcem či oběma rodiči, jejich původem, rodinnými kořeny. Studium českého jazyka má posilující funkci ve smyslu psychosociální podpory, zmírnění pocitu vykořenění a navázání na životní kontinuum a odkaz předků.

Třetí otázku lze objektivně zodpovědět. Kurz češtiny je jednou z pravidelných aktivit, kde se schází, primárně za účelem vzdělávání, členové krajské komunity. Oslovení účastníci potvrzují pozitivní dopad existence organizovaného kurzu češtiny na život komunity, její aktualizaci, aktivizaci i prohloubení neformálních vztahů mezi jejími členy. Oceňují nejen pravidelnou výuku, ale i mimoškolní kulturně vzdělávací aktivity.

Na čtvrtou otázku se sešly různorodé odpovědi. Komplexně vnímají účastníci osobnost učitele jako významný faktor návštěvnosti kurzu. Metody a obsah výuky by podle nich měl odpovídat zájmu a motivaci studentů. Preferují empatii, sdružující podporu, všeobecný přehled a přímý kontakt učitele s Českou republikou. Někteří uvádějí příklady z minulosti a důvody své neúčasti na kurzu pro nevyhovující způsoby přístupu, respektive náročnost výuky vzhledem k věkovému složení studentů. Ačkoli je kurz koncipován jako výuka jazyka, účastníci nevyžadují odborné lingvistické definice. Očekávají učitele aktivizujícího, vstřícně chápajícího, přítele, sociální oporu ve smyslu projevení zájmu o jejich životní příběhy.

Na základě těchto údajů lze v duchu našeho výzkumného problému konstatovat, že kurz českého jazyka pořádaný pro krajanů v Buenos Aires má vzhledem k věkovému složení

studentů, jejich psychosociálním potřebám souvisejícím s věkem, původem i subjektivním vnímáním kvality života, značný sociálně pedagogický potenciál, přestože ho jeho účastníci takto explicitně nevnímají.

Během empirického šetření a rozhovorů s účastníky jsme bez problémů překonali jazykovou a částečně i kulturní odlišnost, která se projevovala v míře výřečnosti, někdy až neuchopitelnosti myšlenkového proudu účastníka. Využití výpočetní technologie pro uskutečnění rozhovorů nebylo na překážku, i když osobní kontakt mezi účastníky a autorkou by jistě nastolil ještě důvěrnější atmosféru a obohatil empirický výzkum o další výpovědi. Kontakt na dálku ovlivnil i počet uskutečněných hloubkových rozhovorů.

Hodnocení na závěr zní, že i přes zmíněná úskalí se nám podařilo dosáhnout cíle empirického šetření. Nejenže jsme upozornili na sociálně pedagogický rozměr výuky mateřštiny vyplývající z konkrétního kontextu vzniku, života i současného stavu krajské komunity v Buenos Aires. Na základě prostudovaných teorií i empiricky doložených výpovědí jsme rozpracovali jednotlivé sociálně pedagogické aspekty kurzu českého jazyka pořádaného v Buenos Aires. Především ty aspekty, které vycházejí z jedinečnosti celé současné komunity i z neopakovatelnosti příběhů jejích jednotlivých členů.

ZÁVĚR

Cílem této práce bylo seznámit čtenáře s tématem sociálně pedagogického potenciálu komunitního vzdělávání krajanů v Buenos Aires se zaměřením na seniory.

Vzhledem k tomu, že daný problém nebyl z tohoto pohledu zatím nikdy zpracován, zahrnuli jsme do práce základní fakta celého kontextu a rozpracovali podstatné související aspekty. Sledovali jsme pozitivní jev ve společnosti, jakým je úcta k mateřskému jazyku, hrdost vůči národní identitě, vstřícný postoj k celoživotnímu vzdělávání, možnosti potvrzení kontinuity života i navázání sociálních kontaktů starších lidí v rámci komunity.

Tyto jevy jsme sledovali v našem empirickém šetření mezi krajanů seniory, kteří jsou v Buenos Aires nejvytrvalejšími frekventanty kurzu českého jazyka, jak se oficiálně nazývá vzdělávací aktivita podporovaná českou vládou. Účast krajanů seniorů na výuce mateřského jazyka ovlivňuje několik faktorů. Věk starších krajanů umocňuje silné pouto k českým předkům, touhu navázat na rodinnou historii a emigraci narušené životní kontinuum. Emoční náboj, charakter mezilidských vazeb i přístup k celoživotnímu učení je také kulturně podmíněn majoritní společností. Přestože si souhrn těchto aspektů účastníci explicitně neuvědomují a nevnímají sociálně pedagogický rozměr výuky mateřštiny, z výsledků empirického šetření vyplývá, že v kurzech hledají psychosociální podporu, kromě užití jazyka i jeho prožití ve vstřícném prostředí sdílení. Výuka mateřštiny prostřednictvím osobnosti vyslaného učitele zasahuje i do navazování a udržování sociálních kontaktů a veškerého komunitního života.

Touto prací jsme nezamýšleli objevit nové zákonitosti. O těch věděl již Jan Amos Komenský, který jako pedagog i emigrant témata pevného a trvalého vztahu k mateřskému jazyku i potřeby celoživotního vzdělání ve svých dílech zpracoval. V konkrétních příbězích účastníků našeho empirického šetření jsme mohli sledovat, že odkaz učitele národů je stále platný. Podnětem k zamyšlení může být, nakolik je živý v samotné České republice a jaký význam zde přisuzujeme svému původu.

Mnoho témat z celkového obrazu by bylo možno dále a obsírněji zkoumat, na což ovšem kapacita ani záměr této práce nebyl určen. Problematika českých Argentinců, nebo chcete-li argentinských Čechů, jejich smíšená identita i kulturně podmíněné subjektivní pojetí kvality života a stárání je výzvou pro další odborná šetření, ať už sociálně pedagogická, antropologická, psychologická, historická či filozofická.

Koncepce vzdělávacích aktivit krajanů by mohla být například dále rozvíjena na základě průzkumu spokojenosti vzdělávaných. Ti by měli mít možnost vyjádřit zpětnou vazbu

pravidelnou evaluací práce a přístupu učitele. Zajímavým by mohl být i pohled samotných učitelů na sociálně pedagogické zkušenosti u krajanské komunity. Momentálně mají učitelé možnost svou práci prezentovat a zhodnocovat, kromě soukromých aktivit v podobě literárních či odborných děl a mediálních vystoupení, například prostřednictvím elektronického časopisu Krajiny češtiny anebo na pravidelných ročních setkáních učitelů a lektorů.

Obsah této práce mohou využít státní instituce, které mají ve své gesci naplňování Programu podpory českého kulturního dědictví v zahraničí. Dále je vhodným materiálem pro učitele u krajanských komunit, včetně lektorů vyučujících v soukromých kurzech či dalších projektech, jakým je například Česká škola bez hranic.

Minulost i současnost komunitního vzdělávání v Buenos Aires může sloužit jako inspirace pro vzdělavatele a komunitní pracovníky zaměřené na cílovou skupinu seniorů, emigrantů a národních komunit.

Seznam literatury a zdrojů

ČVANČAROVÁ, Boža. *Na tvrdém úhoru*. 1.vyd. Praha: Knih tiskárna J.Kuta, 1931. 102 s.

DISMAN, Miroslav. *Jak se vyrábí sociologická znalost: příručka pro uživatele*. Dotisk 3. vyd. Praha: Karolinum, 2002. 374 s. ISBN 80-246-0139-7.

DŮM ZAHRANIČNÍCH SLUŽEB. *Krajané* [online]. Praha: DZS. 26. 04. 2011. [cit. 2012-01-22]. Dostupné z WWW: < http://www.dzs.cz/index.php?a=view-project-folder&project_folder_id=16&>.

ECO, Umberto. *Jak napsat diplomovou práci*. 1.vyd. Olomouc: Votobia, 1997, 271 s. ISBN 80-7198-173-7.

ERIKSON, Erik Homburger. *Dětství a společnost*. 1.vyd. Praha: Argo, 2002, 387 s. ISBN 80-7203-380-8.

GAVORA, Peter. *Úvod do pedagogického výzkumu*. 1.vyd. Brno: Paido, 2000. 206 s. ISBN 80-85931-79-6.

GRUSS, Peter, ed. *Perspektivy stárnutí: z pohledu psychologie celoživotního vývoje*. 1.vyd. Praha: Portál, 2009, 224 s. ISBN 978-80-7367-605-6.

HANZELKA, Jiří – ZIKMUND, Miroslav. *Tam za řekou je Argentina*. 3.vyd. Praha: Nakladatelství politické literatury, 1963. 377 s. ISBN 25-152-63.

HARTL, Pavel. *Kompendium pedagogické psychologie dospělých*. 1.vyd. Praha: Karolinum, 1990. 230 s. ISBN 80-7184-841-7.

HARTL, Pavel. *Komunita občanská a komunita terapeutická*. 1.vyd. Praha: SLON, 1997. 221 s. ISBN 80-85850-45-1.

HAŠKOVCOVÁ, Helena. *Fenomén stáří*. 2.vyd. Praha: Nakladatelství Havlíček Brain Team, 2010. 365 s. ISBN 978-80-871-0919-9.

HURT, Josef. *Pod Jižním křížem*. 1.vyd. Praha: MAŤA, 1997. 163 s. ISBN 80-86013-21-9.

CHALUPA, Jiří. *Dějiny Argentiny, Uruguaye, Chile*. 1.vyd. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1999. 575 s. ISBN 80-7106-323-1.

JIRÁSEK, Ivo. *Vymezení pojmu zážitková pedagogika*. [online]. 15. 02. 2008. [cit. 2012-01-22]. Dostupné z WWW: < <http://www.artefiletika.cz/modules/articles/article.php?id=65>>.

KAŠPAR, Oldřich. *Tam za mořem je Amerika, dopisy a vzpomínky českých vystěhovalců do Ameriky v 19.stol.* 1.vyd. Praha: Slunovrat, 1986. 240 s. ISBN 22-008-86.

KRAJINY ČEŠTINY [online časopis]. 2009 [cit. 2012-01-22]. Dostupné z WWW: <http://www.dzs.cz/index.php?a=view-project-folder&project_folder_id=421&/>. ISSN 1804-3283.

KRAUS, Blahoslav - POLÁČKOVÁ, Věra. et al. *Člověk, prostředí, výchova. K otázkám sociální pedagogiky*. 1. vyd. Brno: Paido, 2001. 199 s. ISBN 80-7315-004-2.

LANGMEIER, Josef – KREJČÍŘOVÁ, Dana. *Vývojová psychologie*. 1.vyd. Praha: Grada Publishing, 1998. 343 s. ISBN 80-7169-195-X.

MARVAN, Jiří. *Brána jazykem otvíraná aneb o češtině světové*. 1.vyd. Praha: Academia, 2004. 433 s. ISBN 80-200-0932-9.

MATOUŠEK, Oldřich. et al. *Metody a řízení sociální práce*. 1.vyd. Praha: Portál, 2003. 384 s. ISBN 80-7178-548-2.

MATOUŠEK, Oldřich. et al. *Sociální práce v praxi: specifika různých cílových skupin a práce s nimi*. 1.vyd. Praha: Portál, 2005. 352 s. ISBN 80-7367-002-X.

MÜHLPACHR, Pavel. *Gerontopedagogika*. 2.vyd. Brno: Masarykova Univerzita, 2009. 203 s. ISBN 978-80-210-5029-7.

MURPHY, Kamila – NOVÁK, Tomáš. *Příručka profesního rozvoje koordinátora komunitního vzdělávání*. 1.vyd. Praha: Nová škola, 2005. 58 s. ISBN 80-903631-1-3.

NAKONEČNÝ, Milan. *Motivace lidského chování*. Praha: Academia, 1996. 338 s. ISBN 80-200-0592-7.

NOVÁ DOBA: *Nueva era. La voz checoslovaca de Sud America*. Buenos Aires, 1946, 1949 (č. 373, březen 1949).

OCHOA DE EGUILEOR, Jorge – VALDÉS, Eduardo. *¿Dónde durmieron nuestros abuelos? Los hoteles de inmigrantes en la ciudad de Buenos Aires*. 1.vyd. Buenos Aires: Suma Copy, 2000. 200 s. ISBN 987-97641-1-0.

PECH, Oldřich. *Příruční slovník pedagogický (Pro školskou a učitelskou praxi)*. Praha: Česko-slovenská grafická Unie, 1937. 563 s.

PRŮCHA, Jan. *Interkulturní psychologie: sociopsychologické zkoumání kultur, etnik, ras a národů*. 3.vyd. Praha: Portál, 2010. 220 s. ISBN 978-80-7367-709-1.

ŘÍČAN, Pavel. *Cesta životem*. 2. vyd. Praha: Portál, 2004. 392 s. ISBN 80-7178-829-5.

ŠATAVA, Leoš. *Jazyk a identita etnických menšin. Možnosti zachování a revitalizace*. 2.vyd. Praha: Sociologické nakladatelství, 2009. 215 s. ISBN 978-80-86429-83-0.

ŠVARŘÍČEK, Roman - ŠEĐOVÁ, Klára. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. 1. vyd. Praha: Portál, 2007. 377 s. ISBN 978-80-7367-313-0.

ČASOPIS TÁBOR: *Ročenka a kalendář 1943*. Buenos Aires, 1943.

TOŠNEROVÁ, Tamara. *Jak si vychutnat seniorská léta*. 1.vyd. Brno: Computer Press, 2009. 239 s. ISBN 978-80-251-2104-7.

VÁGNEROVÁ, Marie. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. 3.vyd. Praha: Portál, 2004. 872 s. ISBN 80-7178-802-3.

VELEHRAD: Kulturně náboženský časopis pro Čechoslováky v Argentině. Buenos Aires, 1957, č. 3-4 (září-říjen 1957).

ZAJAC, Štěpán. *Čeští krajané v Argentině.* [online]. Praha: Ministerstvo zahraničních věcí. 05.01.2012. [cit. 2012-01-22]. Dostupné z WWW: < http://www.mzv.cz/file/416096/Compatriotas_informacion_ampliada.doc>.

ZAJÍCOVÁ, Lenka. *Český jazyk v Paraguayi. Studie o jazykovém kontaktu a zániku.* 1.vyd. Olomouc: Universita Palackého v Olomouci, 2010. 302 s. ISBN 978-80-244-2460-6.

Seznam tabulek:

Tabulka č. 1: Shrnutí osobních dat respondentů krajanů 60+.	37
Tabulka č. 2: Věkové složení studentů ve školním roce 2011.	38
Tabulka č. 3: Seznam témat, kategorií a kódů.	44
Tabulka č. 4: Analytický souhrn dat z rozhovoru s účastníkem č. 3	45
Tabulka č. 5: Analytický souhrn dat z rozhovoru s účastníkem č. 11	47
Tabulka č. 6: Analytický souhrn dat z rozhovoru s účastníkem č. 16	49
Tabulka č. 7: Analytický souhrn dat z rozhovoru s účastníkem č. 18	51
Tabulka č. 8: Analytický souhrn dat z rozhovoru s účastníkem č. 19	52
Tabulka č. 9: Analytický souhrn dat z rozhovoru s účastníkem č. 21	54

Seznam příloh:

Příloha A: Sociálně pedagogické působení zakladatelky Československé školy v Berisso

Příloha B: Dotazník k výzkumu charakteristiky vzorku

Příloha C: Kompletní zpracování hloubkových rozhovorů

Příloha A: Sociálně pedagogické působení zakladatelky Československé školy v Berisso

V roce 1928 do Berissa osud zavál vychovatelku původem z Prahy Boženu Čvančarovou a její přítelkyni Miloslavu Štěpkovou. Obě slečny nepatřily mezi typické vystěhovalkyně, byly do té doby prostřednictvím Odborného hnutí křesťanských žen a dívek, Y.W.C.A., na zkušené v Argentině, kde si přivydělávaly jako vychovatelky v bohatých argentinských rodinách. Když v kontrastu s městským životem zbohatlíků viděly chudé podmínky krajanů v Berisso, a děti přinucené domácím povinností či pouličnímu nicnedělání během dlouhé pracovní směny rodičů v továrně, rozhodly se založit pro ně školu. Během několika týdnů dokázaly zakladatelky přesvědčit rodiče dětí o smysluplnosti svého nápadu, ovšem pod podmínkou, že škola bude zdarma. Dnes bychom toto počínání nazvali neziskovou edukační činností v rámci prevence sociálně patologických jevů. Tehdy v inauguračním projevu bylo řečeno, že škola „*je svépomocným pokusem o zastavení odtoku národní krve do kalných a cizích vod Rio de la Plata*“ (Čvančarová, s.54). Než státní instituce v rodné vlasti odpověděly kladně na žádost o finanční podporu, provozovaly edukační reformátorky první rok vzdělávací zařízení, včetně pronájmu místností a vlastnoručně vyrobeného nábytku, pouze ze svých úspor, resp. z výdělků M.Štěpkové jako učitelky ve Francouzské alianci v Tres Arroyos. (Tábor, s. 186)

Prostřednictvím vzpomínkové knihy Boženy Čvančarové „Na tvrdém úhoru“ (vyšlo v Praze r.1931) máme o této škole, resp. o prvních letech jejího fungování, informace z primárního zdroje, z něhož určitě stojí zato citovat vybrané postoje zakladatelky/autorky.

V doslovu knihy obdivuje František Kolátor Boženu Čvančarovou, která „*svým čistým idealismem a v pravdě pestalozziovskými vychovatelskými schopnostmi, podnícenými bezelstnou láskou k bližnímu*“ může být inspirací i v současnosti. I když z některých jejích názorů je cítit kromě vnímavosti k dětské duši, empatie, soucitu, altruismu i jistý konzervatismus a kritika vystěhovalectví, resp. falešné propagandy, a jiných kultur. Dotýká se i genderových otázek kritikou mužů, jednak jako iniciátorů emigrace a také jejich autoritativního stylu výchovy vůči dívkám i chlapcům.

Jednoho dne přijde do chalupy handlíř, poradí to a ono, přivede ještě jiného a „gazda“ si s ním plácne do dlaní, na stůl. (...) Druhého dne se vynese z chalupy pouze ranec peřin, něco šatů a obuv. Pak se dá rodnému domku a celé dědině poslední s Bohem – a již vlak odnáší s krásnými nadějemi členy rodiny, na jichž tvářích osýchají poslední slzy těžkého loučení. (s.12)

Jejich mateřská řeč kam se poděje v tom křiku a pomatení cizího jazyka? Jejich vlast bude po nic truchliti. Jejich dědové – vlastenci – budou u nich zapomenuti. (s. 14)

Berisso, kde trpělo v továrnách tolik našich lidí, vztahovalo k nám své paže a my cítily, že musíme tam jít. Neodolaly jsme. (...) Jely jsme do nejista, ale s vroucím přáním vykonati něco ve prospěch našich krajanů, nebohých vystěhovalců v Berisso. (s. 40)

(...) oddělití dětí od dospělých, které dosud nepropadly jedu zoufalství a bahně morální bídy. Děti našich vystěhovalců, které dosud byly ponechávány samy sobě, potřebovaly okamžité pomoci, aby zdravé jádro jejich duše zůstalo neporušeno. Na některých byly již znáti zhoubné stopy berišské ulice jak po stránce tělesné, tak i duševní. Nehledě k tomu byly všechny na nejlepší cestě odnárodniti se. Hovořily prazvláštní řečí, smíšeninou mnoha jazyků.

8. února 1928 byl rozhodným dnem pro naši další činnost v Berisu. Rozhodly jsme se totiž, že zřídíme školu, ve které budou léčeny všechny ony dětské neduhy, zaviněné odnětím půdy mateřské a pobytem ve zkaženém prostředí ciziny, jakož i nezájem rodičů o jejich výchovu.

Chtěly jsme jim nahraditi ztracenou rodnou hroudu a dáti jim základ výchovy i vzdělání v duchu národa, z něhož vyšly. Chtěly jsme jim vlítí do srdcí čistou pravdu a lásku – lásku k rodičům, vlasti a Bohu. (s. 49-50)

Dokud jsem byla v Praze, neměla jsem nikdy příležitost obírat se malými dětmi. Až cizina dala mně poznati dětské povahy, které jsem pozorovala a studovala. Největší pak možnosti studijní naskytly se mi právě v Argentině v čl. škole v Berisso, kam docházelo nejprve 30 a později až 45 dětí. Snažila jsem se pochopiti duše svěřených dětí a vniknout až do jejich hlubin. K tomu sloužily mi jednak rozpravy s rodiči, jednak úzký styk s dětmi, který trval denně od 7. hodiny ranní do 4. hodiny odpolední, po kterou dobu se děti ve škole zdržovaly. (s. 68)

První školní rok 1928 šlo tedy o soukromou iniciativu. V letech 1929 až 1937 byla škola oficiálně podporována československým Ministerstvem školství a národní osvěty i Ministerstvem zahraničí, dále pak prostřednictvím Československé matice školské v Argentině. V období březen 1928 až červenec 1930 působila jako učitelka B. Čvančarová. Po návratu zakladatelek do vlasti zde vyučovali v letech 1930-1935 kazatel Čermák s chotí, z Lipové na Moravě, 1936 a 1939-1942 paní Čížková, roku 1937 odborný učitel vyslaný československým Ministerstvem školství a národní osvěty pan Miloš Brunclík (učil postupně i na ostatních čl. doplň. školách), 1938 krajan J. Valenta, (Tábor, s. 160, 187). V roce 1934 byl zakoupen vlastní pozemek a vybudována škola, částečně s přispěním matice a částečně z příspěvků a dobrovolné práce krajanů. V roce 1939 se sloučilo krajanské sdružení s doplňkovou školou pod společný název Československý domov.

Příloha B : Dotazník k výzkumu charakteristiky vzorku

Vážení,

jmenuji se Daniela Plocková a jsem studentkou Filosofické fakulty Univerzity Karlovy v Praze, na které studuji obor Sociální pedagogika. Vzhledem ke své dřívější pracovní zkušenosti (2002-2006 jsem pracovala na konzulárním oddělení Zastupitelského úřadu České republiky v Buenos Aires) věnuji téma své diplomové práce kurzům češtiny, které poskytuje vláda České republiky krajanům v zahraničí. Především se chci zaměřit na motivaci k učení účastníků kurzů.

Ráda bych touto cestou požádala ty, jež se účastní (či účastnili) kurzů češtiny organizovaných v Buenos Aires (hl.měště), aby odpověděli na níže položené otázky. Není povinné uvádět svou identitu. V případě jakéhokoliv komentáře, názoru nebo pochybnosti mě můžete kontaktovat na mé elektronické adrese: dunya@centrum.cz.

Děkuji

Estimados:

Me llamo Daniela Plocková y soy estudiante de Facultad de Filosofía de la Universidad Carolina en Praga, en la que estudio Pedagogía Social. Debido a mi experiencia laboral anterior (2002-2006 trabajé en el Consulado de la República Checa en Buenos Aires) dedico la tesis final a los cursos de idioma checo que ofrece el Gobierno Checo a los compatriotas en el exterior. Principalmente quiero reflejar la motivación para el aprendizaje de los participantes de cursos.

Quiero solicitar por esta vía a los que asisten (o asistieron) a los cursos de checo organizados en Buenos Aires (Cap.Fed.), favor de contestar las preguntas abajo mencionadas. No es obligatorio exponer su identidad. En caso de cualquier comentario, opinión o duda me puede contactar a mi dirección electrónica: dunya@centrum.cz

Gracias

Osobní data / Datos personales:

Jméno a příjmení / Nombre y apellido*:

(* nepovinný údaj / dato no obligatorio)

Věk / Edad:

České kořeny / Raíces checos: ano/sí

☐

ne/no

☐

(označit X v rámečku nebo podtrhnout odpověď / marcar X en el cuadrado o subrayar la respuesta)

Povolání / Ocupación profesional:

důchodce / jubilado

☐

ano / sí

☐

ne / no

Odkdy se účastníte kurzů / Desde cuando Ud. asiste a los cursos:

E-mailová adresa nebo jiný kontaktní údaj / Dirección de email u otro contacto*:

(* nepovinný údaj / dato no obligatorio)

Dotazník / Cuestionario:

1. Jak jste se dozvěděl o kurzech češtiny / Cómo se enteró de los cursos de idioma checo?

- ☐ Webová stránka krajského sdružení (Českého centra, Zastupitelského úřadu) / pág.web de la Colectividad (de Centro Checo, de la Embajada)
- ☐ Na krajském setkání / en la reunión de la Colectividad
- ☐ Na Zastupitelském úřadě (v Českém centru) / en la Embajada Checa (Centro Checo)
- ☐ Od kamaráda/ky / de un/a amigo/a
- ☐ Jiný způsob ... / otro modo ...

2. Jaký byl Váš důvod zapsat se a naučit se (nebo zlepšit) češtinu / Cuál fueron los motivos para inscribirse y aprender (o mejorar) idioma checo?

(můžete označit až tři možnosti a níže upřesnit / puede marcar hasta tres opciones y/o detallar más abajo*)

- ☐ Obnovit si znalosti mateřského jazyka / actualizar el conocimiento de idioma materno
- ☐ Být v kontaktu s ostatními krajany / tener contacto con los compatriotas
- ☐ Mít volnočasovou aktivitu / tener una actividad en mi tiempo libre
- ☐ Nalézt uplatnění na pracovním trhu (ekonomické důvody) / encontrar la oportunidad en el mercado laboral (motivos económicos)
- ☐ Poznat současnou realitu ČR/conocer la realidad actual de la República Checa
- ☐ Aktivně se účastnit kulturních akcí (hrát divadlo, zpívat, dívat se na filmy, atd.) / participar activo en los eventos culturales (hacer teatro, cantar, ver películas, etc.)
- ☐ Naučit se cizí jazyk / aprender un idioma extranjero
- ☐ Jiný důvod ... / otro motivo ...

* zde můžete rozvést nejdůležitější důvod (např. naučit se česky, abych mohl číst rodinnou korespondenci / internetové deníky; připomenout si dětství kdy jsme mluvili česky s mými rodiči, atd.) / aquí puede desarrollar el motivo más importante (por ej. aprender checo para poder leer la correspondencia familiar / el periódico por internet; recordar mi niñez cuando hablamos checo con mis padres; etc.)

.....

.....

3. Co Vám pomohlo při rozhodování zapsat se? (např. kurzy se konají blízku mého bydliště; jsou zdarma,...) / Que causa les ayudó en tomar la decisión de inscribirse? (por ej. los cursos se realizan cerca de mi casa; son gratuitos,...)

Pozitivní faktor / Factor positivo:.....

4. Co Vás negativně ovlivnilo při rozhodování zapsat se? (např. nevyhovující čas konání; cítil/a jsem se starý/á na naučení se cizího jazyka, etc.) / Que le influyó de modo desfavorable en tomar la decisión de inscribirse? (por ej. el horario desconveniente; me sentí viejo/a para aprender idioma, etc.)

Negativní faktor / Factor negativo:.....

5. Co nejvíce očekáváte od kurzů? / Qué es lo que Ud. más espera de los cursos?

(označte pouze jednu možnost a níže ji rozveďte / puede marcar sólo una opción y detallar más abajo*)

- ☐ Lingvistická očekávání (zlepšení gramatiky, rozšíření slovní zásoby, atd.) / esperanzas lingüísticas (mejoramiento de gramática, desarrollo de vocabulario, etc.)
- ☐ Osobní očekávání (setkání s přáteli, pravidelná aktivita, osobní rozvoj, atd.) / esperanzas personales (encuentro con amigos, actividad regular, progresión personal, etc.)
- ☐ Vzdělávací očekávání (rozšíření vědomostí, zvýšení vzdělání, atd.) / esperanzas educativas (desarrollo de conocimientos, elevación de educación, etc.)

* zde můžete rozvést nejdůležitější očekávání: / aquí puede detallar la esperanza más importante:

.....

.....

6. Mají kurzy češtiny nějaký vliv na život krajanské komunity v Buenos Aires? (např. zlepšila se komunikace mezi členy, atd.) / Tienen los cursos de checo alguna influencia en la vida de la comunidad de compatriotas en Buenos Aires? (por ej. mejoró la comunicación entre los miembros, etc.)

Positiva:.....

Negativa:.....

7. Mají kurzy češtiny nějaký vliv na Váš osobní život? / Tienen los cursos de checo alguna influencia en su vida privada?

Positiva:.....

Negativa:.....

Příloha C: Kompletní zpracování hloubkových rozhovorů

V této příloze práce uvádíme přepisy hloubkových rozhovorů s jednotlivými účastníky našeho empirického výzkumu. V každém přepisu, respektive českém překladu, jsou zvýrazněna klíčová sdělení a jejich přiřazení k příslušnému kódu. Na závěr každého rozhovoru je uvedena tabulka shrnující klíčová sdělení seřazená podle jednotlivých kódů. Každý kód se vztahuje ke kategorii a sledovanému sociálně pedagogickému tématu. Po analytickém souhrnu dat následuje interpretace dat a skrytých významů.

Přepis a vyhodnocení rozhovoru s účastníkem č. 3

Představení účastníka: Účastník je 78letý důchodce. Narodil se v Argentině českým rodičům. Rodiče provozovali restauraci v sídle Sokola v Buenos Aires. Oženil se s dcerou Čechoslováků. V rodině se tedy udržovalo vždy české povědomí, které se i účastí na kurzu češtiny snaží udržet. Kurzů češtiny se účastní od počátku jejich konání. Dříve navštěvoval soukromé individuální kurzy češtiny. Je aktivním členem krajanského sdružení Český dům a spoluorganizuje společenská setkání a kulturní akce komunity. Několikrát navštívil Českou republiku a také prováděl české turisty v Buenos Aires.

Rozhovor byl vedený ve španělském jazyce. Následuje přepis s překladem autorky do českého jazyka.

Otázka: Můžete mi říct něco o prostředí, ve kterém jste vyrůstal ve vztahu k mateřskému jazyku?

Odpověď: *Pocházím z malé rodiny, ale vždy jsem byl v blízkosti s Čechy. Žil jsem s rodiči, kteří provozovali restauraci Sokolu Buenos Aires (AAB), takže jazyk (český) byl vždy přítomný. (AAA) Také po sňatku, protože jsem se oženil s dcerou Čechoslováků. (De poca familia, pero siempre en un entorno de checos y viviendo con mis padres como concesionarios del buffet del Sokol BsAs el idioma estuvo presente. Tambien de casado por haberlo hecho con una hija de Checoeslovacos.)*

Otázka: Jestli tomu dobře rozumím, mluvil jste česky se svými rodiči a také se svou manželkou.

Odpověď: *Tak je to. Doma s babičkami, tedy s našimi matkami, se vždy mluvilo česky (AAA), nebo abych byl přesnější moravsky (AAB). (Así es. En casa con las abuelas, o sea nuestras madres, siempre se habló en checo o para ser exacto en moravsky.)*

Otázka: Jak byla organizovaná komunita krajanů v době vašeho dětství? Chodil jste do české školy?

Odpověď: *Bylo několik českých klubů v hlavním městě a jeho okolí, které pořádaly setkání, festivaly a divadelní představení (ACB), což mobilizovalo komunitu, která navíc disponovala orchestry (ACB), které hrály českou hudbu. Byli i učitelé češtiny, ale já jsem se (výuky) neúčastnil, protože to bylo daleko (BAA). (Había varios clubes checos en la Capital y en el gran BsAs que realizaban reuniones, festivales y obras de teatro que movilizaban a la comunidad que además tenía el complemento de las orquestas que tocaban la música checa. Había maestros del idioma si bien personalmente no asistí por razones de distancia.)*

Otázka: Jakou máte národnost nebo jakou cítíte ve svém srdci?

Odpověď: *Jsem Argentinec od narození (ACC), ale protože jsem od 14 let participoval v českých organizacích, cítím zvláštní lásku k (českým) tradicím (ACC, CAA). (Argentino de nacimiento pero por haber participado desde los 14 años en instituciones checas tengo un especial sentimiento a sus tradiciones.)*

Otázka: Máte velkou rodinu? Udržujete kontakt s českými příbuznými?

Odpověď: *Mám dva sny s mojí ženou českého původu a jsme členy sdružení Český dům, které se snaží uchovávat tradice (ACB). Měl jsem možnost několikrát cestovat do Česka, ačkoliv s velkým časovým odstupem, dovolilo mi to navázat souvislý kontakt s příbuznými (CAB), 7 bratranci a jejich rodinami, a také s přáteli turisty (CAB), kteří cestovali po Argentině a které jsem provázel. (Tengo 2 hijos producto del matrimonio con mi esposa de padres checos, y somos parte de la comunidad de Český dům que trata de preservar las tradiciones. Tuve la posibilidad de hacer varios viajes a Chequia, si bien espaciados, pero me permitieron entablar un contacto fluido con mis parientes, 7 primos con sus familias, además de amigos que resultaron de turistas que viajaron a Argentina a los cuales asistí.)*

Otázka: Nyní se zeptám na samotný kurz češtiny. Co vám přináší a co vás na něm nejvíce baví?

Odpověď: *Kurzy jsou pro nás možností, jak nezapomenout (BBB), to co už umíme a to, co jsme vstřebali od různých učitelů. Chodíme s mojí manželkou (CAA, CAB) a je to dobrý způsob, jak být v kontaktu s přáteli (BBA), kteří dělají to příznačné. (Los cursos son para nosotros una posibilidad de no perder lo que ya sabemos y lo que siempre asimilamos de los*

variantes maestros. Participamos con mi esposa y es una buena manera de estar en contacto con amigos que hacen lo propio.)

Otázka: Co je pro vás důležité na výuce? Slouží vám znalost češtiny např. i v praktickém životě?

*Odpověď: Mám štěstí, že prostřednictvím cestovních kanceláří mi volají, abych **doprovázel skupiny, které přijíždějí z Česka (CAD)**. Jak už jsem zmínil, **být v kontaktu s učiteli, kteří mají přímý původ (z ČR), podněcuje naše znalosti i přesto, že gramatické obraty jsou v našem věku problematické (BBB, D)**. (Tengo la suerte que a través de agencias de turismo me llaman para hacer de guía a contingentes que vienen desde Chequía. Como ya mencioné estar en contacto con maestros venidos directamente de origen impulsan nuestros conocimiento aún cuando los giros gramaticales a nuestra edad sean un problema.*

Otázka: Máte přátele v české komunitě?

*Odpověď: **Máme mnoho přátel s českými kořeny (ACA)**, se kterými organizujeme tradiční slavnosti. Pro nás je to **zadostiučiněním, že stále můžeme sdílet s českými přáteli (CAB)**, a o to více nyní, kdy jsme znovuotevřeli Český dům ve čtvrti Valentin Alsina, sídlo Choele Choel. (Tenemos muchos amigos de descendencia checa con los cuales organizamos las fiestas tradicionales. Para nosotros es una satisfacción que todavía podamos compartir con amigos checos y mas ahora que acabamos de reinaugurar Cesky dum en Valentin Alsina sede Choele Choel.)*

Otázka: Jakou roli hraje podle vás osobnost učitele češtiny?

*Odpověď: **S vhodnými profesory je (kurz) motivem setkání kolektivu (DBA)**. Podle více jak 6leté zkušenosti, kdy přijíždějí různí profesori, a každý se svou metodologií příznačnou pro svou profesní oblast v Česku, nám **nabízí znovuprožít situace, které vyprávěli naši rodiče (CAA)** a také nás to vede ke zdravé soutěživosti ve znalostech, **abychom je mohli předat generaci vnuků a kmotřenců (AAB, BBA)** a také rodilým Argentincům, kteří se zajímají o zvyky. Podle mě je to **velkým přínosem k zachování tradic a snaže rozšířit jazyk (BBB)** mezi chytivou mládež. (Con profesores idóneos es un motivo de agrupamiento de la colectividad. La experiencia desde ya hace mas de 6 años en que vienen distintos profesores, y cada uno con su metodología y caracterizados por su área de estadía en Chequía, nos permite revivir situaciones que contaban nuestro padres y también lo que nos lleva a la sana competencia de conocimientos para transmitirla a las generaciones de nietos, ahijados y también de*

argentinos nativos que se interesan en las costumbres. Es a mi criterio un gran aporte para mantener las tradiciones e intentar esparcir el idioma en juventudes ávidas.)

Analytický souhrn dat z rozhovoru, kategorizace klíčových tvrzení

Seznam kódů	Datové úryvky, indikátory
AAA) Mluvil se česky	<i>jazyk (český) byl vždy přítomný; s babičkami, tedy s našimi matkami, se vždy mluvil česky</i>
AAB) Kulturní přenos	<i>provozovali restauraci Sokolu Buenos Aires; abych byl přesnější moravsky; abychom je mohli předat generaci vnuků a kmotřenců;</i>
ABA) Izolace rodiny, postavení menšiny	
ACA) Sdílení, podpora	<i>Máme mnoho přátel s českými kořeny;</i>
ACB) Aktivizace komunity	<i>pořádaly setkání, festivaly a divadelní představení, ...orchestry; (sdružení...se) snaží uchovávat tradice;</i>
ACC) Národní identita	<i>Argentinec od narození; zvláštní lásku k (českým) tradicím;</i>
BAA) Vzdělávání imigrantů, doplňovací školy	<i>Byli i učitelé češtiny, ale já jsem se (výuky) neúčastnil, protože to bylo daleko;</i>
BBA) Kurz češtiny – motivace, očekávání	<i>dobrý způsob, jak být v kontaktu s přáteli; abychom je (tradice) mohli předat generaci vnuků a kmotřenců</i>
BBB) Vnímání kurzu	<i>možností, jak nezapomenout; být v kontaktu s učiteli, kteří mají přímý původ (z ČR), podněcuje naše znalosti i přesto, že gramatické obraty jsou v našem věku problematické; velkým přínosem k zachování tradic a snaže rozšířit jazyk;</i>
CAA) Čeština jako životní pomoc, uspokojení, radost	<i>zvláštní lásku k (českým) tradicím; Chodíme s mojí manželkou; nabízí znovuprožít situace, které vyprávěli naši rodiče;</i>
CAB) Sociální opora (v Arg., příbuzní v ČR)	<i>souvislý kontakt s příbuznými; s přáteli turisty; Chodíme s mojí manželkou; je to zadostiučiněním, že stále můžeme sdílet s českými přáteli;</i>
CAC) Sebepojetí, subjektivní pojetí stáří	
CAD) Trávení volného času	<i>doprovázel skupiny, které přijíždějí z Česka;</i>
D) Role osobnosti učitele	<i>být v kontaktu s učiteli, kteří mají přímý původ (z ČR), podněcuje naše znalosti i přesto, že gramatické obraty jsou v našem věku problematické;</i>
DAA) Učitel pomáhající	
DBA) Učitel aktivizující	<i>S vhodnými profesory je (kurz) motivem setkání kolektivu.</i>

Interpretace dat:

Z rozhovoru s účastníkem zřetelně vyplývá přenos vzorců z původní rodiny, včetně převzetí aktivní role v krajaňském sdružení. Latentní vědomí o českém, resp. moravském, původu nikdy z života účastníka nevymizelo, ačkoliv v mládí nenavštěvoval českou školu, nicméně sňatkem s krajaňkou mohl tradice udržovat i v prokreační rodině. Předávání a pokračování tradic a jazyka považuje za důležité a označuje ho za jedno z hlavních osobních očekávání od účasti na kurzu češtiny, stejně jako setkávání s ostatními krajaňy. Prostředí společenství komunity bylo v jeho životě důležité jak v dětství, tak v současnosti. Přesto jasně deklaruje, že je Argentinцем. Několikrát zmiňuje roli manželky, která je mu stejně jako kontakt s příbuznými a přáteli v České republice sociální oporou a podporuje tak jeho motivaci ke studiu češtiny. Navíc má možnost užívat češtinu i v praktickém životě jako občasný cestovní průvodce českých turistů v Argentině. Tato seberealizace dodává jeho životu smysl a zlepšuje jeho sebepojetí jako aktivního a potřebného důchodce. Na roli osobnosti učitele zdůrazňuje především možnost zprostředkování přímého kontaktu se současností České republiky. Aktivizující učitelem se stává, je-li jeho vhodný přístup důvodem k větší účasti krajaňů na kurzu.

Přepis a vyhodnocení rozhovoru s účastníkem č. 11

Představení účastníka: Šedesátipětiletá krajaňka zdělila lásku k českému prostředí po otci. Respektive až po jeho smrti v roce 1997 a zjištění, že od svých zhruba dvacetiosmi let do konce života otec tajil svůj židovský původ, kvůli kterému emigroval v roce 1939 z Prahy. V Argentině si otec pozměnil příjmení, oženil se s Argentinčkou, mluvil česky jen sporadicky a české tradice udržovali doma jen v podobě knedlíků a jídel s mákem. S krajaňskou komunitou nebyl otec v kontaktu. Účastnice rozhovoru je vysokoškolsky vzdělaná, povoláním zubařka, dosud pracovně aktivní. Kurzů češtiny se účastní od jejich začátku. Již dvakrát získala stipendium české vlády na čtyřtýdenní studijní pobyt českého jazyka v Dobrušce. Rozhovor byl vedený ve španělském jazyce prostřednictvím služby volání přes internet v prosinci 2011. Následuje přepis s překladem autorky do českého jazyka.

Otázka: Můžete mi říct něco o prostředí, ve kterém jste vyrůstala ve vztahu k mateřskému jazyku, mluvili rodiče doma česky, pamatujete se na některé udržované tradice?

Odpověď: *U nás doma ne mnoho ...můj otec doma nemluvil česky (AAA), moje matka byla Argentinčka. Můj otec měl několik českých přátel (ABA). Jediné, co si pamatuju, když telefonoval, bylo: „Jak se daří?“ (AAA) a pak některé tradice jako knedlíky. Měl český*

receptář (AAB), který mám nyní já, je prastarý. On se neúčastnil místních krajských setkání (ACA), protože, tak jak já to cítím, řeknu ti to po pravdě, bylo to tak, že on považoval místní Čechy za lidi velmi prosté lidi. Lidé, kteří sem přišli, byli na tom tam ekonomicky velmi špatně a tady se usazovali v jižní části Buenos Aires, což jsou části velmi chudé a až dodnes tam mají své kluby a centra ve Villa Dominico nebo Valentin Alsina, co jsou části Buenos Aires velmi chudé. A můj otec byl inženýr, on utekl před válkou. Já jsem cítila, že to bylo pro velké sociokulturní rozdíly, že nepotkával spřízněné lidi (ABA, ACA). My jsme žili v Palermu a Belgranu, což jsou hezké čtvrti a nejezdili jsme do jižních čtvrtí.

Protože můj otec nemluvil o tématu války, já jsem se dozvěděla, že je židovského původu až po jeho smrti (AAB). Já jsem byla vychovávána v církevních školách, moje matka taky velmi věřící katolička ...A když jsem se vše dozvěděla, jela jsem do koncentračního tábora v Terezíně a viděla jsem v seznamech jména svých prarodičů. Trpěla jsem, brečela jsem, že mě nemohli utiшит (ACC, CAA). Protože já jsem to tušila. Když zemřel, začala jsem to vše prověřovat. ... a tak jsem začala milovat vše české (AAB, ACC). Začala jsem se účastnit kurzů češtiny, setkání a všeho. Já vím, že většina lidí (krajanů) jsou velmi prostí lidé, ale já navazuji vztahy dobře...Možná, že nebuduju přátelství trvajících mimo společná setkání (ACA), ale v letošním kurzu (2011) jsme měli učitelku ... výbornou, moc oblíbenou, fantastickou (D). A s ní jsme organizovali i souběžné aktivity, které nás ve skupině více sblížily, byly to kurzy vaření (ACB, DBA). Záleží na skupině, ale záleží i na učitelce. Tuto sobotu 14. budeme dělat asado (grilování) u jedné spolužačky. ... S letošními spolužačkami jsme se více spřátelily (ACA). Ale nikdy s nimi nejdu na jinou akci, nesetkáváme se, abychom šly do kina, ne. Ale více jsme se spřátelily, možná někdy něco podnikneme, co by se netýkalo češtiny ...(En mi casa no era mucho ...mi papá no hablaba checo en casa, mi mamá era argentina. Papá tenía uno y otro amigo checo. Lo único que me recuerdo de cuando hablaba por teléfono, era: „Jak se daří?“y después algunas tradiciones como los knedlíky. Él tenía un recetario checo que yo lo tengo, es viejísimo. Él no participaba de las reuniones de los checos de acá, porque yo lo que sentía, yo te digo la verdad, era que él consideraba que la gente checa que estaba acá en la Argentina, era gente muy humilde. Es que la gente que ha venido, ha sido gente que allí estaba economicamente muy mal y aquí iban a la zona sur de Buenos Aires que viste son las zonas muy humildes y al día de hoy tiene sus clubes y sus centros en Villa Dominico o Valentin Alsina que son zonas muy pobres de Buenos Aires. Y mi papá en realidad, él se escapó de la guerra, él era ingeniero. Yo lo que intuía era por una diferencia muy grande a nivel sociocultural y no encontraba gente para él. Nosotros vivíamos en Palermo y Belgrano, son barrios muy lindos y uno no iba a zona sur.... Como mi papá ocultó

todo el tema de la guerra, yo me enterré que mi papá era judío después que murió. Yo fui educada en colegios religiosos, mi mamá muy religiosa también, católica...Y me enterré y me fui a campos de concentración en Terezín y vi en los listados los nombres de mi abuelos. Sufrí, lloré, que no me podían consolar. Porque yo intuía todo esto. Después que murió empecé a averiguar todo, ... y empezó todo mi amor por lo checo. Yo empecé a participar en cursos de checo, de reuniones y todo eso. Yo sé que en general hay gente muy humilde en estos grupos pero yo me relaciono bien.... Por allí no me hago amistades por seguir las afuera de las reuniones fuera de las reuniones pero ahora en el curso de este año (2011) tuvimos una profesora ... excelente, super querida, fantásticas. Y con ella también organizamos cosas paralelas que no hicieron hacernos más amigos en el grupo, fueron clases de cocina. Un poco es el grupo pero un poco es la profesora. Este sábado 14. vamos hacer un asado en casa de una alumna de este curso...Con estas señoras que hicimos este año nos hicimos un poco más amigas. Pero yo nunca para salir a hacer otra actividad, no para encontrarnos para salir al cine, no. Pero nos hicimos más amigas, puede ser que hacemos algo más, una salida que no sea checa....)

Otázka: A ty kurzy vaření byly pravidelné, obohatily Vás ?

Odpověď: *Ne, občasné. Ale díky nim jsme se více poznali (ACA, CAA), z jakých jsme rodin, co jsme dělávali a také mluvíme o jiných věcech. Můj otec naučil vařit něco českého (AAB) mojí matku. A teď je to můj syn, který vaří knedlíky (AAB), protože dědeček ho to naučil. ... víš, že se mají krájet nití? (No, eran esporádicas. Pero en estos momentos nos llegamos a conocer, cuales eran las familias, que actividades tenían y allí hablabamos otras cosas. ... Mi papá le enseñó a cocinar algo checo a mi mamá. Y es mi hijo él que hace los knedlíky porque el abuelo le enseñó a él....sabías, que se cortan con el hilo?)*

Otázka: Vaši nejbližší vás v těchto aktivitách podporují?

Odpověď: *Já mám české občanství (ACC), moji dva synové také, ale oni se moc neúčastní. Ten, kterého беру s sebou je můj tříletý vnuk (AAB, CAB). Musím ti říct, že už dost umí, počítat česky do deseti. A česká hudba mu přijde veselá...Rád chodí na česká setkání, prosí mě: „ Kdy půjdeme na české setkání? “. Už zná ty (vanilkové) rohlíčky, vždycky, když jdeme mě prosí, ať mu koupím. Ohromně si užívá animované obrázky Krtka ... A já si představuju: „ Co by asi říkal můj otec, kdyby viděl to, že pravnuk počítá česky a zdraví dobrý den, jak se máš?“ (CAA). (Yo soy ciudadana checa, mis dos hijos también son ciudadanos checos, pero ellos no participan. Él que sí lo hago participar es mi nietito de tres años. Te cuento que él*

sabe bastante, hasta contar hasta diez en checo. Y le causa mucha gracia la música del el idioma checo...Le gustan las reuniones checas, me pide: „Cuando vamos a una reunión checa?“. Ya conoce estos rohlíčky, él siempre que vamos me pide que le compre de estas. Disfruta enormemente estos dibujitos animados de Krtek...Y me imagino: „Que diría mi papá si viera de esto que el bisnietito cuenta en checo y saluda dobrý den, jak se máš?“.)

Otázka: Pomáhá vám čeština i jinak v životě, souvisí s Vašimi volnočasovými aktivitami ?

Odpověď: Zkontaktovala jsem přítele otce. Ale je pro mě těžké komunikovat (v češtině). Nikdy neumím říct, to co chci s těmi slovy, které znám. Taky **jsem se pustila do znovuzískání jedné vily v Praze (CAA)**, která patřila mým prarodičům. Získali jsme ji zpátky. Mám otcovy výstřižky i školní vysvědčení a mnoho věcí, které jsme našly, až když zemřel. Myslím, že otec přišel (do Argentiny) v roce '39 (1939) bylo mu asi 28 let, on se narodil 1911. On uprchl, jeho bratr také, ale rodiče nechtěli odjet z Prahy, ... Jeho rodiče zabili a příbuzné také. Někteří příbuzní přežili a jsou rozptýleni po celém světě. (Me contacté con amigos de mi papá checos. Pero a mí me cuesta comunicarme. Nunca puedo decir lo que quiero con estas palabras que tengo. Yo me encargué también de recuperar un chalét en Praga, era de mis abuelos. Lo recuperamos. Tengo recortes de mi papá, hasta las calificaciones del colegio y un montón de cosas que encontramos después que él murió. Creo que vino en el año '39, ..., habrá tenido 28 años, era del 1911. Él se escapó, el hermano también pero los padres no quisieron salir de Praga, ... Los mataron a los padres y los familiares también. Algunos familiares sobrevivieron y están dispersados por todo el mundo.)

Otázka: Co ještě Vám přináší účast na kurzu češtiny?

Odpověď: Je to dobré místo pro poznávání lidí...Chodím tam moc ráda. **Učitelka je velmi důležitá (D)**, protože předchozí ...asi byla velmi dobrou profesorkou, ale nebyla moc oblíbená. Já jsem nikdy proti ní nic neřekla, ale přestala jsem chodit na kurz, protože mi nevyhovovala. Popsala tabuly novými slovíčky, když jsme přišli, museli jsme si je opsat a napříště jsme museli znát význam, umět je napsat a používat. Pro mě to bylo příliš a neměla jsem chuť opakovat slovíčka opisováním. Navíc bych tato slovíčka nikdy nepoužila. Například jsme probírali téma rybaření. **Pro mě to bylo příliš námahy (BBB)**, protože **já jsem, jsem ... je mi 65 let (CAC)**. ... **Některé profesorky lidi vystraší (D)**. Oni mají pak strach mluvit, protože mají velké nároky. Připomínalo mi to dobu dětství. **Mě se líbí, když se učíme pomalu (BBA)**. ... **Mě by bavilo dělat rozhovory v češtině (BBA)**. Přestala jsem chodit, protože jsem se zpožďovala, neboť jsem neměla chuť se učit. Ale celkově **jsem moc dobrá začka češtiny**

(CAC). Vždycky říkám učitelkám: „Já neumím mluvit“. Ale **ony mě říkají, že ano, že umím (DAA)**, že toho hodně znám y spoustu věcí, ... ale stejně mě nepřesvědčí. Ted' uvidím, jestli se znovu přihlásím, abych jela do Dobrušky. Nevím, jestli budou šance, ale velmi by se mi to líbilo. Každý den je výuka, výlety. **Odtamtud mám spoustu přátel (CAA)** ... se kterými udržuji alespoň kontakt přes mail. **Z kurzu češtiny jsem nadšená, nadšená (BBB)**. Nevím, jestli existuje nějaká metoda k ulehčení konverzace, to nevím. Já **mám ráda i čtení v češtině (BBA)**. Znáám hodně z gramatiky, mám celkem širokou slovní zásobu, ale když chci číst český deník, špatné, vidíš, nevím nic. Chybí mi hodně. ... Už jsem byla dvakrát v Dobrušce ... když jedu odtamtud a vždycky zůstanu ještě nějaký čas v **Praze, mám jí velice ráda (CAA)**. A neztratím se, mluvím v obchodě, žádám to, co chci, ... pak zapomenu všechno, když jsem tady. ... Já se ted' na víc jak měsíc a půl neodvážím odjet z Buenos Aires. **Stýskalo by se mi po synech, vnucích, mé matce, která žije (CAB)**. (Es buen lugar para conocer gente checa.... Yo voy muy contenta. Y es muy importante la profesora, porque antes ... ella probablemente era muy buena profesora, pero no era muy bien recibida. Yo nunca dije nada de ella pero dejé de ir a las clases porque no me resultaban. Ella llenaba el pizarón con las palabras nuevas, cuando uno entraba tenía que copiarlas y para la vez siguiente tenía que saber el significado, saberlas escribir y saberlas usar. Para mí es demasiado y no tenía ganas de estar repitiendo las palabras y escribiendo las. Y además no iba nunca a usar estas palabras. Por ejemplo un tema era la pezca. Para mí era tanto el esfuerzo, porque yo soy, soy...tengo 65 años. Algunas profesoras les asustan a la gente. Tienen miedo de hablar porque les exigían. ... Me acordaba mi infancia. ... Me encanta cuando uno va aprendiendo de a poco. ... Sí me encantaría de poder tener dialogos checos. Dejé de ir porque me atrasaba como no tenía las ganas de estudiarlo. Pero en general yo soy muy buena alumna en checo. Yo les digo a las profesoras: „Hay no puedo hablar“. Pero ellas me dicen que sí, que puedo, que sé mucho y un montón de cosas...pero igual no me convencen. Ahora voy a ver si me postulo de nuevo para ir a Dobruška. No sé que posibilidades habrá, pero me encanta. Todos los días hay clases, paseos. De allí sí me hice una buena cantidad de gente amiga ... que perdura por lo menos la comunicación por mail. ... El curso de checo a mí me encanta, a mí me encanta. No sé si habrá un metodo que nos pueda facilitar la convercación, eso no sé. A mí me encanta aunque sea leer en checo. Yo sé bastante de gramática, tengo vocabulario bastante amplio pero si quiero lleer un diario en checo mal, viste, no sé nada,, me falta mucho. ... Yo ya fui dos veces a Dobruška ... cuando salgo de allí y siempre me quedo un tiempo en Praga, me encanta. Y me las areglo, hablo en los negocios, pido lo que quiero, ... después me olvido

todo cuando estoy acá. ... Yo por ahora más de un mes y medio no me animo de irme de Buenos Aires. Extraño a mis hijos, a mis nietos, mi mamá que vive.)

Otázka: Je zajímavé, že ve Vašem případě se přenesla láska k češtině i kultuře z otce na dceru a to i přesto, že se doma česky nemluvílo.

Odpověď: *Nevím, je vidět, že něco mi otec předal. A nebo to je díky **mojí velké lásce k otci (AAB, CAB)**. Potom zemřel, a je jasné, že to co **nejvíc lituji ve svém životě je, že jsem nikdy nemohla mluvit (AAB)**, aby on mi vyprávěl jaké byly poslední momenty v Praze ... jestli věděl, že jeho rodiče zabili, kdy, v jaké situaci, jestli něco věděl. To bylo tajemství, které on nikdy nevyprávěl. Ale já jsem to tušila. Protože jasně, vrstevníci, když jsem byla adolescent, mi říkali, že byl Žid a že utekl před válkou. Já jim říkala, že ne. ... On měl svou poštovní příhrádku na Hlavní poště a dopisy, které si posílal se svými příbuznými, kteří přežili, a s přáteli, nikdy nechodili k nám domů. Když zemřel můj otec, tak po měsíci, byla hromada dopisů na jídelním stole. A moje máma řekla: „Cris, podívej, jsou tu ty dopisy. Jestli chceš odnes si je, protože nikdo o ně nemá zájem. A tak jsem začala, **dala jsem dohromady všechny dopisy (AAB, CAD)**, začala jsem se spojovat se všemi a začala jsem skládat trochu ten příběh. Ve skutečnosti jen já se zajímám. Můj mladší bratr také trochu, ale on se narodil roku 1955 y nemá nárok na potvrzení státního občanství, on ho nemá, také se moc neúčastní. ... co jsem také zjistila v Dobrušce, že většina dětí a vnuků Čechů, kteří tam byli, nevěděli nic o historii rodičů, prarodičů. **Jakoby šlo o hrozný blok (CAA)** ... (No sé, se ve que mi papá algo me transmitió. O por el gran cariño mío hacia papá. Después murió y obviamente lo que más lamento en mi vida es que nunca pude hablar, que él me cuente, cómo fueron los últimos momentos allí en Praga, ... si habrá sabido mi papá que los mataron a sus padres, cuando, en que situación, si habrá sabido algo. Y eso fue un secreto que él no contó. Pero yo sospechaba. Porque claro, gente de mi edad cuando era adolescente me decían que era judío y se escapó de la guerra. Y yo les decía que no. ... El tenía su casilla en el Correo Central y las cartas que se mandaba con su familia, los que quedaron o amigos, no llegaban a mi casa. Cuando murió mi papá, después de un mes, había una pila de cartas sobre la mesa de comedor. Y mi mamá me dijo: Cris, mirá, había todas estas cartas, si quieres llevatelas, porque a nadie le interesa. Y allí empecé yo, junté todas las cartas, empecé a comunicar con todos y fui armando un poco la historia. En realidad soy la única interesada. Mi hermano más chico por allí también, pero él nació en el 1955 y no puede acceder a la ciudadanía checa, él no la tiene, tampoco participa mucho. ... lo que también en Dobruška me enteré que*

la mayoría de los hijos o nietos de checos que estaban allí, no sabían nada de la historia de sus padres, de sus abuelos. Como que se caracterizaba por un bloqueo terrible, ...)

Otázka: Jak už jste říkala, Vy toužíte dozvědět se rodinný příběh.

Odpověď: *Nevíš, kolik jsem toho nachodila. Obešla jsem všechny adresy z dokumentů mého otce, abych viděla, že ještě existují a jestli tam bydleli. Já jsem to chtěla vidět, v Muzeu holokaustu byla adresa, odkud odvedli mé prarodiče. ... A co **opravdu lituji, že nemůžu mluvit se svým otcem. To je jedna z nejhorších věcí, že on už zemřel** (AAB, CAA). Já bych chtěla mluvit o všem. ... On to totiž tajil celý zbytek života. Podle toho, co mi vyprávěl bratranec, on mu říkal, že měl takový strach, že mu zabijí jeho novou rodinu, že jsme se ani nedozvěděli, když ho přijeli navštívit z Izraele. Řekl jim, že nás nemůžou ani vidět, ani se k nám přiblížit. Zřejmě se nezbavil strachu z persekuce. Lituji, že se mnou otec nemohl mluvit, protože já bych mu rozuměla. A nikdy, vždycky to skrýval. Zemřel v roce 1997 a tak **až v dospělosti jsem se dozvěděla, že můj otec byl Žid a začaly všechny mé pochybnosti** (ACC). Samozřejmě, já zůstávám věrná víře, ve které jsem byla vychována. ... **s láskou ke všemu českému** (CAA). Kéž dostaneme dobrou učitelku a kéž bych mohla jet do Dobrušky. Těšilo mě a šťastný nový rok ! *(No sabes lo que anduve. Recorrí todas las direcciones de los papeles de mi papá para ver si quedan si allí habían vivido. Yo querría ver, en los libros del Museo de holocausto estaba la dirección de donde sacaron a mis abuelos ...Y lo que lamento es no poder hablar con mi papá. Es una de las peores cosas que él ya murió. Yo quisiera es poder hablar todo. ... Es que él ocultó todo el resto de su vida. Según lo que me contó mi primo él le había dicho que era tanto el terror de que le maten a su nueva familia que ni nos enterramos cuando vinieron a visitarlo de Israel. Les dijo que no nos podían ni ver ni acercarse. Le habrá quedado el temor de la persecución.**

Lamento que mi papá no pudo hablar conmigo que yo le hubiera entendido. Y nunca, siempre lo ocultó. Murió de 1997 y yo de grande me entero que mi papá era judío y empiezo con todas mis dudas. Claro, yo sigo con la religión que me formé. ... con un amor por lo checo.

Ojalá nos toque una profesora buena y ojalá pueda ir a Dobruška.

Un gusto y šťastný nový rok !)

Analytický souhrn dat z rozhovoru, kategorizace klíčových tvrzení

Seznam kódů	Datové úryvky, indikátory
AAA) Mluvil se česky	<i>otec doma nemluvil česky; když telefonoval, bylo: „Jak se daří?“ ;</i>

AAB) Kulturní přenos	<i>český receptář; nemluvil o tématu války, já jsem se dozvěděla, že je židovského původu až po jeho smrti; Když zemřel, ... začala milovat vše české; otec naučil vařit něco českého; můj syn, který vaří knedlíky; беру s sebou je můj tříletý vnuk; mojí velké lásce k otci; nejvíc lituji ve svém životě je, že jsem nikdy nemohla mluvit; dala jsem dohromady všechny dopisy; opravdu lituji, že nemůžu mluvit se svým otcem. To je jedna z nejhorších věcí, že on už zemřel;</i>
ABA) Izolace rodiny, postavení menšiny	<i>otec měl několik českých přátel; velké sociokulturní rozdíly, že nepotkával spřízněné lidi;</i>
ACA) Sdílení, podpora	<i>On se neúčastnil místních krajských setkání; velké sociokulturní rozdíly, že nepotkával spřízněné lidi; nebuduju přátelství trvající mimo společná setkání; více spřátelily; díky nim jsme se více poznali;</i>
ACB) Aktivizace komunity	<i>sblížily, byly to kurzy vaření;</i>
ACC) Národní identita	<i>Trpěla jsem, brečela jsem, že mě nemohli utišit; Když zemřel, ... začala milovat vše české; Já mám české občanství; v dospělosti jsem se dozvěděla, že můj otec byl Žid a začaly všechny mé pochybnosti;</i>
BAA) Vzdělávání imigrantů, doplňovací školy	
BBA) Kurz češtiny – motivace, očekávání	<i>Mě se líbí, když se učíme pomalu; Mě by bavilo dělat rozhovory v češtině; mám ráda i čtení v češtině;</i>
BBB) Vnímání kurzu	<i>Pro mě to bylo příliš námahy; Z kurzu češtiny jsem nadšená, nadšená;</i>
CAA) Čeština jako životní pomoc, uspokojení, radost	<i>Trpěla jsem, brečela jsem, že mě nemohli utišit; díky nim jsme se více poznali; Co by asi říkal můj otec, kdyby viděl to, že pravnuček počítá česky a zdraví dobrý den, jak se máš? “; jsem se pustila do znovuzískání jedné vily v Praze; Odtamtud mám spoustu přátel; Praze, mám ji velice ráda; Jakoby šlo o hrozný blok; opravdu lituji, že nemůžu mluvit se svým otcem. To je jedna z nejhorších věcí, že on už zemřel; s láskou ke všemu českému;</i>
CAB) Sociální opora (v Arg., příbuzní v ČR)	<i>beru s sebou je můj tříletý vnuk; Stýskalo by se mi po synech, vnucích, mé matce, která žije; mojí velké lásce k otci;</i>
CAC) Sebepojetí, subjektivní pojetí stáří	<i>já jsem, jsem ... je mi 65 let;. jsem moc dobrá začka češtiny;</i>
CAD) Trávení volného času	<i>dala jsem dohromady všechny dopisy;</i>
D) Role osobnosti učitele	<i>učitelku ... výbornou, moc oblíbenou, fantastickou; Učitelka je velmi důležitá;</i>

	<i>Některé profesorky lidi vystraší;</i>
DAA) Učitel pomáhající	<i>ony mě říkají, že ano, že umím;</i>
DBA) Učitel aktivizující	<i>sblížily, byly to kurzy vaření;</i>

Interpretace dat:

Rodinný příběh účastnice je odlišný od těch většinových, přesto ne ojedinělým ani v Argentině ani v české krajanské komunitě. Prezentovaný vřelý citový vztah účastnice k českému prostředí je umocněn skutečností, že se o pravém původu, resp. náboženském vyznání otce, dozvěděla až jako dospělá po jeho smrti. Odhalení tajemství identity otce a rodinné historie účastníci velice zajímá a dojíká a je velkým impulzem k jejím aktivitám, včetně účasti na kurzech češtiny a cestách do České republiky. Přestože si je vědoma jistých předsudků či otažitosti vysokoškolsky vzdělaného otce vůči ostatním členům krajanské komunity a v dětství se krajanských setkání neúčastnila, sama se nyní ráda s komunitou schází a aktivně zapojuje i svého vnuka. S ostatními krajany se ale mimo spolková setkání nepřátelí, i když cítí větší sblížení se spolužačkami z posledního ročníku kurzu češtiny. A to i díky osobnosti učitelky a jejích komunitu aktivizujících schopností. Účastnice si uvědomuje význam role osobnosti učitelů. Jejich podpora a ocenění jí pomáhají. Uspokojení a radost jí přinášejí i organizované neformální mimoškolní setkání se spolužáky. Uvádí konkrétní očekávání i příklady svých zklamání z kurzu češtiny. Sama se umí též ocenit, i když si ve spojitosti s tradičním a „akademickým“ typem vzdělávání uvědomuje své limity související s věkem. Účastnice má dobré sociální zázemí, cítí oporu ve své rodině.

Přepis a vyhodnocení rozhovoru s účastníkem č. 16

Představení účastníka: Narodil se v Argentině, je mu 73 let. Jeho rodiče pocházeli z Československa, odkud emigrovali do Argentiny. Usadili se v zemědělské oblasti v provincii Chaco, v blízkosti města Presidencia Roque Sáenz Peña, kde respondent v mládí navštěvoval Československou doplňovací školu T.G.Masaryk (*viz. s.....*). Účastník je prostředním ze tří sourozenců. Je vysokoškolsky vzdělaný, pracoval jako chemický inženýr, byl profesorem na universitě. Z prvního manželství s Argentinkou španělsko-italského původu má dvě dcery a syna, který žije v současné době s rodinou v Praze. Účastník má 4 vnoučata. Je podruhé ženatý s Češkou, kterou poznal na kurzu češtiny v Buenos Aires. Přestože je již důchodcem, je zároveň ředitelem soukromé firmy. Vede aktivní život, je čínorodý, hraje golf, a jak sám říká: „nemám zkušenost volného času“. Kursů češtiny se účastnil v letech 2004 – 2007/8.

Rozhovor byl vedený v českém jazyce. I přes omezené užívání mateřského jazyka respondentem, jisté jazykové opotřebení a dominanci španělštiny v běžné komunikaci, udržuje si dostatečné vyjadřovací schopnosti. Přepis byl proveden dle záznamu rozhovoru ze dne 28.července 2011, bez lingvistických oprav. Podle názoru autorky jde o zdůraznění autentičnosti, aniž by bylo ubráno na srozumitelnosti.

Otázka: Jak dlouho chodíte, nebo jste chodil, na kurs češtiny v Buenos Aires ?

Odpověď: *No,...už nechodím na kurz češtiny, ale chodil jsem,..já si myslím, kolem 5 roků nebo 4 roky.*

Otázka: Kdo z Vašich předků byl českého původu?

Odpověď: *Tak otec a matka. Otec a matka přijeli do Argentiny svobodní, oba. A se vzali v Argentině. A já jsem se narodil v Argentině.*

Otázka: A mluvili jste doma česky?

Odpověď: *Jedině. **Jedině česky (AAA).** A třeba mě se stalo, když jsem měl první rok školy, tak jsem musel opakovat, dvakrát, poněvadž jsem neuměl mluvit španělsky.*

Otázka: A Vaši rodiče se naučili španělsky?

Odpověď: *No jo, ale my jsme, ... to bylo něco zvláštního a to se stalo moc Čechům v Argentině. Oni byli zemědělci. No tak otec byl zubař, ale všeci Češi chtěli mít půdu a všeci si koupili půdu a pěstovali bavlnu. To je něco jinšího tam v Argentině a v Chacu, kde jsme byli my, nebo v Buenos Aires. Je to jinačí než tady v Čechách nebo na Moravě, my jsme původem moraváci, kde lidi, co pracují na půdě, bydlí ve vesnicách, tak jsou dohromady. Tam ne, tam je barák a **kilometr nebo dva kilometry není nikdo (ABA)**, kde zase je druhý statek, a tak dále. Tak my jsme byli jenom doma a mluvili jsme s matkou česky a někdy taky jsem uměl nějaké slovo guaraní, to je ta indiánská řeč, poněvadž přicházeli tam pracovat, ne indiáni, ale Correntinci a Paraguayci, kteří mluví guaraní.*

Otázka: A kdy se čeština vytratila z Vašeho života?

Odpověď: *Tak čeština se vytratila z mého života když jsem pochopitelně odešel od mateřskej,...z domova. My jsme tam měli,...jak Češi potřebovali posílat jejich děti někam, a bylo jich moc. Ta společnost česká byla veliká, tak udělali takový veliký penzionát, tomu tak nazvali **Českou školou** (Československá doplňovací škola T.G.Masaryk – pozn.autorky).*

(BAA) A v tom penzionátu my jsme bydleli až do skončení základní školy. A tam jsme měli učitele. Učitele, kterého nám posílali tenkrát z Československé republiky. Ten učitel tam byl asi až do roku, já bych řekl, padesát (1950) nebo dvaapadesát (1952). Přes válku tam zůstal. A potom skrz politických důvodů přestal se posílat odtud učitel. Pak v měšťance a na univerzitě jsem pochopitelně neměl žádný styk s češtinou. No tak my jsme chodili do španělské školy, kterou jsme měli přilepenou k našemu penzionátu. Ráno jsme byli ve španělské škole a odpoledne jsme měli hodinu česky.

Otázka: Co dělali Vaši rodiče, když byli ve Vašem věku?

Odpověď: *Rodiče bydleli, skončili život, ve městě. To je tam takové největší město tej kolonie české se jmenoval Presidencia Roque Sáenz Peña. To je takové dlouhé jméno, tak my říkali Sáenz Peña nebo Peña. No tak měli důchod, pochopitelně, v tomto věku, kterej mám já. Představte si, že tenkrát lidi,...to myslím, že tady bylo taky,.. ale bylo v Argentině a na celém světě,.. chodili, **když měli léta důchodu, tak šli do důchodu. V současné době, normální lidi pracují dále.** Za jedno důchod je malý, a za druhý osobně si myslím, že **když pracujete, tak to dělá dobře mozku a tělu.** (CAC)*

Otázka: Jako důchodce, který pracuje, asi nemáte pocit přebytku volného času?

Odpověď: *Já si myslím, že všechno se musí mět zkušenost. **Já nemám zkušenost volného času (CAD),** tak nevím, jestli to je dobré nebo ne. Já vím, když mám někdy volný čas, tak se nudím a musím něco dělat. Je to možná, že kdybysem nepracoval formálně, tak bych něco dělal, aby ten čas mě nenudil.*

Otázka: Jste smířen se svým věkem nebo se cítíte pořád mlád?

Odpověď: *Smířený se svým věkem? Samozřejmě. To je nejvíc praktický. Já jsem praktický člověk, já jsem inženýr. Člověk musí být smířený. Proč bych nebyl smířený? To není žádná výhoda. Já si myslím, být smířený, to je nejlepší.*

Otázka: Kdybychom život přirovnali k hodinám. V kolik hodin života se cítíte být?

Odpověď: *Když se mě ptají, **kolik roků mám, tak říkám tak patnáct, dvacet.** (CAC) Poněvadž těch 73 už jsem měl. A kdyby to bylo v hodinách, tak bych řekl, tak jsem, ... já ještě vydržím, myslím si, ... v padesáti minutách nebo padesát tři, čtyři minuty,...no, padesát řeknu.*

Otázka: Žijete sám?

Odpověď: *Já žiju s jednou bývalou mojí učitelkou.(CAB) Ale jenom půl roku, poněvadž ona žije polovičku roku v Argentině a polovičku tady, vždycky v létě. Nelíbí se jí zima. Tak jsem půl roku sám. Já jsem monogam, říkám.*

Otázka: A máte vnoučata?

Odpověď: *Mám. Já bydlím v Buenos Aires. Ne v centru, protože to je strašné, nýbrž v okolí Buenos Aires. To je předměstí, v Hurlingamu mám velký dům, tam jsem žil a začal pracovat a jsem jel do továrny, ve fabrice, kde jsem jeden z vedoucích. Ale teď se mi nechce tak dlouho jezdit, tak mám dva byty. Od pondělka do pátku jsem v Quilmesu, to je místo, kde pracuju. A v sobotu a nedělu jsem v Hurlingamu a tam hraju golf.(CAD)*

Otázka: A vnoučata bydlí blízko?

Odpověď: *Mám dvě dcery. Jedna dcera bydlí se mnou v tym domě. A druhá dcera má dvě taky dcery, tam mám dva vnoučky, a bydlíme 30 metrů od sebe.(CAB) V druhém domě, ale blízko. A potom mám vnoučata tady v Praze. Tady mám syna, který přišel na turistický výlet a zůstal tady. A teď mám tady v Praze dvě vnoučata, malú a malý.*

Otázka: Jak se Vaše děti koukali na to, že jste se rozhodl zapsat do kurzu češtiny?

Odpověď: *Já si myslím, že moje děti velice respektují moje rozhodnutí. Nikdy mě nekritizují. Já si myslím o sobě, že jsem rozumný člověk. (CAC) A já jsem měl svoje důvody, abych šel do toho kurzu češtiny. Když jsem začal ty kurzy, tak představte si, to bylo nějakých 40 roků, co jsem nemluvil česky. Chtělo se mě mluvit česky. Chtěl jsem slyšet ten jazyk (BBA). Vůbec jsem si nemohl představit, jestli si tu češtinu vzpomínám nebo ne. No ale skoro jsem rozuměl dobře tu češtinu a se mi ta čeština spravila a byl jsem rád (CAA). Já vím, že ta čeština ekonomicky nebo k něčemu, ...mě není k ničemu. Ale je dobré v mojím životě (CAA). Je to taková věc, kterou cítím od malička (AAB), poněvadž jsem se narodil, ...přestože jsem Argentinec (ACC), ... ale ta kultura česká ta byla ve mně (AAB). To byla transmise od mých rodičů. Tak když začaly ty kurzy v Buenos Aires, tak jsem začal chodit.*

Otázka: Dlouho jste se tedy nerozmýšlel, když jste se dozvěděl o kurzech, a přihlásil se.

Odpověď: *Ano, hned jsem se přihlásil.*

Otázka: A co Vás na výuce češtiny nejvíce uspokojuje?

Odpověď: **Mluvit a slyšet mluvit česky (BBA).** *Ona ta gramatika se mně moc nelíbí, moc jsem jí neštudoval normálně. Bohužel aj teď normálně píšu česky, ale mám veliké chyby ortografické. Mně to moc nevadí. Ale co jsem chtěl, mluvit a poslouchat mluvit česky. To mi dělalo dobře (CAA).*

Otázka: A získal jste kromě jazykových znalostí ještě něco?

Odpověď: **Moc ne. Jiné ne. (BBB)** *Tak možná, co jsme získali, bylo jednu věc, která pro mě,...já jsem tak jako objektivní observát, ... objektivní pozorovatel. Bylo to, že ty učitelé české, co tam byli, tak nebyli jenom pro nás učitelé. Byli takový jako,... v takovém velkém městě jako je Buenos Aires, tak vůbec ty Češi se neznají. A najednou začali jsme se poznávat mezi námi (ACB), ty Češi co jsou. Tak já bych řekl, ty učitelé nebyli jenom učitelé, ale byli takové katalyzátory, které pomohli ty Češi shromáždit se (DBA). Třeba měli jsme tam jedenkrát divadlo. A takové věci, které byly zajímavé. Je tam spolek Čechů. Dělají tam tance české a tak dále, ale nemluví česky. A já si myslím, že ta národnost, myslím si já, je hlavně jazyk. Ztratí se jazyk, tak pomali se ztratí všechny ten přitah tej národnosti k tej původní vlasti,(ACC) který třeba já jsem osobně měl. Já se cítím Argentinec, já jsem Argentinec, ale vím, že tady pocházím odtud' a taky se cítím Slovan. (ACC) Když jsem byl malý, tak otec vždycky mluvil o tých Slovanů (AAB) a mluvil o panslovanismu a o tom veliký národ slovanský. První knížky, co jsem četl na farmě, to byli knihy, který otec četl a to byl Dostojevský, Tolstoj a slovanský spisovatelé. Byli Rusi, ale jsou to Slovani, jako my.*

Otázka: Už jste zmínil krajanskou komunitu. Myslíte, že má kurz češtiny pozitivní dopad na krajanskou komunitu v Buenos Aires?

Odpověď: *Jistě. To jsem chtěl říct. To si myslím, že měli dobrý ten vliv. (ACB)*

Otázka: A setkávali jste se i mimo vyučování se spolužáky?

Odpověď: *Ne. Tyto učitelé, který byli v Buenos Aires, taky byli v menších městách, třeba v Sáenz Peña. A tam to bylo jinačí. To Sáenz Peña je město, co má padesát, šedesát tisíc obyvatel. Je to malé město, když to přirovnáváte k Buenos Aires. Tak oni už se znali předtím. Skutečně jim to pomohlo, aby se nějak shromážděli, aby měli nějaký objekt společný tý Češi. A v Buenos Aires těžko. (ACA) To učitelé se snažili, abychom byli dohromady.(DBA) Dělali jsme divadlo a besedy, vždycky v sobotu jedenkrát za tři nebo dvě soboty, aby se ty Češi*

shromáždili. Tam jsme **jedli černý chléb s kmínem (AAB)**. Říkám si, že byli jsme, ... ale **ne víc než to. (ACA)**

Otázka: Já vám mnohokrát děkuju za rozhovor. Byl pro mě velice přínosný. Chtěl byste ještě něco doplnit?

Odpověď: Já vám něco řeknu. Já totiž, když jsem skončil univerzitu, to jsem Vám neřekl, ... a to na mě taky učinilo,...tak když jsem skončil univerzitu, tak jsem měl stipendium tady v České republice, to ještě bylo Československo, v roce šedesátem. A byl jsem tady dva roky. Tak tady jsem mluvil česky. Tady normálně, cizinci když tady přicházeli a šli do tej univerzity, to bylo za komunismu a ta byla Univerzita 17.listopadu, ... já nevím, jestli existuje ta univerzita,...asi ne. Tak to byla univerzita zvláště pro cizince a oni měli takové místo v Dobrušce, kde ty studenti, co neuměli česky, chodívali. A já jsem přímo přijel sem, jsem nemluvil česky předtým nějakých dvacet nebo pětadvacet roků a začal jsem mluvit česky a jsem ani do Dobrušky nešel a přímo jsem šel do fakulty, tak jsem tu češtinu znal. Hlavně slyšet. Těžko mluvit, a i teď těžko mluvím česky, ale rozuměl jsem. Jsem chemický inženýr, tak jsem tady dělal nějaký kursy umělé vlákna. Potom jsem nepokračoval s tím, začal jsem něco, co se mi víc líbilo. My máme závod, ve kterým děláme inženýrství a stavíme takové instalace chemické. Tak, **inženýr myslí jako inženýr. (CAC)**

Analytický souhrn dat z rozhovoru, kategorizace klíčových tvrzení

Seznam kódů	Datové úryvky, indikátory, úč.č. 16
AAA) Mluvil se česky	Jedině česky;
AAB) Kulturní přenos	cítím odmalička; ta kultura česká ta byla ve mně; otec vždycky mluvil o tých Slovanů; jedli černý chléb s kmínem;
ABA) Izolace rodiny, postavení menšiny	kilometr nebo dva kilometry není nikdo;
ACA) Sdílení, podpora	v Buenos Aires těžko; ne víc než to;
ACB) Aktivizace komunity	začali jsme se poznávat mezi námi; dobrý ten vliv;
ACC) Národní identita	jsem Argentinec; národnost, myslím si já, je hlavně jazyk. Ztratí se jazyk, tak pomali se ztratí všechny ten přitah tej národnosti k tej původní vlasti; Já se cítím Argentinec, já jsem Argentinec, ale vím, že tady pocházím odtud' a taky se cítím Slovan;
BAA) Vzdělávání imigrantů, doplňovací školy	Českou školou;
BBA) Kurz češtiny – motivace, očekávání	Chtělo se mě mluvit česky. Chtěl jsem slyšet ten jazyk; Mluvit a slyšet mluvit česky;
BBB) Vnímání kurzu	Moc ne. Jiné ne.

CAA) Čeština jako životní pomoc, uspokojení, radost	<i>a byl jsem rád; je dobré v mojím životě; To mi dělalo dobře.</i>
CAB) Sociální opora (v Arg., příbuzní v ČR)	<i>žiju s jednou bývaloj mojí učitelkou; dcery...bydlí se mnou...bydlíme 30 metrů od sebe;</i>
CAC) Sebepojetí, subjektivní pojetí stáří	<i>když měli léta důchodu, tak šli do důchodu. V současné době, normální lidi pracují dále... když pracujete, tak to dělá dobře mozku a tělu; kolik roků mám, tak říkám tak patnáct, dvacet; jsem rozumný člověk; inženýr myslí jako inženýr.</i>
CAD) Trávení volného času	<i>Já nemám zkušenost volného času; hraju golf;</i>
DAA) Učitel pomáhající	
DBA) Učitel aktivizující	<i>učiteli, ale byli takové katalyzátory, které pomohli ty Češi shromáždit se; To učiteli se snažili, abychom byli dohromady.</i>

Interpretace dat:

Z vyprávění účastníka lze vyvodit přímý vliv prostředí původní rodiny na vztah k českému jazyku. Nebýt intenzivního kulturního přenosu v dětství, umocněného prostorovou izolací rodiny vůči majoritní argentinské společnosti, nezakořenila by mateřská řeč v jedinci do takové míry. Organizovaný komunitní život v době mládí respondenta byl dalším pozitivním faktorem pro udržení národního povědomí a jazyka v době zahájení základní školní docházky. Pocit národní identity účastník dává do souvislosti především s jazykem. On sám se cítí být Argentincem i Slovanem, potažmo Čechem. Je zajímavé, že primárně nevnímá vliv kurzu češtiny na kvalitu svého života a osobní sebepojetí. Je to způsobené jednak jeho dobrým sociálním zázemím, oporou od potomků a manželky a aktivním způsobem života. On sám považuje za důležité, že ačkoliv je v důchodovém věku je stále vedoucím pracovníkem soukromé firmy a má volnočasovou zálibu, golf. Se stářím se vyrovnává konstruktivně, je si vědom svých výkonů a budoucích vyhlídek. Přes zjevnou racionalitu v uvažování prezentuje pozitivní dopady účasti na kurzu češtiny na emocionální úrovni a sentimentální vztah k mateřskému jazyku. Účastník explicitně nevnímá sociálně pedagogický rozměr kurzu češtiny a jeho dopady na osobní život, nicméně je zřejmé, že latentně na jeho psychiku kladně působí. Uznává jasnou sdružující funkci učitele pro krajskou komunitu, nicméně je skeptický k dalšímu osobnímu sbližování jedinců uvnitř komunity, především z důvodů velké rozlohy hlavního města.

Přepis a vyhodnocení rozhovoru s účastníkem č. 18

Představení účastníka: Účastnicí je 66letá důchodkyně. Oba její rodiče byli českého původu a seznámili se na krajanském setkání. Češtinu užívali především její prarodiče, od nichž znala základní běžné výrazy. Po smrti rodičů několik desítek let čeština zmizela z jejího života. Od roku 2007 navštěvuje kurzy češtiny se svou mladší sestrou, která český jazyk neznala téměř vůbec.

Rozhovor byl vedený ve španělském jazyce. Následuje přepis s překladem autorky do českého jazyka.

Otázka: Můžete mi říct něco o prostředí, ve kterém jste vyrůstala ve vztahu k mateřskému jazyku?

Odpověď: *Pocházím z rodiny, která vzešla z jedné taneční zábavy v českém klubu ve Villa Devoto, čtvrti hlavního města Buenos Aires. Moje matka přijela do země jako pětiletá a můj otec byl zplozen v Modré u Velehradu, ale narodil se v Argentině. Ti, co zachovali jazyk byli moji prarodiče (AAA), ale já, stejně jako můj starší bratr jsme znali to každodenní (AAB). Neznali jsme nic z gramatiky, ani slovesa. A moje mladší sestra, která chodí na kurz, skoro nic. Takže mám velkou radost z jejího pokroků (CAB). Jediné tradice, které udržovali, byly nedělní obědy (AAB). (Provengo de una familia formada de un encuentro bailable en el club checo de Villa Devoto, en la capital de Buenos Aires. Mi madre llegó al país con 5 años y mi padre fue engendrado en Modrá u Velehrad pero nació en Argentina. Por lo tanto los que aportaron el idioma fueron mis abuelos, pero yo al igual que mi hermano mayor sabíamos lo cotidiano. No conocíamos nada de gramática ni de verbos. Y mi hermana menor, que hizo el curso, casi nada. Cosa que a mí me alegra muchísimo su logro. Las comidas que hacían generalmente los domingos eran las únicas tradiciones que tenían.)*

Otázka: Účastnili se vaši rodiče často krajanských setkání? Chodila jste do české školy?

Odpověď: *Znali několik rodin krajanů, kteří se sem tam scházeli, ale postupně ti nejstarší umírali. Dnes žije pouze kmotra mého bratra, ale nemluvíme s ní česky, když jí navštěvujeme. Pamatuji si, že v mých 15 letech jsme se zúčastnili taneční zábavy s tradičním jídlem v českém klubu v Olivos. Nikdy jsem v té době nechodila do české školy (BAA), až od roku 2007 s mojí sestrou. (Tenían varias familias de paisanos que se visitaban cada tanto, pero los mayores fueron muriendo. Hoy en día solo tenemos la madrina de mi hermano, pero no hablamos el idioma cuando la visitamos. Y recuerdo a mis 15 años que asistimos a un baile con las*

típicas comidas en el club checo de Olivos. Y no nunca tuve en esa época escuela de idioma checo, recién lo hice con mi hermana en el año 2007.)

Otázka: Jakou máte národnost nebo jakou cítíte ve svém srdci?

Odpověď: *Moje **národnost je argentinská (ACC)**, ale uchovávám ve svém srdci velmi důležité místo pro všechno české (ACC). Přes internet čtu zprávy Radia Praha, které se můžou číst ve španělštině, navíc kurz výuky češtiny. Všechno mě zajímá, ale moje kapacita pro vstřebání je velmi pomalá. To jsou ta léta, co mám (CAC). Není to tak lehké jako když je jeden mladý. (Mi nacionalidad es argentina, pero guardo un espacio muy importante en mi corazón de todo lo checo. Leo por internet el Diario Radio Praga, que tiene la posibilidad de leer en español, además el curso para aprender el idioma. Todo me interesa, pero mi capacidad de asimilación es muy lenta. Son los años que tengo, no es fácil como cuando se es más joven.)*

Otázka: Jste již v důchodu?

Odpověď: *Ano, jsem v důchodu od roku 2005. (Sí, yo estoy jubilada desde el año 2005)*

Otázka: Máte velkou rodinu?

Odpověď: *Moje rodina se skládá z mého manžela, mojí vdané dcery s dvěma vnuky, 15 a 11 letými a mého syna, který má partnerku, ale zatím ne děti. (Mi familia está compuesta por mi esposo, mi hija casada con dos nietos de 15 y 11 años y mi hijo que vive en pareja pero aun no tiene hijos.)*

Otázka: Cítíte podporu své rodiny?

Odpověď: *Moje rodina si všímala mého zájmu o učení a **byla spokojená (CAB)**. Ale zabírala mi čas a myslím, že jsem na tom hodně získala. Ale **ubrala jsem času, který jsem věnovala vnoučatům (CAD)**. (Mi familia veía mi interés por aprender y estaba contenta. Pero me consumía tiempo y creo haber ganado mucho en esto. Pero quité horas dedicadas a mis nietos.)*

Otázka: Udržujete kontakt s českými příbuznými?

Odpověď: *Ano, jsem v kontaktu s **bratřenci mého otce (CAB)**. Podařilo se to roku 1997, když jsme se sestrou plánovaly cestu do Evropy. Měla jsem schované dopisy, které příbuzní psali prarodičům. Už to tenkrát bylo 30 let, kdy zemřeli jak oni, tak moji rodiče, takže v tom období*

*jsem nemluvila ani neslýchala češtinu. S pomocí jednoho malého slovníku, který mi půjčila kmotra mého bratra jsem sestavila dopis, který říkal kdo jsme a co zamýšlíme, aby nám někdo řekl, kde je jejich obec, jejich dům. To měl být **naš projev obdivu a přiblížení se k našim kořenům, které tolik milujeme (CAA)**. Pár dní po odeslání šesti stejných dopisů jsem dostala odpověďi od čtyřech osob, mezi nimi i od sestry mého dědečka, které v té době bylo 91 let, jedné sestřenice, která nás po našem příjezdu do Česka ubytovala, jejího bratra, který bohužel 8.12.2011 zemřel a se kterým jsme se spojovali přes Skype, od bratrance mé babičky, se kterým už několik let nejsem v kontaktu. (Sí, estoy en contacto con primos de mi padre. Fue un logro que se gestó por el año 1997 donde pensábamos hacer un viaje a Europa con mi hermana. Yo guardaba las cartas que los parientes escribían a mis abuelos. Ya hacía 30 años que habían fallecido tanto ellos como mis padres o sea que en ese lapso nunca más hablé ni escuché el idioma. Con la ayuda de un único y pequeño diccionario que me prestó la madrina de mi hermano pude armar una carta donde decía quiénes éramos y lo que pretendíamos, alguien que nos dijera donde era el pueblo de ellos, su casa. Ese iba a ser nuestro homenaje para acercarnos a nuestras raíces que tanto amamos. A los pocos días de enviar seis cartas iguales, tuve respuesta de cuatro personas, entre ellas la hermana de mi abuelo, que en ese momento tenía 91 años, una prima que cuando llegamos a Chequia nos albergó, su hermano que lamentablemente falleció el 8/12/11 y con él nos conectábamos por Skype, con un primo de mi abuela que ya varios años perdí todo contacto.)*

Otázka: Nyní se zeptám na samotný kurz češtiny. Co vám přináší a co vás na něm nejvíce baví?

*Odpověď: **Na kurzu mě baví všechno (BBB)**. Už chodíme čtyři roky. **Ale je toho tolik, co nám schází znát, že nám na to nestačí zbytek život (BBA, CAC)**. V prvním roce bylo 14 lidí, kteří postupně kurz opustili, **přátelím se s nimi (ACA)** a telefonujeme si. (Del curso de checo me gusta todo. Ya hicimos los cuatro años. Pero es tanto lo que nos falta saber que no nos alcanza lo que nos queda de vida. En primer año había catorce personas pero fueron abandonando, hice amistad con ellos, nos hablamos por teléfono.)*

Otázka: Účastníte se akcí krajské komunity?

*Odpověď: **V komunitě se účastníme mnoha akcí (ACB, CAD)**. Ale nevýhodou je, že bydlíme na předměstí Buenos Aires a cesta nám trvá skoro dvě hodiny a bohužel máme trochu strach o svou bezpečnost. (En la comunidad participamos de muchos eventos. El inconveniente es*

que vivimos en las afueras de la ciudad de Buenos Aires y el viaje es de casi 2 horas a lamentablemente la inseguridad nos da un poco de temor.)

Otázka: Jaký je váš cíl ve výuce?

*Odpověď: Mým cílem je a bude **dokázat přečíst knihu (BBA)** a pochopit jí, což dnes nedokážu, protože neznám všechna slova a málo sloves. Snažím se, ale je toho hodně, co schází. Vždycky s pomocí slovníku a toho velmi kvalifikovaného nástroje jakým je internet. Ale váš jazyk (ACC) je velmi těžký. To, co jsem dokázala až dosud mě udělalo velmi šťastnou (CAA), neboť jsem si nikdy nepředstavovala, že budu moct oživit jazyk prarodičů a rodičů (BBA) tak, jak se mi to podařilo. Ale jsem si vědoma, že to není dokonalé. (Mi objetivo es y será llegar a poder leer un libro y entenderlo, cosa que hoy en día no puedo, porque no sé todas las palabras y menos los verbos. Trato pero es mucho lo que falta. Siempre con la ayuda del diccionario y esta herramienta súper calificada que es internet. Pero vuestro idioma es muy difícil. Lo que he logrado hasta ahora me hizo muy feliz, porque nunca me imaginé que iba a revivir el idioma de mis abuelos y padres como lo he hecho, pero soy consciente que no está completo.)*

Otázka: Jakou roli hraje podle vás osobnost učitele češtiny?

*Odpověď: Já si myslím, že učitel jazyka je osoba, která nám **nejlépe ukazuje tradice (D) vaší země (ACC)**, protože je to někdo, kdo tam v současnosti žije. Vypráví nám o vývoji života, protože to se děje na celém světě, pořád se mění. (Yo creo que el profesor del idioma es la persona que mejor nos muestra las costumbres de vuestro país, porque es alguien que vive actualmente allí. Nos narra la evolución de la vida, porque así sucede en todo el mundo, es un cambio constante.)*

Analytický souhrn dat z rozhovoru, kategorizace klíčových tvrzení

Seznam kódů	Datové úryvky, indikátory
AAA) Mluvil se česky	<i>zachovali jazyk byli moji prarodiče;</i>
AAB) Kulturní přenos	<i>jsme znali to každodenní; nedělní obědy;</i>
ABA) Izolace rodiny, postavení menšiny	
ACA) Sdílení, podpora	<i>přátelím se s nimi;</i>
ACB) Aktivizace komunity	<i>V komunitě se účastníme mnoha akcí.</i>
ACC) Národní identita	<i>národnost je argentinská; ve svém srdci velmi důležité místo pro všechno české; váš jazyk; vaší země;</i>
BAA) Vzdělávání imigrantů, doplňovací	<i>nechodila do české školy;</i>

školy	
BBA) Kurz češtiny – motivace, očekávání	<i>Ale je toho tolik, co nám schází znát, že nám na to nestačí zbytek života; dokázat přečíst knihu; oživit jazyk prarodičů a rodičů;</i>
BBB) Vnímání kurzu	<i>Na kurzu mě baví všechno.</i>
CAA) Čeština jako životní pomoc, uspokojení, radost	<i>náš projev obdivu a přiblížení se k našim kořenům, které tolik milujeme; To, co jsem dokázala až dosud mě udělalo velmi šťastnou.</i>
CAB) Sociální opora (v Arg., příbuzní v ČR)	<i>mám velkou radost z jejího (sestry) pokroků; (rodina) byla spokojená; s bratranci mého otce (v ČR);</i>
CAC) Sebepojetí, subjektivní pojetí stáří	<i>ale moje kapacita pro vstřebání je velmi pomalá. To jsou ta léta, co mám. Ale je toho tolik, co nám schází znát, že nám na to nestačí zbytek život.</i>
CAD) Trávení volného času	<i>ubrala jsem času, který jsem věnovala vnoučatům; V komunitě se účastníme mnoha akcí.</i>
D) Role osobnosti učitele	<i>nejlépe ukazuje tradice;</i>
DAA) Učitel pomáhající	
DBA) Učitel aktivizující	

Interpretace dat:

Jazykový a kulturní přenos nebyl v původní rodině ani během dalšího života účastnice tak intenzivní. Po smrti prarodičů a rodičů se přerušily vazby úplně. Cítí se být především Argentinou, což dokládají i slova, která používá ve vztahu k českému prostředí („váš“). Český původ přesto vnímá jako svou součást, své kořeny a vyjadřuje se o nich s pozitivními emocemi, láskou. Radost, a spokojenost prezentuje v souvislosti s pokroky v učení, jak svými, tak své sestry. Nicméně uznává, že na učení má vliv věk, i na dosažení úplné spokojenosti se znalostmi. Má podporu svého blízkého okolí ke studiu. Stýká se a přátelí s ostatními členy české komunity. Osobnost učitele je podle ní důležitá především tím, že pochází z České republiky. I přes realistický pohled na věk, kvalitu života účastnice podporuje její pozitivní životní naladění, otevřenost novým obzorům, dobré rodinné zázemí a přátelská povaha.

Přepis a vyhodnocení rozhovoru s účastníkem č. 19

Představení účastníka: Oba rodiče 66letého účastníka pocházeli z Moravy. On se narodil v Argentině, v dětství doma slýchal češtinu a účastnil se s rodiči krajských setkání. S českým prostředím udržoval pasivní kontakt díky své zálibě, literatuře. Kurz češtiny začal

pravidelně navštěvovat v roce 2010. Účastník je vysokoškolsky vzdělaný, bezdětný. Vzhledem ke stylu jeho, občas až filozofického, vyprávění nechali jsme rozhovoru narativní průběh s občasným usměrněním některých jeho nedokončených myšlenek. V přepisu rozhovoru jsme vynechali časté odbočky ve vyprávění k popisu jeho profesní dráhy, které se sledovaným tématem nesouvisí.

Rozhovor byl vedený ve španělském jazyce. Následuje přepis s překladem autorky do českého jazyka.

Otázka: Můžete mi říct něco o prostředí, ve kterém jste vyrůstal ve vztahu k mateřskému jazyku?

Odpověď: *Moji rodiče přijeli do Buenos Aires ve třicátých letech. Můj otec z Hustopeč, moje matka z Moravského Písku. **Běžně se doma mluvilo česky (AAA)** až do mých 6 nebo 7 let, Měl jsem malou slovní zásobu a nyní mám velmi omezenou. Začal jsem chodit do státní školy v 7 letech ...**Moji rodiče chodili často do československého klubu v Chacabuco, já jsem také chodil (AAB)**, ale moje sestra častěji ...O kurzu češtiny jsem se dozvěděl náhodou na akci Borges-Kafka, **zajímá me literatura (CAD)**. Dozvěděl jsem se o něm, šel jsem dvakrát, třikrát v loňském roce. A tento rok jsem také chodil. (Mis padres vinieron a Buenos Aires alrededor de los años '30. Mi padre de Hustopeče, Brno, mi madre de Moravský Písek. Se hablaba fluido checo en mi casa hasta mis 6 o 7 años. Mi vocabulario era un poquitito y ahora es bastante restringido. Comencé la escuela estatal a los 7 años....Mis padres se iban muy seguido al club checoslovaco en Chacabuco, yo iba también pero mi hermana más seguido. ...Del curso de checo me enteré de casualidad en el evento Borges-Kafka, me interesa la literatura. Me enteré y fui dos o tres veces a las clases del año pasado (2010). Y este año lo hice también.)*

Otázka: Co cítíte k českému prostředí dnes?

Odpověď: ***Z mnoha důvodů jsem měl vždycky citový vztah, vždycky se mi líbila česká součást, proto mluvím s nostalgií (CAA)**. Ono dědictví člověka je,...není jen v jazyce, ale v místě odkud přichází a v jakém vyrostl. **Já jsem vyrostl mezi lidmi, kteří byli přátelé mých rodičů a byli Češi (AAB)**. Většina z nich, stejně jako moji strýcové, jsou Češi také ...Dědictví, které člověk musí znát, je o předcích a náleží k nějaké skupině. ... dobrá, my Češi, říkám Češi, protože **se považuji za Čecha (ACC)**, jsme menšina, **mám nostalgii z mnoha důvodů (CAA)**,...čeština není jen jazyk, čeština je i hudba, gastronomie. ... Přestože jsem byl v Evropě, neznám dům svých prarodičů. **Vždycky jsem se chtěl naučit česky a vždycky jsem***

udržoval kontakt prostřednictvím literatury, kterou mám rád (BBA, CAD). (Por un montón de cosas siempre tuve cariño, siempre me agrada la parte checa, por eso hablo con nostalgia. Es que patrimonio de uno también está, ... no solo está en el idioma, el lugar de donde uno viene y lugar donde uno ha crecido. Yo he crecido con la gente que era amigos de mi padres y eran checos. La mayoría de ellos, como mis tíos, son checos también....El patrimonio que uno tiene que saber es conocer sobre sus antecesores y estar integrado en un grupo. ... bueno, nosotros los checos somos, digo somos, porque me considero checo, somos una minoría, tengo una nostalgia por un montón de cosas, ..checo no es sólo el idioma, checo es la música, la gastronomía...Aunque estuve en Europa no conozco la casa de mis abuelos. Siempre quise aprender checo y siempre tuve contacto a través de la literatura, cosa que me gusta.)

Otázka: Jaký konkrétní vliv měl kurz češtiny na váš život ?

Odpověď: *Kurz češtiny mi udělal moc dobře (BBB),...a mohl jsem být součástí skupiny 7 nebo 8 osob, se kterými jsme měli úplně stejné zájmy (ACA, CAB) ... Nezapoměňte na jednu věc: tady nežije málo Čechů, ale jsme velice oddělení, a jestliže není podpora od státu nebo od ambasády, je toho málo, co se může dělat (ACB). Ne z hlediska ekonomiky, protože toto není výnosná záležitost (ACB), jako muzeum...ostatní komunity mají mnoho možností, kde se naučit svému jazyku, němčině, chorvatčině, atd. Letošní učitelka má velmi dobrou všeobecnou kulturní úroveň, umí odpovědět skvěle o kultuře, historii, víře (D). Jaké je typické jídlo, jak se slaví Vánoce, co byla Sametová revoluce, jež můj otec neznal...jaký názor mají lidé na prezidenta, také politika...to vše dělá češtinu, ne jen jazyk. ...Nejde jen o mluvení, není to jen o jazyku. Je potřeba mluvit s někým, kdo umí mluvit jazykem, kdo šíří kulturu, aby ho to bavilo a věděl, co cítí lidé (BBA, DAA). ...A nehledě na znalost světových jazyků jako angličtiny, španělštiny, vedle toho je potřeba znát svůj vlastní jazyk (CAA), svou vlastní identifikaci, češtinu. Jeden má cítit a má milovat, to co má. Má milovat Čechy...Kafkou počínaje, i když ten nebyl úplně Čech, ale tvoří také prostředí...*

Zapsal jsem se do kurzu češtiny, protože jsem chtěl být v kontaktu s Čechy a zajímalo mě číst a znát nějaký slovanský jazyk (BBA, CAB), je to jiný druh jazyka..protože český jazyk vám dovolí mnoho věcí, pomůže vám otevřít mysl, otvírá mozek (CAA). Může se použít a mluvit málo slovy y mluvit o mnoho správněji...omezený slovní zásoba člověka je okolo tisíce slov...nemyslím, že bych znal tisíc slov. Vzpomněl jsem si na nějaká slovíčka...jedna prazvláštní věc: když začnu mluvit česky, vzpomenu si najednou na slova, vracejí se mi samy (CAA),...protože můj první způsob myšlení byl v češtině (AAB) a proto mě zajímá, a být

s vámi v kontaktu, abych věděl, abych poznal (BBA). Protože my Češi jsme velmi zajímaví lidé (ACC).

*V kurzu jsou lidé, kteří studují jazyk pro něj samotný ... Jediný problém, který vidím na tom všem je, že tam **nechodí mladí lidé (BBB)**, protože není o Československu povědomí. Jedna z věcí, která by se měla udělat je dát vědět. Všichni říkají: je třeba jet do Prahy, ale aniž by znali jazyk. Poznat město není jen vidět památky, je to také **poznat lidi a kvůli tomu je potřeba znát jazyk (BBA, CAA)**. (El curso de checo me vino muy bien,..y poder estar integrarme en un grupo de 7 u 8 personas donde los intereses entre ellos son exactamente los mismos...No se olvide Usted de una cosa: aquí los checos no son pocos, pero estamos todos muy separados, y si no hay apoyo del estado o de la embajada, es muy poco lo que se puede hacer. No economicamente porque eso no es una cosa rentable, como un museo,... Otras colectividades tienen mucha posibilidad de aprender su idioma, alemán, croata, etc. La profesora de este año tiene una muy buena cultura general, puede responde perfectamente desde la cultura, historia, religion,...Que es la comida típica, como se celebra la Navidad, que fue la revolución de Terciopelo, lo que mi padre no conoció...y que opinión hace la gente sobre el presidente, también la política..eso hace al checo, no sólo el idioma. No es solo hablar, no es solo lenguaje. Hay que hablar con alguien que sepa hablar el idioma, que divulga la cultura, que le guste y que sepa que la gente siente. ... Y a parte de saber los idiomas universales, como ingles, español, al lado de esto hay que saber su propio idioma su propia identificación, el checo. Uno debe sentir y debe querer lo que uno tiene. Debe querer a los checos,..desde el Kafka, aunque no sea puro checo, pero forma el entorno. Me inscribí al curso de checo porque quise estar en contacto con los checos y me interesaba leer y conocer un idioma eslavo, es un idioma de otro tipo..es que el idioma checo le permite un monton de cosas, le permite abrir la mente, le abre el cerebro. Se pude usar y hablar con pocas palabras y hablar mucho mas correctamente... el vocabulario restringido de una persona son mil palabras,..no creo que tenga mil palabras yo. Me acordé de algunas palabras,...una cosa rarísima: cuando empiezo a hablar checo me acuerdo de palabras de repente, me van volviendo solas, ... es que mi primera forma de pensar fueron siempre en checo y por eso me interesa y estar en contacto con ustedes, por saber, por conocer.Porque nosotros los checos somos una gente muy interesante.*

En el curso hay gente que están estudiando idioma por sí El único problema que le encuentro en todo eso que no va la gente joven, porque no hay un conocimiento sobre Checoslovaquia. Una de las cosas que se debería hacer es hacer conocer. Todos dicen: Hay

que ir a Praga pero no conociendo el idioma. Conocer una ciudad no es solo ver los monumentos, es conocer a la gente también y para eso necesita saber el idioma.

Otázka: Vám tedy čeština v životě pomáhá především k začlenění?

Odpověď: *Ano, já když mluvím česky,..a říkají, že **mám moravský přízvuk (AAB)**,... nemluvim moc, ale nechcú mluvit,..nemám dostatek slov,...**cítím nostalgii, jako všichni starší lidé (CAA, CAC)**, cítím nostalgii, kvůli svým lidem, jejich přátelům. **Když jsem byl malý, chodívali jsme do dvou nebo třech sdružení nebo klubů, které zmizely (AAB)**. Zmizely všechny pro nedostatek lidí. Ta skupinka osob, kterou máme, my se vyživujeme navzájem, o místech, ve kterých jsme vyrůstali. Nejde jen o to jít si zatancovat do Sokola,..jde o to **mluvit s lidmi, poznat lidi a vejít dovnitř našich rodin...my se začleňujeme (ACA)**. Například jsme šli na ambasádu podepsat kondolenci, soustrast (pozn. autorky: po úmrtí Václava Havla), protože **prostřednictvím jazyka se cítíme spojení a součástí něčeho malého, ale součástí něčeho (ACA, CAA)**.*

*Postrádat a mít něco, co se vytratilo a co se milovalo. Protože necítí se nostalgie pro něco, kde se měl člověk špatně. **Cítí se nostalgie k něčemu, co člověk miluje a co by rád vrátil a měl a znovuprožil (CAA)**.*

(Sí, yo cuando hablo checo,..y dicen que hasta tengo acento moravo,..nemluvim moc, ale nechcú mluvit,..no tengo suficiente palabras,..tengo nostalgia, como toda la gente mayor tengo nostalgia, por su gente, sus amigos. Cuando era chico íbamos a dos o tres colectividades o clubes que han desaparecido. Desaparecieron todos por contar con poca gente. Este grupito de gente que tenemos nos estamos alimentando nosotros mismos, y sobre el lugar donde estuvimos creciendo. No es solo este hecho de ir a bailar a Sokol, ..es hablar con la gente, conocer a la gente y entrar a nuestras familias dentro...nos integramos. Por ejemplo fuimos a la Embajada a firmar una condolencia, un pésame es que a través del idioma nos sentimos unidos y parte de algo chiquito, pero parte de algo.

Extrañar y tener algo que se ha perdido y lo que se ha querido. Porque no se tiene nostalgia por algo donde uno lo paso mal. Se tiene nostalgia por algo que uno quiere y que le gustaría volver a tenerlo y volver a pasarlo.)

Děkuji Vám za rozhovor a za vyjádření Vašeho citlivého pohledu.

Odpověď: *... ale mám pohled účastníka kurzu, měla byste se zeptat také učitelky. Je důležité, že vy, mladí lidé, se do tohoto zapojujete. **Doufám, že budou dál posílat lidi a toto všechno bude pokračovat (BBB)**. My, co jsme v tomto kurzu, naprosto chápeme práci, kterou české*

instituce udělaly a jak se zapojily a úsilí, které vyvíjíte k našemu začlenění prostřednictvím češtiny (ACA). Nesmírně ti děkuji za laskavost, kterou jste měla. (... pero tengo un punto de vista de asistene a las clases, debería preguntar también a la profesora. Es importante que ustedes, la gente joven, esta integrando en todo eso. Espero que sigan mandando gente y que todo esto siga. Nosostros que estamos en este curso entendemos perfectamente el trabajo que las autoridades checas han hecho y como se han integrado y el esfuerzo que ustedes hacen a integrarnos a traves de checo.

Te agradezco infinitamente por la cortesía que tuvo.)

Analytický souhrn dat z rozhovoru, kategorizace klíčových tvrzení

Seznam kódů	Datové úryvky, indikátory
AAA) Mluvílo se česky	<i>Běžně se doma mluvilo česky;</i>
AAB) Kulturní přenos	<i>Moji rodiče chodili často do československého klubu v Chacabuco, já jsem také chodil; Já jsem vyrostl mezi lidmi, kteří byli přátelé mých rodičů a byli Češi. můj první způsob myšlení byl v češtině; mám moravský přízvuk; Když jsem byl malý, chodívali jsme do dvou nebo třech sdružení nebo klubů, které zmizely;</i>
ABA) Izolace rodiny, postavení menšiny	
ACA) Sdílení, podpora	<i>být součástí skupiny 7 nebo 8 osob, se kterými jsme měli úplně stejné zájmy; mluvit s lidmi, poznat lidi a vejít dovnitř našich rodin...my se začleňujeme; prostřednictvím jazyka se cítíme spojeni a součástí něčeho malého, ale součástí něčeho; k našemu začlenění prostřednictvím češtiny;</i>
ACB) Aktivizace komunity	<i>tady nežije málo Čechů, ale jsme velice oddělení, a jestliže není podpora od státu nebo od ambasády, je toho málo, co se může dělat;toto není výnosná záležitost;</i>
ACC) Národní identita	<i>se považují za Čecha; my Češi jsme velmi zajímaví lidé;</i>
BAA) Vzdělávání imigrantů, doplňovací školy	
BBA) Kurz češtiny – motivace, očekávání	<i>Vždycky jsem se chtěl naučit česky a vždycky jsem udržoval kontakt prostřednictvím literatury, kterou mám rád; Nejde jen o mluvení, není to jen o jazyku. Je potřeba mluvit s někým, kdo umí mluvit jazykem, kdo šíří kulturu, aby ho to bavilo a věděl, co cítí lidé; jsem chtěl být v kontaktu s Čechy a</i>

	<i>zajímalo mě číst a znát nějaký slovanský jazyk; a proto mě zajímá, a být s vámi v kontaktu, abych věděl, abych poznal; poznat lidi a kvůli tomu je potřeba znát jazyk;</i>
BBB) Vnímání kurzu	<i>Kurz češtiny mi udělal moc dobře; nechodí mladí lidé; Doufám, že budou dál posílat lidi a toto všechno bude pokračovat.</i>
CAA) Čeština jako životní pomoc, uspokojení, radost	<i>Z mnoha důvodů jsem měl vždycky citový vztah, vždycky se mi líbila česká součást, proto mluvím s nostalgií. mám nostalgii z mnoha důvodů; je potřeba znát svůj vlastní jazyk; český jazyk vám dovolí mnoho věcí, pomůže vám otevřít mysl, otvírá mozek; slova, vracejí se mi samy; poznat lidi a kvůli tomu je potřeba znát jazyk; cítím nostalgii, jako všichni starší lidé; prostřednictvím jazyka se cítíme spojeni a součástí něčeho malého, ale součástí něčeho; Cítí se nostalgie k něčemu, co člověk miluje a co by rád vrátil a měl a znovuprožil;</i>
CAB) Sociální opora (v Arg., příbuzní v ČR)	<i>být součástí skupiny 7 nebo 8 osob, se kterými jsme měli úplně stejné zájmy; jsem chtěl být v kontaktu s Čechy a zajímalo mě číst a znát nějaký slovanský jazyk;</i>
CAC) Sebepojetí, subjektivní pojetí stáří	<i>cítím nostalgii, jako všichni starší lidé;</i>
CAD) Trávení volného času	<i>zajímá me literatura; Vždycky jsem se chtěl naučit česky a vždycky jsem udržoval kontakt prostřednictvím literatury, kterou mám rád;</i>
D) Role osobnosti učitele	<i>Letošní učitelka má velmi dobrou všeobecnou kulturní úroveň, umí odpovědět skvěle o kultuře, historii, víře.</i>
DAA) Učitel pomáhající	<i>Nejde jen o mluvení, není to jen o jazyku. Je potřeba mluvit s někým, kdo umí mluvit jazykem, kdo šíří kulturu, aby ho to bavilo a věděl, co cítí lidé.</i>
DBA) Učitel aktivizující	

Interpretace dat:

Účastník v úvodu rozhovoru dlouze hovořil o svém vzdělání a profesní dráze specializovaného inženýra i působení na akademické půdě. V jeho životě hraje vzdělání a vzdělávání se významnou roli. Je stále aktivní ve svém oboru.

Kulturní přenos z původní rodiny probíhal jak prostřednictvím jazyka, tak českých přátel rodičů. Lidský faktor vyzdvihuje účastník jak v souvislosti se získáním osobního kulturního dědictví a národní identity, tak se soudobou účastí na kurzu češtiny a kontaktu s ostatními

členy komunity. Ve vztahu k českému prostředí často emotivně zmiňuje nostalgii a potřebu začlenění se. Vzhledem k tomu, že sám nemá potomky, spolužáci z kurzu češtiny a blízký vztah, který s několika z nich navázal, pro něj znamená potřebnou sociální oporu. Právě sdílení a poznávání lidí stejného původu je pro něj v rámci kurzu češtiny největším obohacením života.

Cítí se být Čechem a dělá mu dobře být součástí komunity lidí se stejnými zájmy, i když jde podle jeho názoru o komunitu nepočetnou a očekávající stmelující podporu shora, respektive od českých institucí.

Protože navštěvoval kurz češtiny pouze jeden rok, oceňuje osobnost pouze jedné učitelky češtiny a její všeobecný přehled. Za důležité považuje účastník, aby učitel nejen uměl mluvit česky, ale měl svou práci rád a věděl, co cítí lidé.

Je si vědom pozitivního přínosu kurzu češtiny na svůj fyziologický i emocionální stav.

Přepis a vyhodnocení rozhovoru s účastníkem č. 21

Představení účastníka: Účastníci je sedmdesát pět let. Je přímým potomkem Čechů, kteří přijeli do Argentiny již jako manželé. Zná přesné místo původu rodičů i rodinné příběhy. Češtinu užívala v konverzaci s rodiči až do jejich smrti. Mluví velmi dobře, přesto si pro rozhovor zvolila španělský jazyk: „*Španělsky rozumím víc.*“ Kurz češtiny navštěvuje od jeho prvního ročníku, přestože místo konání je vzdáleno hodinu cesty od jejího domova. Je vitální, společenská, nemá problém s používáním výpočetní techniky, chce se udržet aktivní a moderní. Žije sama, má dvě děti a čtyři vnoučata. Má české státní občanství. Udržuje kontakty s českými příbuznými i s krajanskou komunitou, kde však postrádá širší znalost a užití českého jazyka.

Rozhovor byl vedený ve španělském jazyce. Následuje přepis s překladem autorky do českého jazyka.

Otázka: Vy navštěvujete kurz již osm let?

Odpověď: *Chodím jednou týdně, třikrát do měsíce hodinu a půl, není to mnoho času (BBB). Výuka začíná v dubnu, potom v červenci jsou prázdniny, a potom až do 30.listopadu. Přihlásila jsem se náhodou, ...upozornil mě můj syn, že jeho spolupracovník chodí na kurzy češtiny na Universitu Kennedy. Začala jsem první rok o dva měsíce později. Ale nic se nedělo, protože to, co učili jsem znala (BBB). Neuměla jsem číst, ale mluvit ano (BBA), umím obstát. Dokud jsem žila s rodiči mluvili jsme doma česky, smíšeně: „půjdu do almacénu*

(obchodu), koupím mantequu (máslu)“, skloňovali jsme ve španělštině, „koupím maso do carniceríe (v masně)“. Všichni tak mluvili (AAA, AAB, ABA). ... Až do svých dvaceti čtyř let, kdy jsem se vdala, jsem mluvila s rodiči česky a španělsky. Potom jsem se odstěhovala do Jujuy a Neuquénu s mým argentinským manželem. Měli jsme devět pronajatých hotelů a tak jsem se věnovala spravování hotelů. Neměla jsem možnost učit své děti česky (AAB). ... Můj otec zemřel v sedmdesáti pěti letech a moje maminka v devadesáti jedna. A poslední roky, kdy zůstala u mě doma na mě ve dvě ráno volala (česky): „Liduško, dej mě tu kávu a trochu mlíka a kousek chleba, já mám hlad.“ (AAA)

(Voy una vez a la semana, son tres veces al mes una hora y media, no es mucho tiempo. Empiezan las clases en abril, después en julio hay vacaciones, y después hasta el 30 de noviembre. Me inscribí de casualidad, ... me avisó mi hijo que su compañero de trabajo va al curso de checo en la Universidad Kennedy. Empecé dos meses más tarde el primer año. Pero no pasó nada porque lo que enseñaron lo sabía. No sabía leer pero hablar sí, me defiendo. Yo mientras vivía con mis padres en casa hablabamos checo, mezclado: „pũjdu do almacénu, koupím mantequu“, lo declinabamos en castellano, „koupím maso do carniceríe“. Todo el mundo hacía lo mismo...Hasta los veinte cuatro años cuando me casé hablé en casa con mis padres checo y castellano. Después me fui a vivir a Jujuy y Neuquén con mi marido argentino. Teníamos nueve hoteles alquilados y entonces me dediqué en la administración de los hoteles. No tenía la posibilidad de enseñarles a mis hijos checo. ... mi papá murió a los setenta y cinco años y mi mamá hasta los noventa y uno. Y los últimos años que se quedaba en mi casa a las dos de la mañana me llamaba: „ Liduško, dej mě tu kávu a trochu mlíka a kousek chleba, já mám hlad.“)

Otázka: Jste nyní v kontaktu s českou komunitou?

Odpověď: *Jednou za měsíc chodím na setkání spolku (ACB) Český dům a potkávám se s novými i starými spolužáky. Nyní chodí méně lidí, dříve nás bývalo víc (ACB). Potkávám se s lidmi a povídáme si (ACA). Ale víš o co jde? Lidé mluví španělsky, nemluví česky. Ani předseda neumí mluvit česky (ACC). Takže česky si můžu popovídat s lidmi v mém věku, ti umí víc. Nikdo nemluví česky, málo lidí mluví česky. Já se snažím mluvit česky i po telefonu se spolužačkami a nutím je přemýšlet. (CAA)*

(Una vez al mes voy a las reuniones de la colectividad Český dům y me encuentro con los nuevos grupos y con los viejos grupos. Ahora mucha gente abandonó, antes éramos más. Uno se encuentra con la gente y conversa. Pero sabes lo que pasa? Que la gente habla en español, no habla checo. Incluso el presidente no sabe hablar checo. Así que uno puede hablar checo

con la gente que tiene más mi edad, que es la que sabe hablar más. Nadie más habla checo, muy poca gente habla checo. Yo trato de hablar checo por teléfono con mis compañeras y les hago pensar.)

Otázka: Na kurzu češtiny je také více starších lidí, že?

Odpověď: *Jsou tam lidé mého věku a někteří mladší, šedesát, padesát, tak nějak. **Do začátečníků se zapisují vnuci, ale ti opouštějí, protože nerozumí skloňování. V mé třídě je nás osm, někteří mladší, ale všichni jsme děti Čechů. (BBB)***

(Hay gente de mi edad y algunos más jóvenes, sesenta, cincuenta años, por allí. En el primer curso se anotan nietos pero esos abandonan porque no entienden la declinación. En mi curso somos ocho, algunos más jóvenes que yo, pero todos somos hijos de checos.)

Otázka: Vy jste zažila všechny učitele. Myslíte, že mají potenciál aktivizovat komunitu?

Odpověď: *Ano, **každý měl svůj styl a pořádali aktivity, které sdružovaly lidi, jednou měsíčně přibližně (DBA).** Jeden s námi zpíval, další na zvláštních schůzkách nám vyprávěla legendy. S jednou jsem absolvovala letní kurz, dvakrát týdně v únoru, a tím jsem si zvedla úroveň. **Učitelé chodí na setkání spolku (DBA), které se konají jednou za měsíc, víceméně, ale tam také mnohokrát mluví španělsky, protože lidé nerozumí. Poslední učitelka byla týden u mě doma a mluvily jsme česky. A také mě chodily navštěvovat její matka a bratr, když tu byli. S nimi jsem mohla konverzovat česky (CAB, DAA).** ... **Moje děti říkají, že nemají čas a moji vnuci nemají zájem mluvit česky (AAB).** Protože tady jsou velké vzdálenosti na to zapojit se . Ale když můj syn viděl tu učitelku, řekl mi, že by bylo zajímavé podívat se do České republiky.*

(Sí, cada uno tenía su estilo y hacían las actividades que juntan a la gente, una vez al mes aproximadamente. Uno nos hizo cantar, otra en unas reuniones aparte nos contaba las leyendas. Con una hice curso de verano que eran dos veces a la semana en febrero y eso me hizo nivelar. Los profesores van a las reuniones de la colectividad que son una vez al mes, más o menos, pero allí también muchas veces hablan castellano, como la gente no entiende. La última profesora se quedó una semana en mi casa y hablabamos checo. Y también me visitaba su madre y hermano cuando estuvieron aquí. Con ellos pude conversar checo. ...Mis hijos dicen que no tienen tiempo y mis nietos no tienen interés de hablar checo. Es que acá las distancias son muy largas para hacer algo. Pero cuando mi hijo la vió a la profesora me dijo que sería interesante ir a la República Checa.)

Otázka: Takže učitelé se stávají i přáteli?

Odpověď: *Nikdy nemůžete převídat, že bude takový jaký vy chcete, ale já jsem vděčná vždycky, když Ministerstvo školství nám učitelku pošle (D). I kdyby málo, vždycky se člověk naučí. Já umím číst, ale nejde mi psát (BBA). Já, když se zamyslím, jak mám dokončit větu, tak to je špatně. Když přemýšlím, tak to nenapišu. Pro mě je lehčí mluvit. (BBA) Tak to odpovím správně. To psaní mi komplikuje život, tam mi chybí kroužek, tam háček, píše se tam V nebo B, I nebo Y. Konverzovat je pro mě snažší. (BBA)*

(Uno no puede pretender que siempre sea como uno quiere pero yo estoy agradecida siempre cuando el Ministerio de Educacion nos manda a una profesora. Aunque sea poco siempre se aprende. Yo puedo leer pero me cuesta escribir. Yo si me pongo a pensar a finalizar la oración me sale mal. Entonces si lo pensaba no lo escribía. Me es más facil hablar. Eso lo contesto bien. Lo de escribir me complica la vida, allí me falta el redondito, allí el ganchito, era con V o B, con I o Y. Conversar me resulta más fácil.)

Otázka: A konverzovat umíte i prostřednictvím počítače.

Odpověď: *Člověk musí zůstat moderním, snažím se nezůstat zaseknutá. (CAC) Můj syn mi vysvětlit Skype. S mým bratrancem z Jablonce mluvím každou sobotu česky (CAB). Čeština byla vždycky přítomná v mém počítači, což je můj mozek. (CAA)*

(Uno tiene que estar moderna, trato de no quedarme estancada. Mi hijo me explicó de Skype. Yo con mi primo de Jablonec hablo cada sábado en checo. Checo siempre estuvo presente en mi computadora que es mi cerebro.)

Analytický souhrn dat z rozhovoru, kategorizace klíčových tvrzení

Seznam kódů	Datové úryvky, indikátory
AAA) Mluvílo se česky	<i>s rodiči mluvili jsme doma česky, smíšeně: „půjdu do almacénu (obchodu), koupím mantequu (máslo)“, skloňovali jsme ve španělštině, „koupím maso do carniceríe (v masně)“. Všichni tak mluvili. moje maminka v devadesáti jedna. A poslední roky, kdy zůstala u mě doma na mě ve dvě ráno volala (česky): „Liduško, dej mě tu kávu a trochu mlíka a kousek chleba, já mám hlad.“</i>
AAB) Kulturní přenos	<i>s rodiči mluvili jsme doma česky, smíšeně: „půjdu do almacénu (obchodu), koupím mantequu (máslo)“, skloňovali jsme ve</i>

	<i>španělštině, „koupím maso do carnicerie (v masně)“. Všichni tak mluvili. Neměla jsem možnost učit své děti česky. Moje děti říkají, že nemají čas a moji vnuci nemají zájem mluvit česky.</i>
ABA) Izolace rodiny, postavení menšiny	<i>Všichni tak mluvili.</i>
ACA) Sdílení, podpora	<i>Potkávám se s lidmi a povídáme si.</i>
ACB) Aktivizace komunity	<i>chodím na setkání spolku; dříve nás bývalo víc;</i>
ACC) Národní identita	<i>Lidé mluví španělsky, nemluví česky. Ani předseda neumí mluvit česky.</i>
BAA) Vzdělávání imigrantů, doplňovací školy	
BBA) Kurz češtiny – motivace, očekávání	<i>Neuměla jsem číst, ale mluvit ano. Já umím číst, ale nejde mi psát. Když přemýšlím, tak to nenapišu. Pro mě je lehčí mluvit. To psaní mi komplikuje život, tam mi chybí kroužek, tam háček, píše se tam V nebo B, I nebo Y. Konverzovat je pro mě snažší.</i>
BBB) Vnímání kurzu	<i>není to mnoho času; to, co učili jsem znala; Do začátečníků se zapisují vnuci, ale ti opouštějí, protože nerozumí skloňování. V mé třídě je nás osm, někteří mladší, ale všichni jsme děti Čechů.</i>
CAA) Čeština jako životní pomoc, uspokojení, radost	<i>Já se snažím mluvit česky i po telefonu se spolužačkami a nutím je přemýšlet. Čeština byla vždycky přítomná v mém počítači, což je můj mozek.</i>
CAB) Sociální opora (v Arg., příbuzní v ČR)	<i>učitelka byla týden u mě doma a mluvily jsme česky. A také mě chodily navštěvovat její matka a bratr, když tu byli. S nimi jsem mohla konverzovat česky. Můj syn mi vysvětlil Skype. S mým bratrancem z Jablonce mluvím každou sobotu česky;</i>
CAC) Sebepojetí, subjektivní pojetí stáří	<i>Člověk musí zůstat moderním, snažím se nezůstat zaseknutá.</i>
CAD) Trávení volného času	
D) Role osobnosti učitele	<i>Nikdy nemůžete předvídat, že bude takový jaký vy chcete, ale já jsem vděčná vždycky, když Ministerstvo školství nám učitelku pošle.</i>
DAA) Učitel pomáhající	<i>učitelka byla týden u mě doma a mluvily jsme česky. A také mě chodily navštěvovat její matka a bratr, když tu byli. S nimi jsem mohla konverzovat česky.</i>
DBA) Učitel aktivizující	<i>každý měl svůj styl a pořádali aktivity, které sdružovaly lidi, jednou měsíčně přibližně. Učitelé chodí na setkání spolku.</i>

Interpretace dat:

Mluvená česká řeč je pro účastnici přirozeným nástrojem konverzace. V původní rodině se čeština udržovala až do smrti rodičů ve vysokém věku a účastnice jí má vžitou. Uznává, že česky mluví bez nutnosti přemýšlet o teorii gramatiky, což ovšem musí překonávat na kurzu češtiny, kde se naučila číst a učí se psát gramaticky správně. Míň kriticky se vyjadřuje ke skutečnosti, že třetí generace krajanů, mezi něž patří i představitelé krajanského spolku, česky nemluví. Podle jejího názoru vůle naučit se česky u mladší generace ztroskotává na gramatické obtížnosti jazyka. Díky společenské povaze se přátelí se spolužáky i učiteli. Pravidelně se účastní mimoškolních aktivit i krajanských setkání, kde vyhledává především možnost konverzovat česky. Mluvená řeč, více než udržování zvyků a tradic, je pro účastnici radostí i prostředníkem ke sdílení životního příběhu. Sociální oporu nachází, kromě nejbližší rodiny v Argentině, i u příbuzných v České republice. Pravidelně je prostřednictvím výpočetní techniky ve spojení s českými příbuznými.

K osobnosti učitele přistupuje s tolerancí i nadějí. Za dobu trvání kurzu zažila různé způsoby výuky, všech se účastnila. Nekritizuje, naopak je otevřená všem dalším budoucím. Oceňuje spolupráci učitele s komunitou, jeho pravidelnou účast na krajanských setkáních i organizaci mimoškolních kulturně vzdělávacích aktivit. Ve vlastním životě je pro ni učitelka přítelkyní a byla ráda i za možnost seznámit se a hovořit česky s učitelky příbuznými na návštěvě v Argentině.

Souhlas k půjčování DP:

Souhlasím s tím, aby moje diplomová práce byla půjčována ke studijním účelům. Žádám, aby citace byly uváděny způsobem užívaným ve vědeckých pracích a aby se vypůjčovatelé řádně zapsali do přiloženého seznamu.

V Praze dne.....

.....

Podpis

[illegible]